

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Veronika Loužecká Beerová

Porozvodová péče o děti v ČR

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 06.04.2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Prohlašuji, že předkládaná rigorózní práce obsahuje 285 858 znaků vlastního textu včetně poznámek pod čarou.

V Strakách dne 6.4.2018

Mgr. Veronika Loužecká Beerová

Poděkování

Na tomto místě bych si dovolila poděkovat doc. JUDr. PhDr., Davidovi Elischerovi, Ph.D., vedoucímu mé rigorózní práce za jeho cenné připomínky, za účinnou pomoc při zpracování, ale především za jeho trpělivost a laskavost, bez nichž by tato práce neměla výslednou podobu.

Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině a především svému manželovi a sestře, za jejich podporu, neboť bez té by tato práce nikdy nevznikla.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	7
Úvod.....	8
1 Pojem porozvodové péče.....	11
2 Historický vývoj legislativní porozvodové péče	14
2.1 První československé právo jako dědictví Obecného zákoníku občanského .	14
2.1.1 Obecný zákoník občanský	15
2.2 Prvorepublikové hledání svébytné právní úpravy.....	18
2.3 Rodinné právo ve válečném období.....	19
2.4 Období po roce 1948	20
2.5 Šedesátá léta.....	24
2.6 Procesy reformace po roce 1989	27
3 Rozvod jako příčina i následek porozvodové péče.....	30
3.1 Zánik manželství versus zrušení manželství.....	31
3.2 Platná právní úprava rozvodu	32
3.3 Rozvod.....	33
3.3.1 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu.....	35
3.3.2 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu, tzv. smluvený rozvod	36
3.4 Rozvodové řízení.....	37
3.4.1 Podmínky řízení a návrh na zahájení jednání	37
3.4.2 Dokazování	39
3.4.3 Rozhodnutí a opravné prostředky.....	40
3.4.4 Zvláštnosti rozvodového řízení	41
3.5 Následky rozvodu.....	42
3.5.1 Změna statutu osoby včetně příjmení.....	42

3.5.2	Vliv rozvodu na majetkové poměry manželů	43
3.5.3	Výživné pro rozvedeného manžela.....	43
3.5.4	Vliv rozvodu na dědické právo	46
3.5.5	Bydlení po rozvodu manželství.....	47
4	Porozvodová péče o děti.....	48
4.1	Právní úprava, principy a aktéři porozvodové péče	48
4.1.1	Právní úprava.....	49
4.1.1.1	Porozvodová péče z evropského a mezinárodního pohledu	49
4.1.1.1.1	Mezinárodní dokumenty	49
4.1.1.1.2	Evropské dokumenty	52
4.1.1.1.2.1	Úmluva o ochraně lidských práv a svobod	52
4.1.1.1.2.2	Další dokumenty Rady Evropy	53
4.1.1.1.2.3	Dokumenty Evropské unie	54
4.1.1.2	Vnitrostátní úprava týkající se porozvodové péče.....	55
4.1.1.2.1	Ústava a Listina	55
4.1.1.2.2	Občanský zákoník	56
4.1.1.2.3	Zákon o sociálně-právní ochraně dětí.....	57
4.1.1.2.4	Zákon o zvláštních řízeních soudních	58
4.1.1.2.4.1	Předběžné opatření.....	58
4.1.1.2.4.2	Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé	59
4.1.1.2.4.2.1	Řízení ve věcech péče o nezletilé dítě, výživy a styku ...	59
4.1.1.2.4.3	Výkon rozhodnutí	61
4.1.1.2.5	Občanský soudní řád	62
4.1.1.2.6	Zákon o mezinárodním právu soukromém	63
4.1.2	Aktéři porozvodové péče	64
4.1.2.1	Rodič a dítě	65

4.1.2.1.1	Zavržený rodič	67
4.1.2.1.2	Programující rodič	67
4.1.2.1.3	Dítě	68
4.1.2.2	Soud	71
4.1.2.3	Širší rodina	72
4.1.2.4	Orgán sociálně právní ochrany dětí	73
4.1.2.5	Znalec	75
4.1.2.6	Pomáhající profese	78
4.1.3	Principy porozvodové péče	78
4.1.3.1	Nejlepší zájem	79
4.2	Formy porozvodového uspořádání	82
4.2.1	I špatný smír je lepší než dobrý rozsudek	83
4.2.2	Výlučná péče jednoho rodiče	84
4.2.2.1	Právo na styk s druhým rodičem	86
4.2.2.2	Výživné	87
4.2.3	Společná péče	88
4.2.4	Střídavá péče	89
4.2.4.1	Výživné	90
4.2.4.2	Vzestup střídavé péče	91
4.2.4.3	Strategie	94
4.2.5	Stabilita péče ve světle Clausula rebus sic stantibus	95
4.2.6	Budoucnost porozvodového uspořádání	96
4.2.7	Modely porozvodové péče v rozhodovací praxi	99
4.2.7.1	Okresní soud v Chomutově	104
4.2.7.2	Okresní soud v Litoměřicích	105
4.2.7.3	Okresní soud v Lounech	110

4.2.7.4	Okresní soud v Mostě	119
4.2.7.5	Okresní soud v Ústí nad Labem	121
4.2.7.6	Okresní soud v Teplicích	123
4.2.8	Analýza opatrovnických rozsudků	125
	Závěr	127
	Seznam literatury a judikatury.....	133
	Seznam použité literatury	133
	Časopisecké články	136
	Seznam právních předpisů a nařízení.....	137
	Důvodové zprávy	138
	Judikatura	139
	Rozhodnutí Ústavního soudu.....	139
	Rozhodnutí Nejvyššího soudu	140
	Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva	140
	Rozsudky krajských a okresních soudů.....	141
	Internetové zdroje	143
	Právní systémy.....	146
	Abstrakt, klíčová slova.....	147
	Abstrakt - Porozvodová péče o děti v ČR	147
	Název práce v anglickém jazyce.....	148
	English abstrakt Post-divorce child care in the Czech Republic	148
	Klíčová slova/ Key words	149

Seznam použitých zkratk

ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Všeobecný zákoník občanský)
CEFL	Komise pro rodinné právo
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a svobod, vyhlášená sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí čís. 209/1992 Sb.
LZPS	usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
op. cit.	opere citato
OSPOD	orgán sociálně právní ochrany dětí
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SJM	společné jmění manželů
Úmluva	Úmluva o právech dítěte, vyhlášená sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí čís. 104/1991 Sb.
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ZMPS	zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZOPR	zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZOSPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
ZZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Úvod

Láska začíná doma; láska žije v domovech, a proto je dnes ve světě tolik utrpení a tolik chybí štěstí... Každý dnes vypadá hrozně uspěchaný, ustaraný kvůli lepšímu blahobytu a většímu bohatství a tak dále, takže děti mají velmi málo času pro své rodiče. Rodiče mají velmi málo času na sebe navzájem, a tak doma se začíná ničit světový mír.

Matka Tereza

S rokem 2014 vymizelo rodinné právo z kategorií celojustiční soutěže "Právník roku". V soutěži Právníká firma roku dokonce kategorie rodinného práva nikdy nebyla. Znamená to tedy, že rodinné právo ustupuje právu fúzí a akvizic, transakčnímu poradenství, právu telekomunikací a médií? Nebo je snad rodinné právo považováno za méně důležité? Bylo-li by rodinné právo postupem doby a vstupem do 21. století méně důležité, proč čítá dnešní občanský zákoník pro odvětví rodinného práva 320 paragrafů,¹ zatímco zákon č. 94/1963 Sb., o rodině potřeboval pouhých 109 ustanovení, a zákonu č. 265/1949 Sb., o právu rodinném stačilo dokonce, pro obdobnou problematiku, paragrafů 91?

Potřebuje rodinné právo více legislativní ingerence a regulace? Má se společnost ztotožnit se závěry Kateřiny Šimáčkové, soudkyně Ústavního soudu, jež prezentovala v rámci konference Rodina v českém právu, tedy že *pokud rodina funguje, má ji stát nechat být a do vztahů a výchovy dětí nemá co zasahovat*,² nebo si nové formy rodiny vyžadují detailnější a specifičtější právní úpravu?

Rodina a rodinné právo neupadají, stávají se nejdominantnější a nejobsáhlejší agendou sporných a nesporných řízení českého soudnictví, což s sebou přináší řadu dlouhodobě nezodpovězených otázek, ale i aktuálních témat.

¹ *Starý zákon o rodině potřeboval k ukotvení základních pravidel rodinného práva 109 paragrafů (+ 15 v občanském zákoníku o SJM). Nový občanský zákoník je příliš upovídaný, neboť k témuž spotřebuje 320 paragrafů* Dostupné in <http://www.kdejsitato.cz/pravo-a-spravedlnost/novy-obcansky-zakonik-2014.html>

² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina v českém právu*.

Dostupné: www.brainteam.cz/file.php?nid=14624&oid=5272722

Je paradoxem, že rodinnému právu je v nejnovějším civilním kodexu věnováno více než trojnásobek ustanovení, a přesto v naší společnosti neexistuje ustálená definice toho, co nebo kdo je vlastně rodinou. Je rodinou *péče, láska a respekt*, jak uvedl ředitel Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí Zdeněk Kapitán,³ nebo se rodinou *rozumějí rodičové se všemi svými potomky*,⁴ což je jediná zákonná definice, jež byla zakotvena v § 40 císařského patentu č. 946/1811 Sb., zák. soud (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch dále jako "ABGB" nebo „obecný zákoník občanský“). Určité pokusy o její definici můžeme nalézt i v judikatuře, kdy pro Ústavní soud *rodina představuje společenství blízkých osob, mezi nimiž existují úzké vazby příbuzenské, psychosociální, emoční, ekonomické a další... je proto třeba zohledňovat biologickou vazbu, a pak i sociální realitu rodiny a rodinného života, která ovšem v posledních stoletích prošla zásadními změnami*.⁵

Dnešní doba se ve vnímání rodiny značně posunula. Jevy jako minimální porodnost, vzrůstající rozvodovost, homoparentalita, vzestup střídavé péče jako spravedlivého uspořádání, apod., jsou pouze některými projevy této skutečnosti.

Tato práce si neklade za cíl nalézt nejvhodnější či nejpřesnější definici rodiny, nebude analyzovat postoj k rodičovství dnešní generace, ale bude se snažit objasnit možnosti fungování rodiny v jejím tradičním i netradičním pojetí poté, co byla vystavena "pandemii" dnešní doby, tedy fenoménu rozvodu, jakožto právnímu zániku manželství.

Zavedeme-li si pro účely této práce zkratku rodiny tak, že využijeme definici rodiny prof. PhDr. Zdeňka Matějčka, CSc.,⁶ dle něhož *rodina vznikla nejen z přirozeného pudu pohlavního, jenž vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu (k tomu ostatně není třeba rodiny), ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat, připravovat na život, a dále, že rodina je modelem mezilidských vztahů, který si dítě ponese dál do života a jímž bude poměřovat všechny*

³KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina v českém právu*.

Dostupné: www.brainteam.cz/file.php?nid=14624&oid=5272722

⁴ § 40 ABGB

⁵Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, Sp. zn. II. ÚS 568/06

⁶světově uznávaný dětský psycholog

*vztahy další, do nichž samo vstoupí.*⁷ Z výše uvedeného je zřejmé, že rodina je institucionalizované společenství založené na vzájemných vztazích, vzájemných právech a povinnostech a neměla by být ohraničena sňatkem, rozvodem či rozchodem, přesto však fungování rodiny po rozvodu či rozchodu je zejména z pozice dětí tak zásadní změnou, že na ni nelze aplikovat bez dalšího nejnovější trend v podobě spravedlivé střídavé péče. *Rodina je a zůstává přes všechny dlouhodobé i pomíjivé proměny své vnější formy, prostředím klíčovým pro vývoj dětí,*⁸ z toho důvodu se nastavení porozvodové⁹ péče o děti jeví jako zásadní faktor jejich dalšího vývoje.

V práci tak budou vedle příčin a východisek pro porozvodovou péči, kterými jsou rozvod manželství, případně rozchod partnerů, popsány především jednotlivé modely porozvodové péče, jejich aspekty, pozitiva i negativa, ale rovněž jejich trendy s tím, že zároveň s ohledem na skutečnost, že je autorka práce advokátkou v Ústeckém kraji, budou shora uvedené varianty porozvodové péče konfrontovány se statistikami vycházejícími z opatrovnických rozsudků soudů Ústeckého kraje. Ústecký kraj byl zvolen záměrně, právě v důsledku místní znalosti. Autorka vnímala, že okresní soudy v Ústeckém kraji, v jejichž působnosti vykonává advokacii nejčastěji, jsou ve svém přístupu k úpravě porozvodové péče značně nejednotné a zavdávají tak příčinu pro teritoriálně odlišnou rozhodovací praxi.

Podílení se na tvorbě rozhodnutí o formě porozvodové péče v rámci zastupování klientů v advokátní praxi bylo klíčovým motivem pro volbu tohoto tématu rigorózní práce.

Tato práce si přes své základní poslání, kterým je odborné zpracování zvolené tematiky, klade rovněž za cíl zapracování poznatků z vlastní advokátní praxe a z analýzy opatrovnických rozsudků a z nich vyvozujících námětů pro možné úvahy de lege ferenda, neboť je třeba reagovat na situaci, kdy *dříve měli jedni rodiče více dětí, dnes má jedno dítě více rodičů.*¹⁰

⁷MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele, str. 15-16

⁸BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, str. 7

⁹autorka užívá termín porozvodové péče rovněž ve smyslu péče porozchodové

¹⁰KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina v českém právu*.

1 Pojem porozvodové péče

Soudce k matce: "Máte ráda své dítě?"

Matka: "No jistě, mám."

Soudce k otci "Máte rád své dítě?"

Otec: "O tom nepochybujte."

Soudce: "No vidíte, já ho rád nemám. A přitom musím rozhodnout, co s ním bude." ¹¹

Porozvodovou péčí bychom mohli definovat jako uspořádání rodinných vazeb mezi rodiči a dítětem po rozpadu jejich rodiny. Toto uspořádání musí být v souladu se *zaklínadlem, které dnes otrásá světem rozhodujícím spory o děti, tedy zájmem dítěte. Jenže se zájmem je to jako se štěstím - každý je vidí někde jinde, každý má jiné priority, odlišné hodnoty a o něco jiného usiluje.* ¹² Přestože toto uspořádání je zejména v odborné literatuře ¹³ označováno termínem "porozvodová" péče a gramatickým výkladem slova "porozvodový" bychom měli dospět k závěru, že tato úprava skutečně přichází až po rozvodu manželství, opak je pravdou. Platná právní úprava totiž v § 755 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“) stanovuje, že *mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.*

Manželství rodičů nezletilých dětí tak nemůže být rozvedeno, nebude-li vydán pravomocný rozsudek, který upravuje mimo jiné formu péče o nezletilé dítě. V praxi tak dochází k podání návrhu o úpravě poměrů nezletilého, a to jak pro dobu před rozvodem, tak dále pro dobu po rozvodu, neboť vzhledem k značné délce soudního řízení v České

Dostupné: www.brainteam.cz/file.php?nid=14624&oid=5272722

¹¹MATOUŠEK, Oldřich. Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny. Praha: Portál, 2015, str. 12

¹² *Rodinné listy: měsíčník pro právo, politiku, ekonomiku a kulturu*, Praha: Karel Havlíček - Havlíček Brain Team, 7-8/2014, str. 3

¹³PAVLÁT, Josef. *Porozvodové uspořádání*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2012, č. 11, str. 36

republiky je třeba, aby při faktickém rozpadu rodiny došlo k úpravě péče o děti i pro období, než dojde k nařízení vlastního jednání o rozvodu manželství.

*Názory na to, jak má být porozvodová péče o děti uspořádána, se v čase měnily.*¹⁴ Rozdílnost těchto přístupů vycházela především z vývoje právní úpravy této problematiky, avšak skutečným hybatelem byly rovněž dobové společenské notoriety, ve smyslu tradičního svěřování dítěte do péče matky. *Možná jde o jakousi odvetu žen vůči mužům v obecné rovině za nižší výdělků a za neutěšený stav společnosti řízené muži, když jsou záležitosti související s výchovou nezletilých dětí v podstatě tím jediným, co mají možnost bezprostředně reálně ovlivnit, a tak to mnohdy kontraproduktivně a neuváženě, a často možná neuvědomujíc si závažné důsledky, činí.*¹⁵ Následně se však toto dogma začalo považovat za „sexistické“ a přešlo se k hledání rodiče, jenž je schopnější ve starání se o dítě pod doktrínou *pro dítě to nejlepší*.¹⁶ Totalitní dědictví v podobě svěřování dětí do výlučné péče jednoho rodiče, mělo být postupně nahrazováno péčí společnou či střídavou, nebo takto to alespoň presumoval zákon. Realita však byla jiná, neboť přestože byla zakotvena možnost svěřit nezletilé dítě do společné či střídavé péče rodičů, potvrdily statistiky soudních rozhodnutí, že zákon byl setrvačnou soudní praxí soustavně porušován.¹⁷

*Ze sporů o svěřování do péče se rodí nepřátelství dospělých,*¹⁸ tato skutečnost tak mnohdy ovlivňuje systém porozvodové péče dětí, neboť se odhlíží od toho, co je nejlepší pro děti, a spíše se hledá způsob, jak vyhrát "spor" a porazit toho druhého za každou cenu, třeba i za cenu toho, že dítě přijde o jednoho z rodičů, neboť ho ten druhý chce potrestat.

Rodiči preferovaná řešení jsou v mnohých případech motivována dalším elementem, tvořícím součást porozvodové péče, a to je určení výživného, neboť *pokud jde o obsah soudního výroku upravujícího poměry nezletilého pro dobu po rozvodu jeho rodičů, je tu obligatorně určeno řešení dvou otázek: za prvé otázky, kde bude dítě*

¹⁴MATOUŠEK, Oldřich. op. cit. str. 31

¹⁵NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. Praha: Linde Praha, 2013, str. 29

¹⁶PAVLÁT, Josef, op.cit. str. 36-40

¹⁷TYL, Jiří. *Soudní praxe porozvodové péče o děti*. Dostupné: <http://babinet.cz/clanek-1875-soudni-praxe-porozvodove-pece-o-deti.html>

¹⁸ MATOUŠEK, Oldřich. op.cit. str. 32

umístěno v době následující po právní moci výroku o rozvodu, a za druhé otázky, kdo z manželů - rodičů a v jakém rozsahu bude k němu plnit vyživovací povinnost.¹⁹

Jak bude pojednáno dále, varianty porozvodového usprádaní řeší platná právní úprava. Neméně zajímavá je však i skutečnost, že judikatura posledních let některé tyto varianty favorizuje nad ostatními.

Rozhodnutí o modelu porozvodové péče je rozhodnutím o životě dítěte, proto jsou i problémy na opatrovnických úsecích justice považovány za ty nejzásadnější. Dle prezidentky soudcovské unie Daniely Zemanové jsou *důsledky špatně vedených procesů nevratné*.²⁰ Soudní systém je nastaven tak, že rodinněprávní soudci jsou většinou *mladí, bez profesních a životních zkušeností nebo ti, již byli přeloženi z jiných "zajímavějších" úseků justice*.²¹

Proto vyvstává otázka zřízení specializovaných krajských rodinněprávních senátů. *Dětem běží čas jinak, je potřeba rozhodovat rychle*, jak uvádí místopředseda Nejvyššího soudu Roman Fiala a pokračuje s tím, že: *specializace je cesta, kdy bude soudce skvěle znát svou práci. Když někdo něco umí, dělá to nejen dobře, ale i rychleji*.²²

Nelze však svalovat vinu na justiční systém, neboť má-li být rozhodnuto v nejlepším zájmu dítěte, je nutno vycházet i z dalších premis, a to, že dítě má právo na péči obou rodičů.²³ Dítě má právo na zachování rodinných svazků.²⁴ Dítě nemá být odděleno od svých rodičů, a žijí-li rodiče odděleně, má právo udržovat pravidelný osobní kontakt s oběma rodiči.²⁵

Pokud by shora uvedené principy ctili všichni rozvádějící se, případně rozcházející se rodiče, pak by zřejmě opatrovnický soud nedělal nic jiného, než

¹⁹ RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice, str. 66-67

²⁰ *Dětem běží čas jinak. Přesto se spory o ně vlečou, rozhodují mladí a nezkušení soudci*, Dostupné z http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/f069f297c2422c1bc12576ac0045940f/f53f5660f393a1d0c12580520028e11c?OpenDocument

²¹ tamtéž

²² tamtéž

²³ Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, čl. 7

²⁴ Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, čl. 8

²⁵ Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, čl. 9

schvaloval dohody rodičů o úpravě poměrů k jejich nezletilým dětem. *Odborná literatura se shoduje na závěru, že smírné vyřešení problémů souvisejících s rozvodem nebo odlukou je obvykle nevhodnějším řešením, a to především z hlediska dítěte a jeho zájmu.*²⁶ Realita je však jiná. Pro opatrovnický soud by tak měli být oba rodiče rovnocennými kandidáty na rezidenčního rodiče²⁷ a stěžejním kritériem pro volbu modelu porozvodové péče by měl být zájem dítěte. Tento postulát vychází nejen z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, dle které musí být zájem dítěte předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ale rovněž je opatrovnickým soudům tato povinnost uložena v samotné právní úpravě, když jsou dle § 906 OZ povinny před rozvodem manželství určit, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, přičemž toto rozhodnutí závisí na zhodnocení zájmu dítěte.

2 Historický vývoj legislativní porozvodové péče

„Ten, kdo nezná historii,

zůstane až do své smrti malým dítětem,

které sice některé věci umí, ale nic nechápe.“

Jacques Le Goff

2.1 První československé právo jako dědictví Obecného zákoníku občanského

Proces vedoucí ke vzniku Československé republiky byl sám o sobě tak složitým, že představy o novém zákonodárství byly spíše z říše snů. Nový československý stát, ve smyslu státovědy, vstoupil v život tzv. recepční normou, tedy zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého (dále

²⁶KORNEL, Martin. Dostupné z https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Martin%20Kornel%20_879_.pdf

²⁷PAVLÁT, Josef. op.cit. str. 36-40

jen "recepční norma"). Tato recepční norma ve své preambuli proklamovala, že je přijímána za účelem zachování kontinuity dosavadního právního řádu, tedy tak, *aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu*.²⁸

Od 28. října 1918 tak v Československé republice, v souladu s článkem 2 recepční normy, platily dosavadní zákony zemské a říšské a dále i dosavadní nařízení. Zatímco tedy pro oblast Čech, Moravy a Slezska platil rakouský Obecný zákoník občanský z roku 1811, na území Slovenska bylo převzato právo uherské, které mělo převážně obyčejovou povahu a kde psané právo, jako například *manželský zákon (zákonný článek XXXI/1894)*,²⁹ bylo ojedinělou výjimkou. Tyto dva předpisy byly východiskem pro úpravu prvorepublikového rodinného práva.

Právní vztahy rodinného práva První republiky se tak řídily zejména ustanoveními Obecného zákoníku občanského, přičemž v souladu s článkem 4 recepční normy se na našem území označoval jako "Československý obecný zákoník občanský", a dále v otázce vzniku a zániku manželství na území Slovenska ustanoveními manželského zákona, jenž byl oproti Obecnému zákoníku občanskému značně pokrokový. Manželský zákon zavedl obligatorní formu civilního sňatku a rovněž umožňoval rozlučitelnost manželství bez ohledu na vyznání.

2.1.1 Obecný zákoník občanský

Obecný zákoník občanský, respektive následně Československý obecný zákoník občanský byl vyhlášen dne 1. 6. 1811 jako Císařský patent č. 946/1811 Sb., zák. soud. ABGB nabyt účinnosti 1. 1. 1812 a obsahoval mimo jiné i normy manželského a rodinného práva, jež nově podléhaly jurisdikci civilních soudů namísto dosavadních církevních. O tento odklon, po téměř třísetleté nadvládě³⁰ církve v oblasti rodinného

²⁸ Zákon č. 11/1918 Sb. z. a, o zřízení samostatného státu československého

²⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 2. 2., opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, str. 23

³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *O rodinném právu*. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, HULMÁK, Milan, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PSUTKA, Jindřich, SIEGLOVÁ, Zuzana, SEDLÁK, Petr, WESTPHALOVÁ, Lenka, KAPITÁN, Zdeněk, KOŽIAK, Jaromír, ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ ML.,

práva, se zasloužil Josef II., vydáním manželského patentu č. 117/1783 Sb. z. ř.³¹ Již od tridentského koncilu (1545–1563), který *prohlásil nauku o svátostné povaze manželství za dogma*,³² rozhodovaly o manželských sporech výlučně církevní soudy, manželským patentem však byla tato pravomoc přenesena na soudy státní.

ABGB obsahoval úpravu rodinného práva v hlavě třetí, nesoucí název *O právech mezi rodiči a dětmi*. Právní skutečností zakládající právní poměr mezi rodiči a dětmi bylo zrození dítěte, z něhož pro rodiče plynula nejen práva, ale zejména povinnosti. Za základní rodičovské povinnosti se považovaly zejména povinnost výchovy, neboli povinnost péče o život a zdraví dětí, dále povinnost zajištění výživy. Rodiče byli povinni rozvíjet tělesnou a duševní sílu dětí, jež je spolu s výukou, zejména náboženskou, měla dovést k blahobytu. Shora zmiňovaná povinnost výživy byla v souladu s § 141 ABGB svěřena především otcům, zatímco matkám náležela povinnost pečovat o tělesnou výchovu a zdraví dětí.

V ustanoveních § 142 ABGB a následujících pak nalezneme úpravu porozvodové či porozlukové péče. V případech rozvodu či rozluky je v otázce péče o děti a jejich výchovy vždy upřednostňována dohoda rodičů. Soud je pak v rámci řízení o rozvodu či rozluce manželství povinen k této dohodě přihlídnout, avšak zároveň je povinen zkoumat zájmy dětí, poměry rodičů, příčiny rozvodu či rozloučení. Vedle toho má soud rovněž povinnost zhodnotit, zda budou děti ponechány pohromadě, či zda některé budou svěřeny otcí a některé matce. Druhý rodič, jemuž nebyly děti svěřeny, má právo se s dětmi stýkat, přičemž soud mohl rozsah tohoto styku podrobně upravit.

Právní úprava rovněž umožňovala změnu již vydaného rozhodnutí, a to za předpokladu, že taková změna bude v zájmu dítěte, a došlo-li ke změně poměrů.

Milana. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, str. 20

³¹ *Manželský patent Josefa II. byl vydán 16. 1. 1783 (č. 117 Sb. z. s.) a obsahoval 57 paragrafů. Uplatňuje zásadu výlučnosti zákonodárné moci státu v manželských záležitostech. Vytváří státní manželské právo kombinací věcné recepce kanonicko-právních institucí rozšířených i na nekatolíky a právních pravidel osvícensky orientovaného absolutního zákonodárce zajišťujícího důsledky náboženské tolerance.* In HENDRYCH, Dušan. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky

Bez ohledu na skutečnost, komu bylo dítě svěřeno, náklady na výchovu dítěte nesl vždy otec, nenastala-li situace předpokládaná § 143 ABGB, tedy nebyl-li otec nemajetný. V případě smrti otce, přecházela povinnost nést náklady výchovy na matku a nebylo-li matky, nebo nebyla-li matka schopna tuto povinnost zajistit, přecházela povinnost péče a výživy na rodiče otce, a po nich případně na rodiče matky.

S ohledem na zákonem svěřenou otcovskou moc,³³ měl otec právo zastupovat své nezletilé děti. Otcovskou moc, neboli zvláštní soubor práv měl otec výlučně nad svými manželskými dětmi, neboť dle § 166 ABGB *dítě nemanželské, není pod otcovskou mocí svého zploditele, nýbrž jest zastupováno poručníkem.*³⁴ Otcovská moc trvala původně v souladu s § 172 ABGB do zletilosti dítěte, tedy do 24. roku dítěte.³⁵ Následně, *od 1. 10. 1919 do 31. 12. 1949*, trvala otcovská moc, *v souladu se zákonem 447/1919 Sb., kterým se snižuje věk zletilosti*³⁶ do 21 let dítěte, *pokud otcovskou moc otec nepozbyl v důsledku zanedbání výživy či výchovy.*³⁷

S ohledem na nerovné postavení mezi manželskými a nemanželskými dětmi nemají nemanželské děti právo nést otcovo příjmení, ani právo k příslušnému stavu.³⁸ Manžel matky může dodatečným prohlášením u politického zemského úřadu dát dítěti své jméno, avšak mohl tak učinit toliko se svolením matky, případně dítěte, bylo-li zletilé. Za nezletilého byl vyžadován souhlas zákonitého zástupce a soudu.³⁹ Nemanželské děti nesou zpravidla příjmení po matce.

³³ § 147 ABGB Práva, která přísluší zvláště otci jako hlavě rodiny, jsou mocí otcovskou

³⁴ § 166 ABGB

³⁵ § 21 ABGB *Kdož pro nedostatek let, pro duševní vadu nebo jiné poměry nejsou způsobilí sami své záležitosti řádně spravovat, jsou pod zvláštní ochranou zákonů. Sem náležejí: děti, které ještě nedokonalý roku sedmého; nedospělci, kteří ještě nedokonalí roku čtrnáctého; nezletilci, kteří ještě nedokonalí roku dvacátého čtvrtého svého života; pak: zuřiví, šílení a blbí, kteří jsou užívání svého rozumu buď zcela zbaveni, neb alespoň nejsou s to poznati následky svých činů; rovněž ti, jimž, jakožto osobám prohlášeným za marnotratníky, soudce zakázal další správu jejich jmění; konečně nepřítomní a obce.*

³⁶ *Nezletilí jsou ti, kdož nedokončili dvacátého prvního roku svého věku.* Tím mění se § 21 a § 275 ob. z. obč. a uh. zák. čl. XX: 1877 a XXIII: 1874 § 1 a zák. čl. uher. XXXI z r. 1894 § 129 *In* § 1 zákona 447/1919 Sb, kterým se snižuje věk nezletilosti.

³⁶ *Nezletilí jsou ti, kdož nedokončili dvacátého prvního roku svého věku.* Tím mění se § 21 a § 275 ob. z. obč. a uh. zák. čl. XX: 1877 a XXIII: 1874 § 1 a zák. čl. uher. XXXI z r. 1894 § 129 *In* § 1 Zákona 447/1919 Sb., kterým se snižuje věk nezletilosti.

³⁷ § 177 ABGB *Otcové, kteří výživu a výchovu svých dětí zcela zanedbávají, pozbývají otcovskou moc na vždy.*

³⁸ § 166 ABGB

³⁹ § 165 ABGB

I přes výše uvedený odlišný přístup v rozsahu práv dítěte dle jeho původu mají i nemanželské děti, v souladu s § 166 ABGB, právo na výživu a výchovu rodičů, kdy výživu i u nemanželských dětí hradí převážně otec. Pokud otec není tuto povinnost schopen plnit, přechází shodně jako u manželských dětí na matku, avšak u nemanželských dětí jsou z nástupnické řady vyloučeni rodiče otce, když povinnost péče a výživy přechází přímo na rodiče matky. U nemanželských dětí má pak otec rovněž povinnost uhradit matce náklady spojené s porodem a náklady na její výživu po dobu 6 týdnů od porodu, přičemž tato pohledávka se promlčuje ve lhůtě 3 let od porodu.⁴⁰ Matka nemanželského dítěte má právo při splnění zákonných podmínek požadovat od otce dítěte jednorázovou úhradu výživného za první tři měsíce života dítěte, přičemž toto výživné byl otec povinen složit u soudu, a to spolu s náklady pro matku dítěte citované shora.⁴¹

U nemanželského dítěte, kde byla matka schopna sama zajistit vhodnou výchovu dítěte, nebylo možno svěřit dítě do péče otce, avšak vyživovací povinnost otce tím nebyla dotčena.⁴²

I přes výše uvedené měli rodiče nemanželského dítěte právo uzavřít narovnání o výživě, výchově a zaopatření, jejíž platnost byla podmíněna zájmem dítěte.⁴³

2.2 Prvorepublikové hledání svébytné právní úpravy

První republika byla při svém vzniku postavena hned před několik zásadních úkolů. Nejenže bylo nutné se vypořádat se situací, že v českých zemích existoval dualismus právní úpravy, kdy pro území Čech platil ABGB a pro území Slovenska uherský manželský zákon. Rovněž byla *legislativa nového státu již v počátcích postavena před závažný problém formy manželských a rodinných vztahů narušených*

⁴⁰ § 167 ABGB

⁴¹ § 168 ABGB

⁴² § 169 ABGB

⁴³ § 170 ABGB

*válečnými událostmi.*⁴⁴ O těchto skutečnostech, tedy o nutnosti hledat primárně podobu nového rodinného práva, svědčí především ten fakt, že *vůbec první návrh podaný v tzv. revolučním národním shromáždění na jeho první schůzi dne 14. listopadu 1918 byl návrh dr. Boučka na reformu manželského práva.*⁴⁵

Shora uvedený návrh na reformu rodinného, respektive manželského práva vyústil v zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství (dále jen tzv. manželská novela).⁴⁶ § 30 manželské novely pak deklaroval její použitelnost i pro oblast Slovenska, kde dosud platil výlučně manželský zákon, a to konkrétně v otázce uzavření manželství. *Novela pro celé tehdejší území ČR zavedla fakultativní sňatek civilní a rozluhu, jako právní způsob zrušení manželství za života manželů soudem.*⁴⁷

Přestože šlo o významný krok směřující k modernizaci tehdejšího československého rodinného práva,⁴⁸ neboť jím došlo k odpoutání se od církevního vlivu, novela se nikterak nedotýkala právních vztahů rodičů a dětí. Zavedla sice fakultativní civilní sňatek či taxativní výčet důvodů pro rozluhu manželství, avšak na problematiku porozlukové či porozvodové (rozvod od stolu a lože)⁴⁹ péče bylo nutno i nadále aplikovat ustanovení ABGB.

2.3 Rodinné právo ve válečném období

*Všeobecný občanský zákoník představoval dominantní předpis celé moderní české právní historie.*⁵⁰ Jako takový determinoval vztahy rodinného práva i během válečného a poválečného období, neboť *okupačním výnosem ze dne 16. března 1939*

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. 2001, op. cit. str. 23

⁴⁵ tamtéž, str. 163

⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op. cit. str. 20-21

⁴⁷ RADVANOVÁ, Senta. 1999, op. cit. str. 7

⁴⁸ RADVANOVÁ, Senta. 1999, op. cit. str. 7

⁴⁹ *Rozvod od stolu a lože neměl účinky právního zániku manželství. Manželé pouze nebyli povinni žít spolu.* In Rodinné právo. 2., opr. vyd. Brno: Doplněk, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, str. 27

⁵⁰ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 438

*o Protektorátu Čechy a Morava bylo stanoveno, že dále platí dosavadní předpisy Československé republiky, avšak jen potud, neodporují-li smyslu převzetí ochrany Německou říší.*⁵¹

I přes platnost ABGB však bylo válečné období charakterizováno především rasovým norimberským zákonodárstvím. Od 15. 9. 1935 byly zakázány sňatky uzavřené mezi *státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve a židy.*⁵² Norimberské zákony pak byly doplňovány vyhláškami a nařízeními, jež blíže specifikovaly rasovou diskriminaci. Ode dne 7. 3. 1942, kdy vešlo v platnost *nařízení protektorátní vlády o židech a židovských míšencích (č. 85 Sb. z. a n.)* platil *zákaz manželství mezi protektorátními příslušníky a osobou židovského původu.*⁵³

2.4 Období po roce 1948

*K zásadním změnám v právní úpravě vztahů mezi rodiči a dětmi došlo po změně politických poměrů v roce 1948.*⁵⁴ Demokratický prvorepublikový vývoj práva byl zastaven druhou světovou válkou, ve které vládlo protektorátní zákonodárství. Po druhé světové válce však již k navázání na prvorepublikové právo nedošlo, neboť po Únorovém převratu došlo k nástupu komunistické strany. Nové zákonodárství se tak utvářelo pod vlivem práva sovětského, jehož základem byla Ústava z 9. května,⁵⁵ *kteřá prohlásila za neplatná všechna ustanovení dosavadních zákonů, která jí odporují.*⁵⁶ V oblasti rodinného práva bylo *výchozím legislativním krokem v tomto směru vydání*

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op. cit. str. 21-22

⁵² *Zákon o ochraně německé krve a německé cti - § 1 Sňatky mezi židy a státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve jsou zakázány. Manželství uzavřená proti tomuto zákonu jsou neplatná, i když byla k obcházení zákona uzavřena v cizině,* In Norimberské zákony. Dostupné: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Norimberske_zakony.pdf

⁵³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op.cit. str. 21-22

⁵⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. Praha: Leges, 2013. Teoretik, str.80

⁵⁵ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

⁵⁶ RADVANOVÁ, Senta. 1999, op.cit str. 7

*zákona o právu rodinném, jež byl publikován pod číslem 265/1949 Sb., v rámci právnícké dvouletky.*⁵⁷

Zákon o právu rodinném (dále jen ZOPR) nabyl účinnosti 1. 1. 1950. Byl připravován československo - polskou komisí, což byl i důvod, proč finální verze tohoto zákona téměř kopírovala polský rodinněprávní zákoník. Zásadní změnou však bylo vynětí rodinněprávní tematiky z kodexu občanského práva. Rodinné právo se tak v Československu, ve shodě s *lidově demokratickými státy střední a východní Evropy*,⁵⁸ osamostatnilo a našlo svou podobu v samostatném speciálním zákoně. Vydání ZOPR bylo doprovázeno vydáním zákona č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních, jenž měl za cíl překonat období absence nového občanského zákoníku a občanského soudního řádu za současné účinnosti ZOPR.

ZOPR byl vydán pod doktrínou zásad Ústavy 9. května. Tedy v duchu rovného postavení mužů i žen při respektu práv dětí bez rozdílu původu a za účelem zajištění ochrany manželství a rodiny tak, aby rodina byla zdravou základnou vývoje národa.⁵⁹

Ve smyslu shora proklamované zásady došlo přijetím ZOPR k přelomové reformě v postavení dětí tím, že došlo k zrovnoprávnění manželských a nemanželských dětí.⁶⁰ ZOPR ve svém § 1 zavedl *obligatorní formu civilního sňatku*⁶¹ a *odstranil starý institut rozvodu od stolu a lože a institut rozluky manželství*.⁶² Rovněž byly v ZOPR podrobně upraveny podmínky uzavření manželství, práva a povinnosti manželů, otázka jmění manželů a podmínky rozvodu s tím, že v duchu ochrany rodiny byla možnost rozvodu vázána na posouzení zájmu nezletilých dětí. § 32 ZOPR pak dal základ porozvodové péči, když stanovil povinnost, aby v rozhodnutí o rozvodu byla upravena práva a povinnosti rodičů vůči nezletilým dětem a jejich majetku pro dobu po rozvodu.

Hlava druhá ZOPR pak upravovala vztahy mezi rodiči a dětmi, když zakotvila povinnosti rodičů zajistit duševní rozvoj dětí a péči o jejich výživu a výchovu, přičemž

⁵⁷ BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, str. 465

⁵⁸ RADVANOVÁ, Senta. 1999, op.cit. str. 7

⁵⁹ Preambule ZOPR

⁶⁰ Preambule ZOPR

⁶¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, str. 28

⁶² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op.cit. str. 22

tato výchova měla vyústit ve schopnost dítěte *přispívat svou prací, podle svých schopností a náklonností, k prospěchu společnosti.*⁶³ *Řádná péče o dítě ve smyslu tohoto ustanovení obsahuje nejen hmotné zabezpečení dítěte a jeho výchovu po stránce mravní, nýbrž i výchovu politickou v občana socialistického státu, oddaného lidově demokratickému zřízení své vlasti. Je pak v zájmu dítěte a v souladu se zájmem společnosti, aby dítě již od svého útlého věku bylo vychovááno v takovém prostředí, které jeho politickou výchovu zaručuje.*⁶⁴

V souladu s § 39 ZOPR byli oba rodiče povinni pečovat stejně o výživu a výchovu dětí, a to až do okamžiku, kdy se dítě bylo schopno žít samo. ZOPR zavedl institut rodičovské moci, jež nahradila otcovskou moc z ABGB. Rodičovská moc představovala souhrn rodičovských práv a povinností *řídít jednání dětí.*⁶⁵

V paragrafech 70-77 ZOPR byla upravena vyživovací povinnost, jakožto vzájemná povinnost mezi příbuznými v přímém pokolení poskytovat si úhradu osobních potřeb. § 72 ZOPR tuto vyživovací povinnost limituje jen na případy oprávněných osob, jež jsou v nouzi, přičemž se tato limitace nevztahuje na nezletilé děti, jež mají nárok na výživu od svých rodičů, a to až do okamžiku, kdy budou schopni se o sebe postarat sami. Rozsah vyživovací povinnosti je pak specifikován v § 73 ZOPR a odpovídá odůvodněným potřebám oprávněné osoby a dále výdělečným a majetkovým možnostem osoby povinné.

Již ZOPR byl velmi přísný v otázce případného zatajování či vzdání se majetkových práv či výhod. Pokud někdo v posledních 3 letech, jež předcházely žádosti o přiznání vyživovací povinnosti, zatajoval příjem, majetek, vzdal se zaměstnání nebo ho vyměnil za méně výnosné, vycházel soud při určení vyživovací povinnosti z majetkových či výdělkových možností, jež dotyčný dosahoval před tím, než se k těmto „zkreslujícím“ jednáním uchýlil.

ZOPR s sebou sice přinesl posun ve vnímání rodinně právních institutů, avšak tehdejší důraz na *prospěch společnosti*⁶⁶ byl mnohem významnějším činitelem

⁶³ § 35 ZOPR

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.2.1958 Spis. zn. Cz 386/58

⁶⁵ § 53 ZOPR

⁶⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. op.cit. str. 82

v rozhodovací činnosti soudů. *Z dobové judikatury je možné vnímat výraznou tendenci ze strany státu kontrolovat výchovu dítěte,⁶⁷ a zároveň i posuzovat výchovných schopností rodičů dle jejich postoje k lidově demokratické republice.⁶⁸ Tento trend byl promítnut například v rozhodnutí Okresního soudu v Poličce ze dne 24. 2. 1950, Sp. zn. P 138/46, jež rozhodoval o svěřeni dvou dětí do péče, přičemž posuzoval výchovné schopnosti otce i matky. V posuzovaném případě byl otec osobou odsouzenou za zločin vzbouření, matka naopak byla osobou *plně zapojenou do budovatelského úsilí pracujícího lidu a její poměr k lidově demokratickému zřízení i pracovní morálka dávají záruku, že bude obě dospívající dcery vychovávat tak, aby se staly platnými členy společnosti.*⁶⁹*

Tato rozhodovací praxe byla aplikována i Nejvyšším soudem, když například v rozsudku ze dne 16. 2. 1958, Sp. zn. Cz 386/58 bylo konstatováno, že *soud při rozhodování o výchově dítěte... uváží všechny složky péče o dítě a svěří je tomu rodiči, u něhož je o řádnou výchovu dítěte po všech stránkách lépe postaráno. Aby pak mohl správně posoudit, kde tomu tak bude, vyšetří soud kromě jiných skutečností pro rozhodnutí významných i ty skutkové okolnosti, které mu umožní správné závěry o třídní stránce věci. Proto se bude soud zajímat i o třídní příslušnost obou rodičů, o prostředí, z něhož pocházejí, a ve kterém žijí, o jejich poměr k práci a k veřejnému životu... Jen široce provedený rozbor celého případu dá záruku, že rozhodnutí soudu o výchově dítěte bude v plném souladu se zájmem společnosti na jeho pokrokové výchově.*

Obdobně bylo postupováno i v rozsudku Sp. zn. Cz 37/58 ze dne 15. 4. 1958, jímž bylo vyhověno stížnosti otce proti rozsudku Krajského soudu v Praze, jenž potvrdil usnesení lidového soudu, kdy otec namítal, že *matka žije u svých rodičů, jejichž názory a přesvědčení jsou toho druhu, že výchovné prostředí u nich pro dítě je zcela nevhodné, neboť rodiče matčini nemají dobrý poměr k našemu státu a k výstavbě socialismu.* Nutnost správného třídně politického postavení mnohdy převyšovala nad zájmem dítěte a jeho svěřeni jednomu z rodičů, když například v rozsudku Nejvyššího soudu Sp. zn. Cz 198/59 ze dne 22. 5. 1958 bylo ke stížnosti předsedy Nejvyššího soudu změněno

⁶⁷ tamtéž, str. 83

⁶⁸ BOBEK, Michal a kol., op. cit.str. 469

⁶⁹ Tamtéž, str. 468

rozhodnutí Krajského soudu v Praze, jenž potvrdil rozhodnutí Lidového soudu civilního v Praze a jímž byla nezletilá svěřena do péče otce. Nejvyšší soud však dovodil, že pro nezletilou bude vhodnější péče tety, jež měla *velmi dobré vysvědčení jako pracovnice pobočky Československého svazu mládeže a byla vyslána v r. 1957 závodem do SSSR na VI. světový festival mládeže*⁷⁰.

2.5 Šedesátá léta

Rodina, manželství a výchova dětí byly klíčové instituty, na něž kladla tehdejší vládnoucí strana značný důraz. *Proto se již před XII. sjezdem strany, usnesl ústřední výbor KSČ na svém zasedání ve dnech 7. a 8. 12. 1960 na tom, že je třeba zdokonalit náš právní řád a dal tak podnět k vypracování nového zákona o rodině.*⁷¹

Na počátku šedesátých let, kdy se opět měnila celá stavba našeho právního řádu, byl vedle občanského zákoníku (zák. č. 40/1964 Sb.,) přijat nový zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb. dále jen ZOR).⁷² Ve své podstatě šlo o velkou novelu zákona o právu rodinném, neboť řada ustanovení tohoto zákona zůstala zachována nebo se změnila jen formulačně.⁷³ Tak jako měl ZOPR své koncepční východiska v Ústavě 9. května z roku 1948, měl i ZOR svůj ústavní základ v podobě Ústavy z roku 1960.⁷⁴ Socialismus v naší vlasti zvítězil! Vstoupili jsme do nového období našich dějin a jsme odhodláni jít dále k novým, ještě vyšším cílům.⁷⁵ Ústava z roku 1960 ve svém článku 26 proklamuje, že mateřství, manželství a rodina jsou pod ochranou státu. Stát a společnost pečují o to, aby rodina byla zdravým základem rozvoje mládeže. Rodinám s více dětmi poskytuje stát zvláštní úlevy a podporu. Všem dětem a mládeži zabezpečuje společnost veškeré možnosti k všestrannému rozvoji tělesných i duševních schopností. Tento rozvoj je zajišťován péčí rodiny, státu a společenských organizací, jakož i zvláštní

⁷⁰Rozsudek Nejvyššího soudu Sp. zn. Cz 198/59 ze dne 22. 5. 1958

⁷¹Důvodová zpráva k z.č. 93/1963 Sb., zákon o rodině

⁷²DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část, Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 23

⁷³HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op.cit. str. 22

⁷⁴Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

⁷⁵bod I. Prohlášení ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

úpravou pracovních podmínek mládeže. ZOR tento ústavní základ vtělil do svého paragrafu 2, dle něhož *Rodina založená manželstvím je základním článkem naší společnosti, která všestranně chrání rodinné vztahy.*⁷⁶ I do svých dalších článků promítal ZOR základní zásady socialistické rodiny. Členové rodiny vůči sobě měli vzájemnou povinnost si pomáhat. Rodiče byli odpovědní za všestranný a duševní rozvoj svých dětí tak, aby byla upevněna jednota zájmů rodiny a společnosti, neboť se i společnost, prostřednictvím státních orgánů, škol či společenských organizací podílela na zajištění výchovy dětí a uspokojování jejich potřeb.

*To byly deklaráce, skutečnost byla mírně jiná... Počáteční diktatura proletariátu se svými třídními přístupy postihla nejen jednotlivce, ale celé rodiny vystěhováním a určením místa pobytu pro rodiny odsouzených, později také lidí bránících se tvrdě prosazované kolektivizaci zemědělství, dále nucením žen, aby se rozvedly se svými odsouzenými manžely, tlaky na děti, aby se vzdaly, nebo dokonce odsoudily své otce, bráněním dětem z těchto rodin ve studiu.*⁷⁷

Jak již bylo uvedeno shora, ZOR v mnoha případech do značné míry převzal ustanovení ZOPR. Novinkou však bylo zavedení principu subsidiarity. V souladu s § 104 ZOR se *ustanovení občanského zákoníku použijí tehdy, nestanoví-li tento zákon něco jiného.* Zatímco tedy otázka manželství, rozvodu, vztahů mezi rodiči a dětmi, pěstounská péče, ústavní výchova, či problematika určení otcovství, osvojení, poručenství a výživného byla řešena výlučně v ZOR, otázka jmění manželů, nově tzv. bezpodílového spoluvlastnictví manželů,⁷⁸ byla z důvodu jeho majetkové povahy vtělena do Zákoníku občanského.

Otázkou porozvodové péče dětí se ZOR věnoval v ustanoveních § 26 ZOR a následujících. Soudu je zde ukládána povinnost určit v rozhodnutí o rozvodu mimo jiné i práva a povinnosti rodičů k dětem. Zvláště musí soud rozhodnout, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak se budou rodiče podílet na výživě dítěte. V případě, že by to

⁷⁶ § 2 ZOR ve znění účinném od 1. 4. 1964 do 31. 3. 1983

⁷⁷HORSKÁ, Pavla a Antoine MARÈS, ed. *Česko-francouzský dialog o dějinách evropské rodiny.* Praha: CEFRES, 2001. Cahiers du CEFRES, str. 54- 55

⁷⁸ dle § 143 a násl. zákona č. 40/1964, Sb., ve znění účinném od 1. 7. 1969 do 31. 12. 1982 *V bezpodílovém spoluvlastnictví manželů je vše, co může být předmětem osobního vlastnictví a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství, s výjimkou věcí získaných dědictvím nebo darem, jakož i věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů.*

bylo v zájmu dítěte, rozhodne soud o jeho styku s rodiči, či naopak o jeho omezení. Autoritativní rozhodnutí o styku rodiče s dítětem přichází toliko v případech, kdy se rodiče o úpravě poměrů k dítěti nedohodnou. Zatímco dohoda o výchově a výživě vyžaduje schválení soudu, dohoda rodičů o styku s dítětem je platná i bez soudní ingerence.

Část druhá ZOR upravovala vztahy mezi rodiči a dětmi, zejména zde byla řešena základní otázka výchovy, na níž se vedle rodičů, jež mají rozhodující úlohu, podílí i stát a společenské organizace (např. Československý svaz mládeže a jeho pionýrská organizace). Výchova měla vést k osvojení si vzdělání, k postoji k práci a morálním zásadám, ale rovněž i k rozvíjení lásky k vlasti a podřízenosti osobních zájmů zájmům celku v rámci pravidel socialistického soužití.

ZOR opustil terminologii rodičovské moci a nahradil ji v původním znění pojmem práva a povinnosti rodičů. Jejich nositeli byli oba rodiče, když navíc byla uložena povinnost pomáhat s péčí o dítě manželovi, který není rodičem, avšak žije s dítětem ve společné domácnosti. Mezi základní práva a povinnosti rodičů se řadila zejména povinnost zastupovat dítě v právních úkonech a spravovat jeho záležitosti, přičemž v případě potřeby se mohli rodiče při výkonu práv a povinností dovolat pomoci školy, národního výboru, soudu či jiných státních orgánů. Národní výbor pak mohl v duchu řádné výchovy uložit opatření napomenutí proti řádné výchově, dohledu či uložit omezení spočívající zejména v zákazu návštěvy nevhodných podniků či zábav. Soud pak mohl výkon práv a povinností omezit nebo rodiče jejich práv či povinností zbavit.

K nejzásadnějším povinnostem rodičů však patřila povinnost péče a povinnost vyživovací. Ta byla upravena samostatně v části třetí zákona a trvala až do okamžiku, kdy se o sebe děti byly schopny postarat samy. Vyživovací povinnost rodičů se odvíjela od jejich schopností a možností, přičemž při stanovení jejího rozsahu se přihlíželo k tomu, který z rodičů o dítě osobně pečuje a v jaké míře, s tím, že žijí-li rodiče společně, přihlíží se k jejich péči o společnou domácnost. V případě, kdy rodiče žili odděleně, nebo některý z nich neplnil svou povinnost, rozhodoval o rozsahu vyživovací povinnosti soud. Týkalo-li se rozhodování nezletilých dětí, rozhodoval soud z úřední povinnosti, zatímco u dětí zletilých pak soud rozhodoval toliko na návrh. V rámci

rozhodování soud zkoumal především odůvodněné potřeby oprávněného, schopnosti a možnosti povinného, a to i tehdy, pokud se jich bez důležitého důvodu vzdal. Přiznané výživné pak povinný musel hradit v pravidelných měsíčních splátkách. Proti nároku na výživné se dohodou smluvních stran dala započíst pohledávka, avšak výlučně u výživného zletilých dětí.

Výživné se v souladu s § 98 dalo přiznat od zahájení soudního řízení, přičemž u výživného pro nezletilého bylo možno žádat tři roky zpětně. Výživné jako celek se nepromlčovalo, když se v souladu s odst. 2 § 98 ZOR promlčovala pouze jednotlivá opětuující se plnění.

ZOR ve svém § 96 limitoval přiznání výživného pro případ, kdy by jeho přiznání bylo v rozporu se zásadami morálky socialistické společnosti. Vedle toho však existoval nárok na příspěvek pro nezletilé, o něž nebylo řádně postaráno. Tento příspěvek vyplácel národní výbor a mohl být vyplácen v případě potřeby až do 25. roku dítěte. Tento poskytnutý příspěvek pak mohl národní výbor vyžadovat v rámci regresivního nároku zpět po povinném, který nesplnil svou vyživovací povinnost.

2.6 Procesy reformace po roce 1989

Sametová revoluce zahájená listopadovými demonstracemi vedla k pádu komunistické strany a k prvním demokratickým volbám, v nichž byl v roce 1990 zvolen prezidentem Václav Havel. Změna politické situace s sebou přinesla i změnu právní úpravy. Socialistický ZOR však jako celek platil i nadále, a to až do 31. 12. 2013, kdy skončila éra samostatného kodexu pro právo rodinné. Od 1. 1. 2014 se pak úprava rodinněprávních vztahů navrátila zpět do občanského zákoníku.

ZOR v nově vznikající demokratické společnosti nemohl obstát ve své původní podobě (první novela ZOR z roku 1983 byla spíše formální úpravou)⁷⁹, neboť ta

⁷⁹ novela zákona o rodině č. 132/1982 Sb., s účinností od 1.4. 1983 se dotýkala pouze otázek opatrovníka (§ 37 ZOR), otázek svěření dítěte do péče jiné osoby (§ 45 ZOR), domněnek otcovství (§58 ZOR), osvojení (§ 68 a § 74 ZOR) a otázky výživného (§ 92, 93 a § 95 ZOR)

vyzdvíhovala socialistickou úlohu společnosti, která byla ve velmi široké míře oprávněná *participovat na výchově dítěte*.⁸⁰ Postupem doby začaly sílit hlasy týkající se nutnosti rozsáhlé novelizace. Původně zamýšlené rozsáhlé změny rodinného práva předložené v červnu roku 1992 nebyly naplněny, neboť červnové volby do České národní rady urychlily proces novelizace a od 1. 7. 1992 došlo zákonem 234/1992 Sb., k "polistopadové" novele zákona o rodině. Ta však zavedla pouze možnost uzavřít manželství i formou církevního sňatku. Ostatních okruhů rodinněprávních vztahů se novela nedotkla. V roce 1995 byly zahájeny další novelizační práce, kdy se předpokládalo zakomponování rodinného práva do Občanského zákoníku, čímž *měl být splněn požadavek vyjádřit především soukromoprávní povahu rodinného práva*.⁸¹ Přestože tento vládní návrh prošel do druhého čtení, nebyl nakonec schválen. ZOR tak byl změněn toliko nálezem Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 3. 1995, kterým byl zrušen § 46 ZOR.⁸²

Na zásadní změny bylo nutno vyčkat až do roku 1998, kdy byl jako *tzv. velká novela*⁸³ přijat zákon 91/1998 Sb. Ten nejen, že zrušil úvodních 7 článků, jež deklarovaly socialistické zásady rodinného práva, ale značně pozměnil i legislativní terminologii a rovněž zavedl podmínky návaznosti církevních a občanských sňatků.⁸⁴ Velká novela dále rozšířila podmínky neplatnosti manželství,⁸⁵ zavedla nové podmínky pro manželství neexistentní⁸⁶ a zásadně upravila problematiku rozvodu, když byl mimo jiné zaveden v § 24 *tzv. nesporný neboli smluvený rozvod dohodou*.

Ve světle sílícího práva dítěte na péči obou rodičů bylo další zásadní změnou zavedení možnosti společné nebo střídavé výchovy rodičů. O společné nebo střídavé výchově bylo možno rozhodnout za předpokladu, že byli oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, měli o výchovu zájem a takovéto rozhodnutí bylo v zájmu dítěte.

⁸⁰ŠÍNOVÁ, Renáta a kol., op. cit. str. 85

⁸¹RADVANOVÁ, Senta. 1999, op.cit. str. 10

⁸²46 ZOR *Jestliže to je naléhavě třeba, je národní výbor povinen učinit předběžně i takové opatření, o kterém má právo jinak rozhodnout pouze soud, jemuž to neprodleně oznámí; soud rozhodne dodatečně.*

⁸³HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op.cit. str. 24

⁸⁴ § 10 ZOR ve znění účinném od 1.8.1998

⁸⁵ § 15a ZOR ve znění účinném od 1.8.1998

⁸⁶ §17a ZOR ve znění účinném od 1.8.1998

Vedle nových forem výchovy byly velkou novelou detailněji upraveny předpoklady soudu pro rozhodování o svěření dítěte do výchovy s tím, že byl akcentován zájem dítěte, jeho osobnost, vlohy, schopnosti a vývojové možnosti. O poměrech nezletilého bylo rozhodováno tak, aby byl zajištěn pravidelný styk s oběma rodiči, přičemž se přihlíželo k citové orientaci, zázemí dítěte a k tomu, kdo dbal o výchovu dítěte po stránce citové, rozumové a mravní.

Vedle shora uvedených změn byla nově upravena i tzv. rodičovská zodpovědnost, jakožto souhrn práv a povinností při péči o nezletilé, při jeho zastupování a při správě jeho majetku. Tato novela zásadně ovlivnila i oblast procesního práva. Dřívější úprava totiž předpokládala, že v rozhodnutí o rozvodu musí být rovněž upraveny vztahy rozvedených rodičů k jejich nezletilým dětem. Od 1. 8. 1998 však bylo podmínkou rozvodu rodičů s nezletilým dítětem předchozí samostatné rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilého dítěte.

Velká novela rovněž zavedla kompletně novou úpravu pro sociálně - právní ochranu dětí. Sociálně - právní ochranou se tak nově rozuměla ochrana práv dítěte na jeho zdravý vývoj, výchovu a ochranu jeho oprávněných zájmů a zároveň předcházení vzniku ohrožení dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje. Tyto nové zásady byly vedeny hlavním cílem, kterým je blaho dítěte. To se mimo jiné projevilo i tím, že výživné ztratilo svůj spotřební charakter, a dítě mělo nově právo na shodnou životní úroveň, jako měli jeho rodiče.

Po velké novele následovaly další dílčí novelizace, avšak postupem doby převažoval zájem, v souladu s věcným záměrem Ministerstva spravedlnosti (č. j. 2623/00-L ze dne 29. 1. 2001), ke komplexní změně v podobě nového občanského zákoníku, jenž se měl vrátit k systematice obecného soukromého kodexu, jehož součástí se měly stát i normy rodinného práva.

Rekodifikačním pracím však nestačilo desetiletí, a tak byl vedle rekodifikačních příprav současně novelizován i ZOR. Nejvýznamnější změny se promítly v oblasti sociálně právní ochrany dětí, v oblasti omezení rodičovské pravomoci a dále byl akcentován důraz na názor dítěte. Od roku 2007 pak byla upravena otázka povinnosti prokazování příjmu v souvislosti s vyživovací povinností. Novelou ZOR bylo

s účinností od 1. 9. 2008 pozměněno promlčení výživného, když byl vyloučen § 110 odst. 3 občanského zákoníku⁸⁷ a byla stanovena promlčení lhůta 10 let pro opětuující se plnění výživného přiznaného rozsudkem soudu.

V roce 2011 byly po zásahu ústavněprávního výboru rekodifikační práce ukončeny a dne 9. 11. 2011 byl Poslaneckou sněmovnou schválen nový Občanský zákoník, který následně 25. 1. 2012 schválil Senát a dne 20. 2. 2012 byl Občanský zákoník podepsán prezidentem republiky. Účinnosti nabyl dne 1. 1. 2014.

3 Rozvod jako příčina i následek porozvodové péče

Budoucností jsou děti. Problémem je mládež. Mládež, která byla svědkem nenávisti mezi svými rodiči doma, si nese smrtelná zranění po celý život. Pokud k rozvodu dochází, když je dětem mezi 9 a 11 lety, nesou si citová zranění po celý život. To se samo nevyhlídí. Co se děje v celé Evropě, je hrůza. Je to smrtící atentát na rodinu.

Kiko Argüello

Krise rodiny zuřila tak, že například v roce 1930 bylo v tehdejších Československu (včetně Podkarpatské Rusi) povoleno 5 609 rozvodů, což bylo 4,3 % z počtu onoho roku uzavřených manželství. Je to tolik, jako bývá rozvodů v červnu a červenci v České republice, což je mimochodem částečně období dovolených, kdy je činnost soudů přece jen omezena.⁸⁸ Jak již bylo autorkou uvedeno v úvodu této práce, rozvod představuje pandemii dnešní doby. V současných společnostech, poznamenaných stále silnější a náročnější konkurencí o vzdělanostní tituly a profesionální posty, je partnerská láska stále jednou z hlavních referencí umožňující

⁸⁷ § 110 odst. 3 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník *Úroky a opětuující se plnění se promlčují ve třech letech; jde-li však o práva pravomocně přiznaná nebo písemně uznaná, platí tato promlčecí doba, jen pokud jde o úroky a opětuující se plnění, jejichž splatnost nastala po právní moci rozhodnutí nebo po uznání*

⁸⁸ NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012, str. 13

*rozvinutí vlastní osobní identity a seberealizace. Individua se v naší společnosti nerozvádějí proto, že by pro ně manželství ztratilo svůj význam, ale protože se stalo natolik významným, že nemohou připustit nic menšího než úplný úspěch manželského závazku.*⁸⁹

Rozvod jako legitimní institut, jenž právně deklaruje skončení manželství, je bezpochyby příčinou nutnosti řešit porozvodové uspořádání, a to konkrétně u těch svazků, z nichž se narodily děti. Nutnost úpravy poměrů nezletilých dětí přichází i v případech rozpadu neformálních svazků nesezdaných partnerů, zde však není a priori vyžadován autoritativní rozsudek.

Autorka považuje za nezbytné, aby v práci pojednávající o porozvodové péči, byla podstatnější část věnována i samotnému zániku manželství - rozvodu, jeho právní úpravě, jeho formám, průběhu, specifikům, a tím de facto předdefinováním modelu porozvodové péče.

3.1 Zánik manželství versus zrušení manželství

Stejně tak jako může manželství vzniknout pouze na základě zákonem stanovených podmínek, může k jeho zániku resp. zrušení dojít rovněž pouze na základě důvodů stanovených zákonem.⁹⁰ Zánik manželství je nutno odlišovat od jeho zrušení, neboť zatímco může manželství zaniknout smrtí jednoho z manželů,⁹¹ prohlášením

⁸⁹ DUDOVÁ, Radka. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. Sociologické disertace, str. 25

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Praha. C. H. Beck. 2015, str. 83

⁹¹ Komentář k § 754 OZ *Dojde-li ke smrti manžela, platí, že manželství zaniká smrtí prvního z nich (§ 26). To je třeba mít na paměti i pro ty případy, kdy manželé zemřou postupně po sobě, ačkoliv jejich smrt byla způsobena stejnou okolností (např. v důsledku požití závadných potravin) nebo nastala v důsledku společného úrazu (letecké, automobilové nebo železniční havárie, kdy samotný okamžik smrti je sporný nebo jen obtížně zjistitelný). Pokud však nelze zjistit, resp. není jisto, který z manželů zemřel jako první, má se s ohledem na § 27 za to, že oba manželé zemřeli současně.* In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op.cit. str. 445

jednoho manžela za mrtvého,⁹² prohlášením manželství za neplatné⁹³ či změnou pohlaví jednoho z manželů,⁹⁴ jediný způsob zrušení manželství za života obou manželů je toliko rozvod.⁹⁵

3.2 Platná právní úprava rozvodu

Hmotněprávní problematika rozvodu a jeho následků byla po zrušení ZOR vtělena spolu s ostatními rodinněprávními instituty do OZ. V systematicce OZ je pak zakotvena v Oddílu 2 (Rozvod), Hlavy I. (Manželství), části druhé, tedy v ustanoveních 755 až 770 OZ.

Procesní úprava je pak zakotvena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dle jen ZZŘS), tedy v zákoně, jenž vznikl jako reakce na komplexní rekodifikaci soukromého práva. Smyslem této změny byla nutnost zharmonizovat základní procesní předpis upravující řízení před civilními soudy v soukromoprávních věcech, tedy zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ), když bylo nutno reagovat na zavedení nových hmotněprávních institutů. Ze zvažovaných legislativních záměrů bylo nakonec přistoupeno k variantě, skrze niž došlo k rozdělení stávající civilní materie do dvou samostatných předpisů. Stávající OSŘ tedy bude nadále upravovat řízení sporná a nový ZZŘS pak řízení nesporná a zvláštní. Koexistence těchto dvou předpisů je řešena vztahem subsidiarity a speciality.⁹⁶ V systematicce ZZŘS pak nalezneme procesní úpravu rozvodu v Hlavě V (Řízení ve

⁹² § 71 odst. 2 OZ *Na člověka, který byl prohlášen za mrtvého, se hledí, jako by zemřel. Prohlášením manžela za mrtvého zaniká manželství dnem, který se pokládá za den jeho smrti; totéž platí o registrovaném partnerství.*

⁹³ § 680 OZ *Došlo-li k uzavření manželství, přestože tomu bránila zákonná překážka, soud prohlásí manželství za neplatné na návrh každého, kdo na tom má právní zájem, ledaže manželství bránila překážka omezené svéprávnosti.*

⁹⁴ § 29 odst. (2) OZ *Změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetkové poměry; manželství nebo registrované partnerství však zaniká. O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství zaniklo, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po zániku manželství platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu; soud rozhodne, a to i bez návrhu, jak bude každý z rodičů napříště o společné dítě pečovat.*

⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2001, op.cit. str. 117

⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních

věcech rodiněprávních), Dílu 1 (Průběh řízení), Oddílu 1 (Řízení ve věcech manželských a partnerských), Pododdílu 2 (Řízení ve statusových věcech manželských), tedy v ustanoveních §§ 383 - 398 ZZŘS.

3.3 Rozvod

Jak již bylo deklarováno výše, rozvod, dle definice z právního slovníku, je jediný způsob zrušení manželství za života obou manželů.⁹⁷ V souladu s platnou právní úpravou může k rozvodu dojít pouze z jediného důvodu, kterým je tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství.⁹⁸ OZ ve svém § 755 odst. 1 definuje kvalifikovaný rozvrat jako stav, kdy je *soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.*⁹⁹ K naplnění kvalifikovaného rozvratu je tedy třeba nejen dostatečná intenzita narušených vztahů, ale zároveň patřičná délka takového stavu, spojená s přesvědčením o nemožnosti znovuobnovení manželské symbiózy.

Vzhledem ke skutečnosti, kdy na rozvod manželství není právní nárok,¹⁰⁰ může dojít k situaci, že ani rozvrácené manželství nemusí být rozvedeno. Jedná se v podstatě o zabránění rozvodu v situacích, v nichž by jeho povolení ve vztahu k jednomu z manželů, případně dítěti, představovalo *nepřiměřenou tvrdost.*¹⁰¹ Tímto institutem je reagováno na situace, v nichž je rozvod manželství v rozporu se zájmem jednoho manžela, rozsudku Nejvyššího soudu Sp. zn. Cz 198/59 ze dne 22. 5. 1958 případně je v rozporu se zájmem nezletilých dětí. Rozvod bude mít vždy negativní dopad na nezletilého, avšak "tvrdostí klauzule" řeší případy, kdy existují zvláštní důvody na straně dítěte. Za ty se považuje zejména invalidita dítěte či jeho fyzické nebo psychické postižení. Nemožnost rozvést manželství však nemůže být absolutní, tudíž soud, i přes výše zmiňované specifické podmínky, manželství rozvede, pokud spolu manželé nežijí déle než tři roky.

⁹⁷ HENDRYCH, Dušan. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2015, op.cit. str. 85

⁹⁹ § 755 NOZ

¹⁰⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2001, op.cit. str. 121

¹⁰¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op.cit. str. 447

Přestože budou v následujících odstavcích popsány odlišnosti jednotlivých forem rozvodu, jež rozlišuje náš právní řád, tedy odlišnosti rozvodu "sporného" a rozvodu "nesporného", je třeba upozornit, že skutečný průběh rozvodu bude formován především osobnostmi rozvádějících se manželů.

Psychické vlastnosti a rysy osobnosti každého z rozvádějících se manželů determinují jejich schopnosti se s rozvodovou situací vypořádat a zároveň určují jejich přístup k rozvodovému procesu, ať už konstruktivní, nebo naopak destruktivní.

Každý z rozvádějících se je jinou osobností, každý se s rozvodem vyrovnává odlišně, a tak je průběh soudního řízení, přes jeho zákonem definovanou a unifikovanou podobu, vždy ryze individuální. I přes tuto individuálnost je však třeba uvést, že příčiny rozvodovosti manželství se v posledních letech téměř sjednotily. Rozvádějící se tak na otázku, co považují za příčinu rozvratu jejich manželství, odpovídají s menšími či většími odchylkami téměř obdobně.

Příčiny rozvodovosti vycházejí zejména z ideálů dnešní doby, jež jsou postaveny zejména na seberealizaci, osobním úspěchu, ve kterém je rodina chápána jako prostředí vyžadující obětování se a omezování. Jednotlivci jsou dnes zaopatřeni sociální pomocí státu, tudíž již nemusí uzavírat manželství za účelem ekonomického zajištění rodinou. Zároveň s prodlužováním lidského života je na změny v rodinném chování více času a to, co vyhovovalo manželům na počátku jejich vztahu, se s lety a vývojem jejich osobnosti mění. Vyšší vzdělanost a zaměstnanost žen se mnohdy nabourává zažitý formát rozdělení mužských a ženských rolí, ženy jsou schopné žít bez podpory mužů a tato samostatnost není vždy chápána jako manželsky "přínosná".

Rozvod již není takovým společenským stigmatem, jaké představoval dříve. Odchod od partnera je tak nyní vnímán jako "menší zlo" než setrvání v nefunkčním soužití. V neposlední řadě je nejčastěji citovanou příčinou rozvodu manželství odcizení, jež je dané tím, že každý z manželů se začíná realizovat samostatně, ve svých aktivitách, ve svých zájmech, namísto aktivit a zájmů společných. Ze soudobých rozsudků, jimiž jsou rozváděna manželství, je další, velmi často vyslovovanou příčinou rozvratu manželství, odlišná představa rodičů o výchově dětí. Ta je zcela jistě dána odlišným výchovným prostředím, v němž vyrůstali jednotliví manželé.

Nejaktuálněji je rozvrat manželství odůvodňován ztrátou komunikace, jež zcela jistě souvisí s rozvojem elektronické a sociální komunikace s okolním světem, s níž je rovněž spojováno zvyšující se riziko nevěry.¹⁰²

3.3.1 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu

Tato forma rozvodu se považuje za obecnou základní právní úpravu. Vychází z § 755 OZ a § 756 OZ, tedy ze skutečnosti kvalifikovaného rozvratu, že manželství bude rozvedeno, je-li hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.

Soud je v řízení o rozvod manželství povinen zjistit, respektive dokázat, kvalifikovaný rozvrat manželství a současně je jeho povinností zjistit příčinu takového rozvratu. *Za situace, že manželé se nemohou z nejrůznějších důvodů rozvést podle § 757, (dohodou) výraznou příčinou rozvratu i nadále zůstává neshoda zájmů a povah, případně nevěra.*¹⁰³

Důvodem zákonné povinnosti soudu zjišťovat příčinu rozvratu manželství je vedle možnosti uplatnění tzv. "tvrdoštní klauzule" rovněž skutečnost, že zapříčiní-li rozvrat manželství jeden z manželů, má druhý manžel, který rozvrat manželství převážně nezapříčinil, právo na výživné rozvedeného manžela.¹⁰⁴

¹⁰² MATOUŠEK, Oldřich, op.cit. str. 20

¹⁰³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op. cit. str. 455.

¹⁰⁴ § 762 OZ *Nedohodnou-li se manželé nebo rozvedení manželé o výživném, může manžel, který rozvrat manželství převážně nezapříčinil nebo s rozvodem nesouhlasil a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, navrhnout, aby soud stanovil vyživovací povinnost bývalého manžela i v takovém rozsahu, který zajistí, aby rozvedení manželé měli v zásadě stejnou životní úroveň. Právo rozvedeného manžela na výživné lze v tomto případě považovat za důvodné jen po dobu okolnostem přiměřenou, nejdéle však po dobu tří let od rozvodu.*

3.3.2 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu, tzv. smluvený rozvod

Pokud se na některé z příčin rozvratu manželství manželé shodnou a oba s rozvodem manželství souhlasí, poskytuje jim OZ možnost zjednodušeného smluveného rozvodu. Konsensus o ukončení manželství znal již ZOR, neboť tato varianta rozvodu byla zavedena velkou novelou ZOR z roku 1998.¹⁰⁵ *Jejím účelem bylo komplexní řešení všech právních následků s rozvodem spojených, tedy umožnit manželům důstojný rozchod a současně řešení všech jeho právních následků nejen ve vztahu ke společným nezletilým nesvéprávným dětem, ale také ke společnému majetku a bydlení.*¹⁰⁶

Předpokladem smluveného resp. "nesporného" rozvodu je tedy společný návrh manželů, nebo jak předjímá § 757 OZ, je to připojení se manžela k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů. V tomto návrhu a v následném obligatorním výsledku musí manželé uvést shodná tvrzení týkající se příčin rozvratu manželství a záměru dosáhnout rozvodu.

Kromě shora uvedené konsensuální vůle k rozvodu manželství je nezbytnou podmínkou smluveného rozvodu manželství splnění povinné délky trvání manželství, existence dohody o dětech, majetku a bydlení.

Pro předejití ukvapeným rozvodům hned po sňatku musí manželství účastníků rozvodového řízení ke dni podání návrhu na rozvod trvat minimálně jeden rok, z čehož spolu manželé déle než šest měsíců nežijí. Přesto, že zákon vyžaduje faktickou odluku manželů, míní se touto odlukou situace předvídaná v § 758 OZ, dle níž spolu manželé nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, bez ohledu na to, zda manželé vedou rodinnou domácnost, tedy bez ohledu na skutečnost, zda společně hradí náklady na bydlení či stravování, a to za situace, kdy jeden z manželů manželské společenství

¹⁰⁵ § 24a zákon č. 91/1998 Sb, kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině *Jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že podmínky uvedené v ustanovení § 24 odst. 1 jsou splněny. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede, jsou-li předloženy: a) písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost, a b) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.*

¹⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2015, op.cit. str. 88

zjevně obnovit nechce. Manželé tedy odluku prokazují zejména tvrzením, že již spolu nesdílí své zájmy, potřeby, radosti a problémy a v neposlední řadě že u nich došlo k zániku intimního soužití.¹⁰⁷

V případě, že se jedná o „nesporný“ rozvod manželů, jež jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, je další podmínkou rozvodu manželství skutečnost, že rodiče uzavřeli dohodu o úpravě poměrů svého dítěte pro dobu před rozvodem a po rozvodu a tato dohoda je pravomocně schválena obecným soudem nezletilého.

Poslední podmínkou smluveného rozvodu je pak shodná vůle manželů na úpravě jejich majetkových poměrů, jejich bydlení a popřípadě výživného, kdy § 757 odst. 2 OZ pro tuto dohodu vyžaduje písemnou formu s úředně ověřenými podpisy rozvádějících se manželů. Tato dohoda musí obsahovat zejména vypořádání společného jmění manželů (dále jen "SJM"), není-li SJM zúženo nebo nemají-li manželé režim oddělených jmění, a dále musí manželé vypořádat právní titul bydlení.

V rámci smluveného rozvodu může mezi manželi dojít i k dohodě o výživném, avšak tato část dohody je toliko fakultativní a není podmínkou rozvodu manželství. *"Nezbytnou podmínkou pro vznik vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi ovšem bude skutečnost, že okolnosti, pro které není rozvedený manžel schopen sám se živit, mají svůj původ v době, kdy manželství ještě trvalo."*¹⁰⁸

3.4 Rozvodové řízení

3.4.1 Podmínky řízení a návrh na zahájení jednání

Přestože je v ZZŘS upraveno rozvodové řízení jako samostatné zvláštní řízení se svými specifickými podmínkami, je na něj nutno aplikovat i obecná ustanovení tohoto zákona, jež upravují věcnou příslušnost soudu, místní příslušnost soudu či účastenství.

¹⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol, 2014, op.cit. str. 461

¹⁰⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol, 2014, op.cit. str. 457

Dle těchto institutů jsou pro rozvod manželství příslušné okresní soudy.¹⁰⁹ Místní příslušnost okresního soudu je dána obvodem, v němž manželé mají nebo měli poslední společné bydliště v České republice, a to tehdy, bydlí-li v tomto obvodu alespoň jeden z manželů. Pokud takový obvod není, je příslušným okresním soudem pro rozvod manželství obecný soud toho manžela, jenž nepodal návrh na rozvod manželství. Pokud ani podle tohoto kritéria nelze určit místní příslušnost soudu, pak se místní příslušnost odvozuje od obecného soudu toho, kdo podává návrh na rozvod manželství.¹¹⁰ Řízení o rozvod manželství je zahájeno výlučně návrhem, a to návrhem jednoho z manželů či návrhem společným, nepřejí-li si manželé, jakožto účastníci řízení,¹¹¹ zjišťovat příčiny rozvratu manželství.¹¹²

Pro rozhodnutí o návrhu na rozvod manželství nařídí soud jednání. Před započítím dokazování však má soud povinnost vést manžele k odstranění příčin rozvratu manželství a k jejich smíření¹¹³ tak, aby bylo manželství zachováno. Tato povinnost není specifikem pouze rozvodového řízení, § 9 ZZŘS ji stanovuje pro všechna řízení. Soud tak má povinnost účastníky řízení poučit o možnostech mimosoudního smířčího nebo mediačního jednání, přičemž v řízení o rozvodu by přicházela do úvahy zřejmě zákonem č. 202/2012 Sb. o mediaci předpokládaná rodinná mediace jakožto *mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů*.¹¹⁴ Vyhodnotí-li tak soud, že ve vztahu účastníků rozvodového řízení je prostor pro záchranu jejich manželství, může v souladu s § 100 odst. 2 OSŘ nařídít první setkání s mediátorem.¹¹⁵

¹⁰⁹ § 3 ZZŘS

¹¹⁰ § 383 ZZŘS

¹¹¹ § 385 ZZŘS

¹¹² § 384 ZZŘS

¹¹³ § 389 odst. 2 ZZŘS

¹¹⁴ Zákon o mediaci: komentář. Praha: C.H. Beck, 2013. Beckovy komentáře, str. 10

¹¹⁵ § 100 odst. 2 OSŘ *Je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídít první setkání se zapsaným mediátorem (dále jen „mediátor“) v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců. Pokud se účastníci bez zbytečného odkladu nedohodnou na osobě mediátora, vybere jej ze seznamu vedeného ministerstvem předseda senátu. Po uplynutí 3 měsíců soud v řízení pokračuje. První setkání nelze nařídít po dobu platnosti předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí.*

3.4.2 Dokazování

Dojde-li soud k závěru, že usmíření manželů není možné, zahájí ve věci proces dokazování. Vzhledem k zákonné povinnosti soudu vyslechnout oba manžely¹¹⁶ již není možné, aby bylo manželství rozvedeno toliko za účasti zmocněných zástupců manželů, jak tomu bývalo za doby platnosti ZOR a OSŘ. Výslech manželů je tak dle ZZŘS povinný, a to přesto, že hmotněprávní úprava ve svém § 757 odst. 1 tuto povinnost nestanovuje. *Soud neprovádí dokazování ohledně příčin rozvratu manželství, jestliže není racionální důvod pochybovat o jejich shodném tvrzení, že manželství je rozvráceno a že manželé mají společnou vůli dosáhnout rozvodu. Shodná tvrzení přitom lze zjistit již ze společného návrhu na rozvod manželství nebo z připojení se druhého z manželů k návrhu na rozvod, aniž by bylo nutné účastníky vyslýchat.*¹¹⁷

Jak tedy vyplývá z citovaného komentáře k ZZŘS, může být za shora uvedených podmínek od zákonem presumovaného výslechu manželů upuštěno. Zdálo by se, že bylo-li rozhodnuto o rozvodu manželství bez provedení § 383 ZZŘS předpokládaného výslechu manželů, mohlo by to být důvodem pro podání odvolání proti takovému rozhodnutí, opak je však pravdou, neboť *nevyslechnutí některého z manželů nelze pokládat za podstatnou vadu řízení ve smyslu § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ.*¹¹⁸

Rozvodové řízení nebývá ztíženo rozsáhlým dokazováním, vedle oddacího listu, jakožto veřejné listiny, z níž se zjišťují okolnosti uzavření manželství a shora diskutovaného výslechu manželů, bývají prováděny ve většině případů toliko důkazy navržené samotnými účastníky řízení. Jiné důkazy provádí soud pouze tehdy, je-li to nutné pro zjištění skutkového stavu a vyplývá-li tato potřeba z obsahu spisu nebo je-li toho zapotřebí ke zjištění zájmu nezletilých účastníků v případech, kdy manželství je sice rozvráceno, ale nemůže být pro zájem nezletilých rozvedeno.¹¹⁹ Rozsah dokazování je však dán charakterem rozvodu, tedy i skutečností, zda se jedná o rozvod "sporný" či "nesporný".

¹¹⁶ § 389 ZZŘS

¹¹⁷ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář, 2015, str. 739

¹¹⁸ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář, 2015, str. 739

¹¹⁹ § 390 ZZŘS

3.4.3 Rozhodnutí a opravné prostředky

Formou rozhodnutí o návrhu na rozvod manželství je rozsudek, jenž má značně formalizovanou podobu. Výrok I. konstatuje rozvod manželství, výrok II. pak tu skutečnost, že se ve většině případů nepřiznává žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení:

I. Manželství žalobkyně XY, rozené XY, a žalovaného XY, uzavřené dne 30. července 2006 před Městským úřadem Teplice, se rozvádí.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Po odůvodnění daného rozhodnutí, jehož obsah je dán formou rozvodu, když při "nesporném" rozvodu jsou toliko konstatována shodná tvrzení účastníků o příčinách rozvratu jejich manželství, zatímco při "sporném" rozvodu jsou hodnoceny jednotlivé důkazy a vše, co vyšlo během řízení najevo tak, aby mohlo být konstatováno, zda je v daném případě dán kvalifikovaný rozvrat manželství, následuje poučení o opravném prostředku.

Opravným prostředkem proti rozsudku o rozvodu manželství je odvolání. V řízení o „nesporném“ rozvodu, kterým je manželství rozvedeno, je však možnost opravného prostředku vyloučena a odvolání není přípustné, a to ani do výroku o nákladech řízení.¹²⁰

Je-li proti rozsudku podáno odvolání, je řízení ovládáno zásadou neúplné apelace, při které nelze v odvolacím řízení uplatnit nové skutečnosti a nové důkazy, jež nebyly do zkoncentrování řízení uvedeny před soudem I. stupně s výjimkou případů

¹²⁰ § 395 ZZŘS

uvedených v § 205 odst. 2 písm. f OSŘ¹²¹ ve spojení s § 205a OSŘ,¹²² nebo v případech, kdy se tyto nové skutečnosti či důkazy týkají nezletilých dětí.

ZZŘS limituje v řízení o rozvodu manželství přípustnost mimořádných opravných prostředků, když ve svém § 398 ZZŘS deklaruje, že žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost nejsou přípustné.

3.4.4 Zvláštnosti rozvodového řízení

ZZŘS upravuje několik druhů řízení, přičemž každé má svá specifika. Specifikem řízení o rozvodu manželství je institut „zmeškání jednání“. Ten není upraven u jiného řízení než právě u rozvodového, kdy při neomluvené neúčasti navrhovatele či navrhovatelů dojde k zastavení řízení za předpokladu, kdy ten z manželů, jež je přítomen výslovně neprohlásí, že na projednání trvá.¹²³

Vzhledem ke skutečnosti, kdy řízení o rozvodu s sebou přináší statusovou změnu, přináší i možnost změny příjmení přijatého v důsledku manželství. Součástí rozsudku o rozvodu je tak rovněž poučení o možnosti pro toho manžela, který přijal

¹²¹ § 205 OSŘ *Odvolání proti rozsudku nebo usnesení, jímž bylo rozhodnuto ve věci samé, lze odůvodnit jen tím, že dosud zjištěný skutkový stav neobstojí, neboť tu jsou další skutečnosti nebo jiné důkazy, které nebyly dosud uplatněny (§ 205a)*

¹²² § 205a OSŘ *Skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem jen tehdy, jestliže*

a) se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu;

b) jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci;

c) jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně;

d) jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3;

e) odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1;

f) nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně

¹²³ § 392 ZZŘS

příjmení druhého manžela, o jeho právu zakotveném v § 759 OZ přijmout zpět své dřívější příjmení.¹²⁴

3.5 Následky rozvodu

Zatímco některá práva a povinnosti rozvodem manželství zanikají, některá nová naopak vznikají.

3.5.1 Změna statutu osoby včetně příjmení

Jak již bylo výše uvedeno, rozvodem manželství dochází ke změně statusu rozváděné osoby, a to hned v několika oblastech. V osobní rovině dochází rozvodem ke změně statusu na rozvedeného občana, který již nikdy nebude svobodným,¹²⁵ což však dotyčného nelimituje v možnosti uzavřít manželství nové. S touto změnou je rovněž spojeno právo na změnu příjmení rozvedeného manžela, o němž bylo pojednáno shora. Rozvedená osoba tak má v zákonné šestiměsíční lhůtě právo obrátit se na matriční úřad s tím, že chce využít svého práva na změnu příjmení. Marným uplynutím šestiměsíční lhůty mu však toto právo zaniká.

¹²⁴ § 393 ZZŘS ve spojení s § 759 OZ *Manžel, který přijal příjmení druhého manžela, může do šesti měsíců po rozvodu manželství oznámit matričnímu úřadu, že přijímá zpět své dřívější příjmení. To platí i tehdy, hodlá-li manžel, který přijal příjmení druhého manžela s tím, že bude ke společnému příjmení připojovat své dosavadní příjmení, popřípadě první ze svých příjmení, užívat napříště jen své dřívější příjmení.*

¹²⁵ RADVANOVÁ, Senta. 1999, op.cit. str. 68

3.5.2 Vliv rozvodu na majetkové poměry manželů

Rozvodem manželství zaniká SJM, a to za předpokladu, že nebyl zvolen režim oddělených jmění,¹²⁶ jakožto souhrn všeho, co manželům náleželo, mělo majetkovou hodnotu a nebylo vyloučeno z právních poměrů.¹²⁷

V případě smluveného rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu je SJM vypořádáno v rámci zákonem presumované dohody. Nedohodnou-li se však rozvedení manželé na vypořádání SJM, může kterýkoliv z nich podat návrh na jeho vypořádání. Neučiní-li tak ve lhůtě 3 let od právní moci rozsudku o rozvodu, nastává tzv. fikce vypořádání SJM, dle které se vlastníkem hmotných movitých věcí stává ten z manželů, jenž danou věc užívá, u nemovitých věcí se rozvedení manželé stávají podílovými spoluvlastníky a ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží oběma rozvedeným manželům společně při rovnosti podílů.¹²⁸

3.5.3 Výživné pro rozvedeného manžela

O výživné pro rozvedeného manžela je nejčastěji rozhodováno na návrh jednoho z manželů. Ve výjimečných případech může být i fakultativní součástí dohody o vypořádání společného jmění manželů a jejich bydlení v případě smluveného rozvodu, kde může být vyřešena i jednorázovým odbytým.¹²⁹

*Vyživovací povinnost k rozvedenému manželovi je institutem svým způsobem výjimečného charakteru, jehož účelem je alespoň částečně upravit nestejně ekonomické příležitosti rozvedeného manžela mající svůj původ v manželství.*¹³⁰

¹²⁶ § 728 OZ

¹²⁷ § 708 OZ

¹²⁸ § 741 OZ

¹²⁹ § 761 OZ

¹³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op.cit. str. 463

Právo rozvedeného manžela na výživné stojí, na rozdíl od zákonné úpravy před rokem 1950, jež vycházela z koncepce zadostiučinění za vinu na rozvratu manželství, na objektivním posouzení schopnosti nebo neschopnosti druhého manžela se sám živit, tedy na tzv. stavu odkázanosti.¹³¹

S uzavřením manželství vzniká manželům nespočet povinností, ale rovněž je manželství postaveno na zásadách, kdy si manželé jsou rovni, jsou si povinni úctou, věrností, respektem, důstojností, podporou¹³² a kdy jsou povinni přispívat, dle svých osobních majetkových poměrů a schopností, na potřeby života jejich rodiny.

Zejména odlišné majetkové poměry a schopnosti dané "postavením" v manželství jsou v souladu s § 760 OZ předpokladem pro vznik nároku rozvedeného manžela na výživné v přiměřeném rozsahu, neboť není-li tento se schopen sám živit a tato neschopnost má svůj původ v manželství, padá předpoklad, že po rozvodu se o sebe každý z manželů má postarat sám a tento manžel se může domáhat práva na přiměřené výživné, tedy na výživné k pokrytí nezbytných potřeb a k uspokojení dalších osobních potřeb.¹³³ Pro posouzení příčinné souvislosti stavu odkázanosti s předchozím manželstvím se zkoumá zejména péče o nezletilé děti, péče o domácnost, délka rodičovské dovolené a s nimi spojená ztráta kvalifikace oprávněného manžela či jeho neschopnost naleznout odpovídající zaměstnání.

*Výživné rozvedeného manžela je z morálního hlediska projevem odpovědnosti ekonomicky silnějšího manžela za to, co se bude dít s druhým manželem po rozvodu, ovšem výlučně za situace, že důvody neschopnosti manžela sám se po rozvodu živit mají souvislost s předchozím manželstvím.*¹³⁴ Toto právo však není absolutní, je omezeno na jedné straně poměry povinného manžela, zejména jeho věkem, zdravotním stavem, péčí o nezletilé děti, ale především jeho možnostmi výživné poskytnout. Zároveň je

¹³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník č. 89/2012 Dz k § 760

¹³² § 690 OZ

¹³³ *Nutnou výživou rozvedeného manžela ve smyslu ustanovení § 92 odst. 1 zák. o rodině se nerozumí jen nutné náklady na stravování, ale také na uspokojení dalších nezbytných životních potřeb rozvedeného manžela vyplývajících z jeho věku, zdravotního stavu, způsobu života apod.* In: Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 23. 12. 1974, Sp. zn. I Cz, 85/74

¹³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op.cit. str. 463

přihlíženo k délce manželství, k časovému odstupu od rozvodu, ke schopnostem zajistit si zaměstnání, k jednání vůči druhému manželovi či k péči o společnou domácnost.

K délce manželství a časovému odstupu od rozvodu je třeba uvést, že v každém řízení je třeba přihlížet k individualitě případu, tudíž nelze shrnout, že by existovaly přesné časové úseky, jejichž objektivní splnění by vedlo k automatickému přiznání přiměřeného výživného. Lze však zobecnit, že u kratších bezdětných manželství a u manželství rozvedených před značným časovým odstupem před podáním žaloby o výživné, k přiznání výživného nedojde.

Za podstatné skutečnosti ovlivňující přiznání výživného se rovněž považuje aktivita oprávněného manžela při zajištění zaměstnání a jeho hospodaření s vlastním majetkem. Přestože finanční poměry oprávněného manžela budou omezené, avšak tento by si bezdůvodně neopatřil přiměřené zaměstnání, preferoval by bez závažné překážky evidenci na Úřadu práce a očekával by, že jej povinný manžel bude i nadále živit či tento manžel bude neefektivně hospodařit s vlastním majetkem, bude toto rovněž motivem k nepřiznání výživného.

Dalším zákonným předpokladem pro případné přiznání výživného je péče o rodinnou domácnost, kdy půjde typicky o případy, kdy jeden z manželů rodinnou domácnost zajišťoval finančně a ten druhý pak právě o rodinnou domácnost pečoval osobně a nebyl tak ekonomicky aktivní v otázce přínosu do rodinného rozpočtu.

OZ rovněž zakotvuje jako *reakci na soudní praxi v této věci*¹³⁵ *skutečnosti, jež přiznání výživného vylučují, kdy půjde o případy, kdy by oprávněným manželem měl být ten, jenž se vůči povinnému dopustil domácího násilí,*¹³⁶ *případně trestného činu, a to přímo na povinném manželovi nebo na osobě mu blízké*¹³⁷.

Výčet specifických kritérií pro přiznání výživného rozvedenému manželů je v OZ toliko demonstrativní a soud tak v řízení o výživném bude hodnotit i další aspekty, kterými mohou být zejména příčiny kvalifikovaného rozvratu manželství.

¹³⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. 2015, op. cit. str. 97

¹³⁶ § 762 odst. 2 OZ

¹³⁷ § 760 odst. 2 písm. d) OZ

Vždy však bude rozhodováno toliko na základě závažného důvodu, neboť jak již bylo uvedeno v úvodu, bude přiznání výživného spíše excesem než pravidelností. Uzavřením nového manželství oprávněným manželem pak právo na toto výživné zaniká ex lege.¹³⁸

OZ ze ZOR převzal úpravu tzv. sankčního výživného, jež oprávněnému manželovi zajišťuje právo na výživné v širším rozsahu, než v jakém je možno přiznat shora definované výživné pro rozvedeného manžela. Tento druh výživného bude svou povahou sankční za předpokladu, že oprávněný manžel prokáže, že mu povinný manžel *způsobil závažnou újmu tím, že proti jeho vůli došlo k rozvodu manželství, přičemž oprávněný se na rozvratu manželství převážně nepodílel.*¹³⁹

Přestože se tedy nezkoumá vina na rozvratu manželství, posuzuje se de facto naplnění objektivních podmínek kvalifikovaného rozvratu, který oprávněný manžel převážně nezapříčinil. Jelikož sankční výživné reaguje na újmu způsobenou oprávněnému manželovi rozvodem, je délka doby od rozvodu limitem pro jeho přiznání. Povinnému manželovi tak může být uložena povinnost hradit výživné maximálně po dobu 3 let od rozvodu.

3.5.4 Vliv rozvodu na dědické právo

Rozvodem manželství ztrácí rozvedený manžel postavení zákonného dědice.¹⁴⁰ Při neexistenci závěti, která je jediným právním titulem, na jehož základě může rozvedený manžel po druhém manželovi dědit, tak rozvodem zaniká nárok rozvedeného manžela na podíl z dědictví, jenž mu za trvání manželství náleží z příslušnosti k první dědické třídě.¹⁴¹

¹³⁸ § 763 OZ

¹³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op. cit. str. 471

¹⁴⁰ RADVANOVÁ, Senta. 1999, op.cit. str. 69

¹⁴¹ § 1635 OZ

3.5.5 Bydlení po rozvodu manželství

Manželství je institutem, který zakládá nejen společný nájem manželů, ale rovněž právo bydlení. Tyto skutečnosti je tak nutno vyřešit spolu s rozvodem manželství. Obdobně jako u institutu výživného a SJM i zde je upřednostňována dohoda rozvedených manželů, jež je nedílnou součástí dohody o vypořádání SJM jako obligatorní podmínky pro "nesporný" rozvod.

Nedojde-li však mezi manželi k dohodě, vychází se z pravidel upravených v OZ, konkrétně v ustanoveních § 768 až 770 OZ. Mají-li rozvádějící se manželé stejné¹⁴² nebo společné právo¹⁴³ k domu nebo k bytu, v němž mají rodinnou domácnost, rozhodne o právu dalšího bydlení soud na návrh jednoho z nich. Soud tak svým rozsudkem zruší právo bydlení tomu z manželů, na kterém lze spravedlivě požadovat, aby byt nebo dům opustil, a zároveň v souladu s ustálenou judikaturou¹⁴⁴ rozhodne o *vyklizení bytu... a to v určité době po zajištění bytové náhrady nebo v určité době, nejdéle jeden rok od právní moci rozhodnutí o zrušení práva.*¹⁴⁵

Jako klíčové pro rozhodnutí, kterému z rozvedených manželů bude nadále svědčit právo bydlení, je forma uspořádání porozvodové péče o nezletilé děti a dále stanovisko osoby, již svědčí případné vlastnické právo k dotčené nemovité věci (pronajímatel, půjčitel), ale i další konkrétní skutečnosti případu.¹⁴⁶ Pokud by však

¹⁴² stejným právem na bydlení k domu nebo bytu se rozumí, že tato nemovitá věc je předmětem SJM či předmětem podílového spoluvlastnictví

¹⁴³ společným právem na bydlení se rozumí společné vlastnictví, společný nájem bytu, společná výpůjčka bytu nebo domu

¹⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 8. 1992 Sp. zn. 2 Cdo 10/92

¹⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op. cit. str. 485

¹⁴⁶ *Při rozhodování o určení výlučného nájemce bytu soud vedle hledisek v zákoně výslovně uvedených (zájem nezletilých dětí, stanovisko pronajímatele), přihlíží podle okolností konkrétního případu jako k dalším právně významným hlediskům, zejména k příčinám rozvratu manželství účastníků, k jejich sociálním a majetkovým poměrům, ke zdravotnímu stavu rozvedených manželů, k tomu, jak se který z manželů zasloužil o získání bytu, k účelnému využití bytu apod.). Hodnocení těchto dalších hledisek, pokud jde o jejich důležitost pro rozhodnutí o dalším nájmu bytu za situace, kdy účastníci mají nezletilé dítě, je však nutno činit ve spojitosti s hledisky v zákoně přímo uvedenými, zejména s hlediskem zájmu nezletilých dětí, které zákon vzhledem k jeho povaze vytyčuje jako prvořadé.* In: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.2.2008 Spis. zn. 26 C do 1407/2006

manželovi, jenž má byt nebo dům opustit, bylo svěřeno do péče nezletilé dítě, může mu soud na jeho návrh zřídit právo bydlení odpovídající věcnému břemeni.

Pokud manželům stejné nebo společné právo neschválilo a jeden z manželů měl k nemovité věci výlučné vlastnické nebo jiné věcné právo nebo výhradní nájemní právo a druhý měl toliko právo bydlení, rozhodne soud o povinnosti tohoto druhého manžela se vystěhovat. I součástí tohoto rozhodnutí může být výrok o zajištění bytové náhrady, respektive v případě jeho péče o nezletilého mu může být zřízeno věcné břemeno bydlení.

V případě, kdy měli rozvedení manželé k nemovité věci toliko právo bydlení, rozhodne soud o vystěhování toho z manželů, jehož právo bylo odvozeno od druhého manžela, nejčastějším případem je právo bydlení v nemovitosti rodičů jednoho z manželů.

4 Porozvodová péče o děti

Výchova dětí je nejsvětější a nejzodpovědnější úlohou člověka, úlohou, která předpokládá největší moudrost, nejjemnější takt a nevyčerpatelnou trpělivost. Lásky splní všechny tyto podmínky. Proto chceš-li své dítě vychovat, jdi cestou lásky.

Orison Swett Marden

4.1 Právní úprava, principy a aktéři porozvodové péče

Pojem porozvodové péče jako takové byl již vymezen v kapitole 2 této práce, jako jakýsi prolog, před jejím historickým vývojem. Nyní se však zaměříme na detailní obsah této problematiky, její legislativní rámec daný nejen normami práva vnitrostátního, ale i práva evropského a mezinárodního, její hlavní aktéry, rovněž na její principy a zásady a především na její formy, a to i ve světle jejich trendovosti s ohledem na vývoj společnosti, a tím i judikatury.

4.1.1 Právní úprava

4.1.1.1 Porozvodová péče z evropského a mezinárodního pohledu

Chceme-li definovat hmotněprávní legislativní rámec porozvodové péče, je samozřejmostí, že prioritní úpravu, vymezující celý zákonný rámec, je nutno hledat na vnitrostátní úrovni, tedy v kodexu rodinného práva, kterým je od 1. 1. 2014 OZ. Výklad o platné právní úpravě je však nutné započít od norem práva mezinárodního, jež porozvodové péči, zejména skrze postavení práv dítěte, poskytly novou dimenzi, a následně je nutné rovněž představit normy evropské, jež odráží proces evropeizace práva.

4.1.1.1.1 Mezinárodní dokumenty

Ellen Keyová, švédská bojovnice za spravedlivější společnost, za práva žen a dětí, vydala roku 1900 svou památnou burcující knihu „*Barnets arhundrade*“ (Století dítěte), ve které proklamovala právo na dětství pro každé dítě,¹⁴⁷ a v níž označila 20. století za století dítěte.¹⁴⁸

Ženevská deklarace práv dítěte ze dne 26. 9. 1924¹⁴⁹ tato její slova potvrdila, když skrze tuto deklaraci Společnost národů odstartovala formování prvních práv dítěte, respektive *výčet povinností, kterými jsou dospělí (smluvní státy) vázáni ve vztahu k dětem.*¹⁵⁰ S ohledem na svou právní nezávaznost však byla toliko morálním dokumentem, jenž se smluvní státy zavázaly inkorporovat do svých vnitrostátních norem, a zajistit tak dětem právo na prostředky nutné k hmotnému, morálnímu a duševnímu rozvoji, zajistit jim právo na zvláštní pomoc v nemoci, invaliditě či

¹⁴⁷ BŮŽEK, Antonín. *Století dítěte a práva dítěte*, Dostupné z <http://dcicz.org/userfiles/file/sdpc.pdf>

¹⁴⁸ MATOUŠEK, Oldřich. op.cit. str. 69

¹⁴⁹ Geneva Declaration of the Rights of the Child of 1924, Dostupné z: <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>

¹⁵⁰ Ochrana práv a dětí v konfliktu se zákonem v mezinárodněprávních dokumentech, str. 8, Dostupné z: <https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%C5%BEenevsk%C3%A1+deklarace+pr%C3%A1v+d%C3%ADt%C4%9Bte+1924>

osiřelosti či právo na přednostní pomoc v nouzi a svobodu od hospodářského vykořisťování, ale především zajistit dětem právo na výchovu.

Ženevská deklarace byla východiskem pro Všeobecnou deklaraci práv dítěte z 10. 12. 1948, již přijala Organizace spojených národů v reakci na druhou světovou válku jako prostředek ochrany těch nejvíce zranitelných, dětí. Přestože se tato zaměřovala výlučně na práva dětí, ty požívaly ochrany i v rámci Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, zakotvující mimo jiné rovnost všech lidských bytostí, tedy i dětí, zákaz diskriminace, právo na život, svobodu, zákaz mučení nebo krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení, právo na uznání právní osobnosti každého, rovnost před zákonem a ochranu práv, právo nebýt vystaven svévolnému zásahu do soukromého života rodiny, ale hlavně deklarování toho, že *mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc s tím, že všechny děti, ať manželské nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.*¹⁵¹

Ani tyto dokumenty však nebyly přijaty ve formě právně závazné mezinárodní smlouvy, a tak *úprava v nich obsažená měla dlouhou dobu pouze povahu tzv. soft law.*¹⁵² Stejně jako na ně navazující Deklarace práv dítěte z 20. 11. 1959, v níž nejenže jsou specifičtěji proklamována práva dětí, ale je zde poprvé explicitně zakotven pojem zájem dítěte, jakožto nejvyšší měřítko zákonodárné činnosti, tedy princip, na němž je vybudována současná porozvodová péče v České republice. Zároveň zde bylo poprvé řešeno právo dítěte vyrůstat v péči svých rodičů.¹⁵³

Přestože shora uváděné dokumenty nelze považovat za závaznou právní úpravu, byly společně s Mezinárodním paktem o občanských a politických právech a Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech, jakožto prvními závaznými mezinárodními smlouvami o lidských právech upravujícími mimo jiné povinnost rozhodnout při rozvodu o nutné ochraně dětí a právo každého nezletilého dítěte bez diskriminace dle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, původu či majetku

¹⁵¹ Všeobecná deklarace lidských práv, Dostupné z: http://www.nssoud.cz/zakony/deklarace_prava.pdf

¹⁵² Ochrana práv a dětí v konfliktu se zákonem v mezinárodněprávních dokumentech, str. 12, Dostupné z: <https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%C5%BEenevsk%C3%A1+deklarace+pr%C3%A1v+d%C3%ADt%C4%9Bte+1924>

¹⁵³ Deklarace práv dítěte, Dostupné z <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>

na ochranu ze strany rodiny, společnosti i státu, východiskem pro přijetí Úmluvy o právech dítěte ze dne 20. 11.1989 (dále jen "Úmluva"), jakožto klíčového dokumentu mezinárodní ochrany dětí, a tím i nástrojem argumentace v porozvodové péči.

Úmluva byla ratifikována 193 smluvními stranami Organizace spojených národů a jako taková zavazuje celý svět. V České republice vstoupila v platnost dne 2. 6. 1991, a to jako sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. Vzhledem ke skutečnosti, že Úmluva ve své preambuli odkazuje na zásady proklamované v předcházejících dokumentech, lze se tak v rámci platné právní úpravy odkazovat i na ně. Preambule Úmluvy rovněž nabízí určité posláním či definici rodiny. *Rodina jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti.*¹⁵⁴

Pro úpravu porozvodové péče se pak jako zásadní jeví článek 3 Úmluvy, podle něhož musí být zájem dítěte předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Dle Nálezu Ústavního soudu P 1. ÚS 31/96 ze dne 9. 4. 1997 má toto ustanovení povahu bezprostředně použitelné vnitrostátní normy ("self - executing"). Článek 7 Úmluvy pak dětem zakotvuje právo znát své rodiče a právo na jejich péči, čímž Úmluva předpokládá péči obou rodičů. Článek 9 pak řeší situaci, kdy by dítě mohlo být odděleno od svých rodičů, když toto je možné pouze na základě soudního rozhodnutí a toliko tehdy, bylo-li by toto v zájmu dítěte. Je-li pak dítě odděleno od jednoho nebo obou rodičů, zaručuje mu Úmluva právo udržovat s nimi pravidelný osobní kontakt, a to i tehdy, pobývají-li rodiče v jiných státech (čl. 10).

Kritériem pro rozhodování o porozvodové péči je pak i názor dítěte, kterému článek 12 Úmluvy zabezpečuje výsadní postavení za situace, kdy dítě dosáhlo takového věku a úrovně, že je schopno své vlastní názory formulovat a vyjadřovat, a to i v soudním či správním řízení. Úmluva pak ve svém článku 18 ukládá smluvním státům

¹⁵⁴ Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

vyvinout veškeré úsilí k prosazování zásady, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. S touto zásadou je pak nutno vypořádat se i v soudních rozhodnutích, zejména v těch, kdy je dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů.

To, že Úmluva byla východiskem národních právních úprav, dokládá i článek 27, který zakotvuje povinnost rodičů zabezpečit dle jejich schopností a finančních možností životní podmínky nezbytné pro rozvoj dítěte, čímž je de facto definována vyživovací povinnost rodičů k dětem.

Otázka výživného však byla řešena samostatným dokumentem, kdy již 20. 6. 1956 byla Organizací spojených národů přijata Úmluva o vymáhání výživného v cizině, jež byla ratifikována i tehdejší Československým státem, jako vyhláška ministerstva vnitra č. 33/1959 Sb., o Úmluvě o vymáhání výživného v cizině. Jejím cílem je usnadnění vymáhání výživného napříč smluvními státy Úmluvy, v České republice plní její principy Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

4.1.1.1.2 Evropské dokumenty

Dokumenty, jejichž působnost se dotýká porozvodové péče, byly přijaty i na úrovni Rady Evropy a v rámci Evropské unie s tím, že zejména tyto zajišťují harmonizaci evropské úpravy a udávají tak směr novelizacím vnitrostátních úprav.

4.1.1.1.2.1 *Úmluva o ochraně lidských práv a svobod*

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod ze 4. 11. 1950 (dále jen "EÚLP") ve znění svých pozdějších Protokolů je klíčem k uplatnění stížností u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen "ESLP"). Díky ratifikaci z 18. 3. 1992 v podobě sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., se tak mohou i čeští občané obracet po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků k této instituci s tím, že jim bylo porušeno jejich právo přiznané EÚLP. V případech porozvodové péče

se tak děje zejména s odkazem na čl. 6 EÚLP, tedy s odkazem na právo na spravedlivý proces ve spojení s čl. 8, jenž každému přiznává právo na respektování jeho soukromého a rodinného života.

Rozhodnutí ESLP pak představují argumentační oporu pro vnitrostátní návrhy ve věcech péče o nezletilé, a tak rozsudky ESLP de facto dotvářejí podobu evropského rodinného práva. Příkladem může být rozsudek č. 63627/00 ze dne 29. 6. 2004 ve věci Voleský proti České republice. ESLP v něm deklaroval, že v souladu se shora zmiňovaným čl. 8 *být spolu je pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to i v případě, že se vztah rodičů rozpadl.*¹⁵⁵

4.1.1.1.2.2 Další dokumenty Rady Evropy

Na EÚLP pak navazují i další dokumenty, jejichž posláním byla především podpora práv dětí a usnadnění jejich vymáhání. Jedná se zejména o Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí z 25. 1. 1996 upravující zejména procesní práva dítěte, jeho práva na styk s rodiči, ale rovněž povinnosti soudních orgánů při rozhodování v řízeních týkajících se dítěte, mimo jiné povinnost posoudit nejlepší zájem, zjistit názor dítěte, poskytnout dítěti potřebné informace a v neposlední řadě celou záležitost projednat co nejrychleji, bez zbytečných průtahů. Dále lze jmenovat Úmluvu o styku s dětmi přijatou jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi, jež upravuje zejména práva rodiče na pravidelný vzájemný styk s dítětem a rovněž zásady při řešení sporů o styku včetně ochranných nástrojů a záruk. *Nedostatek spolupráce mezi odloučenými rodiči nezavazuje příslušné orgány povinnosti využít všech možných prostředků umožňujících zachovat rodinný vztah.*¹⁵⁶

¹⁵⁵ Rozsudek ESLP č. 63627/00 ze dne 29. 6. 2004 ve věci „Voleský proti České republice“

¹⁵⁶ Rozsudek ESLP č. 7550/04 ze dne 18. 6. 2006 ve věci „Reslová proti České republice“

4.1.1.1.2.3 Dokumenty Evropské unie

Nejen Rada Evropy, ale jak již bylo uvedeno výše, i Evropská unie udává trendy ve směřování rodinného práva, a to přesto, že *rodinné právo bylo dlouho považováno za výsadní oblast úpravy členských zemí. Praxe však ukázala, že rozhodnutí v rodinných věcech se dotýkají i záležitostí, které jsou primárním cílem evropského sjednocení, tj. zajištění společného hospodářského prostoru a volného pohybu osob.*¹⁵⁷

Na tuto snahu o koordinaci evropského práva tak bylo reagováno mimo jiné i vytvořením Komise pro rodinné právo (Commission on European Family Law, dále jen "CEFL"). CEFL byla založena 1. 9. 2001 a je tvořena odborníky z oblasti rodinného práva členských zemí Evropské unie (dále jen "EU"), i dalších evropských zemí, a to jako instituce nezávislá na organizační struktuře EU. Jejím prvotním cílem byla analýza jednotlivých úprav rodinného práva v členských zemích, na které pak navazovaly aktivity v oblasti harmonizace a unifikace rodinného práva v Evropě, jež vyústily v přijetí Principů evropského rodinného práva (Principles of European Family Law, dále jen "principy"), které by měly sloužit jako východiska pro legislativu evropských zemí. CEFL dosud formulovala principy o rozvodu a výživném mezi bývalými manželi, principy rodičovské odpovědnosti a principy o majetkových vztazích mezi manželi.¹⁵⁸

Dalšími prameny komunitárního práva dopadajícími na práva dítěte ve vztahu k porozvodovému uspořádání jsou zejména následující procesní předpisy.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, jež upravuje otázku příslušnosti soudů a uznávání a výkonu rozhodnutí v občanskoprávních řízeních týkajících se mimo jiné rozvodů, rozluk, přiznání výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti, přičemž pro účely této práce stojí za pozornost zejména příslušnost v otázkách péče o dítě

¹⁵⁷Analýza zahraničních úprav mimosoudních dohod o péči ve vybraných zemích Evropské unie i právních systémů mimo Evropskou unii,
Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/projekty/cz04/1-ANALYZA-ZAHRANICNICH-UPRAV-MIMOSOUDNICH-DOHOD---FINAL.pdf>

¹⁵⁸ Commission on European Family Law Dostupné z: <http://ceflonline.net/>

a práva na styk s dítěte. Zde je rozhodujícím kritériem pro určení příslušnost konkrétního členského státu obvykle bydliště dítěte.¹⁵⁹

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. 12. 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech vyživovacích povinností upravuje pravidla pro určení příslušnosti soudů členských států v řízeních o výživném. Pro příslušnost soudů je určující místo obvyklého pobytu odpůrce, případně místo obvyklého pobytu oprávněného, nebo je příslušnost dána místem soudu příslušného pro řízení o rodičovské zodpovědnosti nebo osobního stavu. I přes existenci tohoto nařízení se však v členských státech, které jsou vázány Haagským protokolem ze dne 23. 11. 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti, použije tento protokol.¹⁶⁰ *Rozhodnutí ve věcech vyživovacích povinností vydaná v jednom členském státě vázaném Haagským protokolem z roku 2007 jsou tak uznávaná a vykonatelná ve všech ostatních členských státech, aniž by bylo vyžadováno další řízení a bez jakékoliv formy věcného přezkumu v členském státě výkonu.*¹⁶¹

4.1.1.2 Vnitrostátní úprava týkající se porozvodové péče

4.1.1.2.1 Ústava a Listina

Je neoddiskutovatelné, že výčet pramenů práva týkajících se úpravy poměru nezletilých dětí po rozvodu je třeba zahájit samotnou Ústavou ČR, tedy ústavním zákonem 1/1993 Sb., jenž definuje nejvyšší principy našeho demokratického právního státu a jenž zakotvuje úctu k hodnotám, lidským právům a základní organizaci soudní moci. Zároveň ve svém čl. 3 deklaruje, že součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod neboli ústavní zákon č. 2/1993Sb., (dále jen "LZPS"). Ta ve své preambuli apeluje na hodnoty lidských práv a základních svobod,

¹⁵⁹ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, 32003R2201)

¹⁶⁰ Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, 32009R0004)

¹⁶¹ Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, 32009R0004)

jež následně rozpracovává ve svých jednotlivých člancích. S ohledem na téma této práce je nutno zmínit zejména čl. 32 LZPS, jenž přiznává rodině a rodičovství zákonnou ochranu s tím, že je rovněž zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvých. LZPS rovněž deklaruje rovné právní postavení dětí narozených v manželství i mimo něj a pro ně zakotvují právo na rodičovskou výchovu a péči s tím, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů. Dle LZPS mohou být práva rodičů omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

4.1.1.2.2 Občanský zákoník

Stěžejním zákonem upravujícím porozvodovou péči je OZ, konkrétně jeho část druhá (Rodinné právo). Problematika porozvodové péče je pak v systematice druhé části OZ upravena v Hlavě II (Příbuzenství a švagrovství), Díle 2 (Poměry mezi rodiči a dítětem), Oddíle 3 (Rodiče a děti).

Přestože je otázka úpravy poměrů dítěte po rozvodu řešena v ustanoveních § 906 a násl., je třeba tato ustanovení vykládat v souladu s § 855 OZ, jenž rodičům a dětem přiznává vzájemná práva a povinnosti, ale především ve světle zásad, na nichž OZ spočívá. Rozhodnutí o porozvodové péči tak musí být vydáváno v duchu ochrany důstojnosti a svobody člověka i jeho přirozeného práva brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých¹⁶² v duchu zvláštní zákonné ochrany rodiny a rodičovství.¹⁶³

Nyní již k meritu věci, konkrétně k § 906 OZ a násl. Jak již bylo uváděno v předcházející kapitole, je podmínkou rozhodnutí o rozvodu rozhodnutí o tom, který z rodičů bude napříště o dítě pečovat, tedy rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilého.

Soud může své rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilého opřít o souhlasná stanoviska rodičů, a schválit tak jejich dohodu, nebo může svým rozhodnutím svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče nebo za souhlasu rodičů do péče společné, čímž určuje porozvodové uspořádání pro nezletilého a jeho rodiče.

¹⁶² § 3 odst. 1 OZ

¹⁶³ § 3 odst. 2 OZ

Při rozhodování o variantě porozvodové péče musí soud primárně zohlednit zájem dítěte a dále jeho vztah ke každému rodiči, k sourozencům a prarodičům. Soudní rozhodnutí pak musí ctít zohlednění kritérií stanovených § 907 OZ, tedy osobnost dítěte, jeho vloh, schopnosti a vývojové možnosti, jeho citovou orientaci na jedné straně a životní poměry, výchovné schopnosti rodičů, zázemí dítěte a stálost výchovného prostředí na straně druhé. Vedle toho musí rozhodnutí vycházet především z dosavadní péče, tedy ze skutečnosti, který z rodičů dbal o citovou, rozumovou a mravní výchovu dítěte a u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.

S ohledem na zvolenou formu péče pak musí být adekvátně rozhodnuto o výživném, přičemž při jeho stanovení je nutné respektovat principy pro stanovení rozsahu výživného zakotvené v § 913 OZ, dle nichž musí výživné odpovídat odůvodněným potřebám oprávněného. Tomuto hledisku předchází v § 915 OZ definovaná zásada, dle které má být životní úroveň dítěte zásadně shodná s životní úrovní rodičů.

Odstavec 3 § 907 OZ pak v sobě promítá principy ze shora uváděných mezinárodních dokumentů, dle nichž by měl soud ve svých rozhodnutích ctít postulát, podle kterého má na jedné straně dítě právo na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na druhé straně má rodič, jemuž dítě nebylo svěřeno do péče, právo na pravidelné informace o dítěti.

4.1.1.2.3 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Dalším klíčovým zákonem, jehož úprava dopadá na poměry dětí v porozvodové či porozchodové situaci, je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí (dále jen ZOSPOD). Ten definuje sociálně-právní ochranu dětí, kterou se mimo jiné rozumí ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a výchovu, ochrana jeho oprávněných zájmů, ale rovněž působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, které vykonávají orgány sociálně právní ochrany dětí (dále jen " OSPOD"). Tyto se při výkonu sociálně-právní ochrany řídí především zájmem a blahem dítěte, ochranou rodičovství a rodiny

a dohlíží nad dodržováním vzájemných práv rodičů a dětí a nad rodičovskou výchovou a péčí.

4.1.1.2.4 Zákon o zvláštních řízeních soudních

Procesní úpravu řízení o porozvodové péči nalezneme stejně jako řízení o rozvodu manželství v ZZŘS. Ten ve své Části druhé v Hlavě V (Řízení ve věcech rodinněprávních), Dílu 1 (Průběh řízení), Oddílu 5 (Péče soudu o nezletilé) obsahuje nejen úpravu stěžejního řízení ve věcech péče o nezletilé (v ustanoveních § 466 - 477), ale zároveň i zvláštní ustanovení o předběžné úpravě poměrů dítěte (ustanovení § 452-465).

4.1.1.2.4.1 *Předběžné opatření*

Ustanovení o předběžné úpravě poměrů dítěte de facto definuje institut předběžného opatření upravujícího poměry dítěte. Tato speciální úprava téměř převzala úpravu obsaženou v § 76a OSŘ ve znění do 31. 12. 2013, když jsou jejím prostřednictvím řešeny situace, kdy je třeba soudního rozhodnutí za účelem zajištění okamžité ochrany dítěte, jež se ocitlo ve stavu nedostatku péče, nebo je -li život dítěte nebo jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen. Předběžným opatřením se tak upravují poměry nezletilého dítěte, a to za situace, kdy není možno vyčkat řádného rozhodnutí, neboť je tu naléhavý zájem, aby situace nezletilého byla neprodleně upravena, a to jeho umístěním do vhodného prostředí, tedy k osobě či do zařízení, jež skýtá záruku řádné péče nezletilého.

O předběžném opatření rozhoduje v souladu s § 3 ZZŘS okresní soud, přičemž místní příslušnost je dána v souladu s § 453 ZZŘS dle obecného soudu navrhovatele, tedy sídla OSPOD, který je ze zákona jediným oprávněným navrhovatelem toho speciálního předběžného opatření. Obsah návrhu na předběžné opatření je vymezen § 454 ZZŘS, dle něho je nutné vedle obecných náležitostí návrhu na zahájení řízení

uvést zejména identifikaci nezletilého a ostatních účastníků, vylíčit rozhodujících skutečností, pro něž je návrh podáván, a v neposlední řadě označit osobu, které má být dítě předáno do péče. Soud je o návrhu povinen rozhodnout nejpozději do 24 hodin s tím, že rozhodnutí je vykonatelné jeho vydáním a výrok je závazný pro každého, a to po dobu 1 měsíce, nebylo-li v souladu s § 460 žádáno o jeho prodloužení. Maximální doba trvání předběžného opatření nesmí přesáhnout 6 měsíců s výjimkou zcela výjimečných případů. Rozhodnutí se doručuje účastníkům až v rámci provedení jeho výkonu. Proti rozhodnutí lze podat odvolání, o němž musí být rozhodnuto ve lhůtě 7 dnů od předložení věci krajskému soudu s tím, že pokud se odvolání v plném rozsahu vyhovuje, pak je o tomto odvolání oprávněn rozhodnout soud prvního stupně, a nikoli soud krajský. Vedle odvolání pak rodiče nezletilého, OSPOD, případně ustanovený opatrovník mohou soudu navrhnout zrušení předběžného opatření, přičemž i zde je soud povinen rozhodnout ve velmi krátké sedmidenní lhůtě od předložení návrhu.

4.1.1.2.4.2 Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé není a priori toliko rozhodováním o úpravě péče a výživy nezletilého, případně styku s nezletilým, ZZŘS upravuje postup i ve věcech jména a příjmení nezletilého, rodičovské odpovědnosti, řeší otázky poručenství, opatrovnictví, souhlasu o právním jednání nezletilého, jeho zastupování a dalších, jejichž vymezení však přesahuje rámec této práce. Pro účely této práce se tak omezíme na úpravu řízení ve věcech péče o nezletilé dítě, řízení ve věcech výživy nezletilého dítěte a styku s nezletilým dítětem.

4.1.1.2.4.2.1 Řízení ve věcech péče o nezletilé dítě, výživy a styku

Společným jmenovatelem je věcně příslušný okresní soud, jemuž místní příslušnost definuje bydliště nezletilého. Řízení je zahajováno na návrh nejčastěji jednoho z rodičů.

Nezletilý je v těchto řízeních zastoupen opatrovníkem, kterého jmenuje soud a kterým je zpravidla OSPOD.

V rámci řízení o péči o nezletilého je soud povinen vést rodiče k nalezení smírného řešení, přičemž s ohledem na tuto svou zákonnou povinnost je soud oprávněn uložit rodičům na dobu až 3 měsíců účast na mimosoudním smířím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, případně je oprávněn jim nařídít setkání s odborníkem z oboru pedopsychologie. Tato opatření mohou být ukládána s ohledem na zájem dítěte jakožto přední hledisko při činnosti soudu, neboť to jsou nezletilí, pro jejichž ochranu se řízení vede.¹⁶⁴

Od 30. 9. 2017, kdy byl ZŘS novelizován zákonem 296/20117 Sb., pak platí, že *nejsou-li dány důvody zvláštního zřetele hodné, vydá soud rozhodnutí ve věci samé zpravidla do 6 měsíců od zahájení řízení, vydá-li soud rozhodnutí po uplynutí této lhůty, uvede v odůvodnění rozhodnutí skutečnosti, pro které nebylo možné tuto lhůtu dodržet.*¹⁶⁵ Nezbyvá tak, než doufat, že za důvody hodné zvláštního zřetele nebude chápáno například nařízení znaleckého posudku, který se aktuálně nařizuje čím dál častěji, neboť pak by zavedení 6 měsíční lhůty, v níž by měly být řízení ve věcech péče o nezletilé rozhodnuty, bylo zcela zbytečné.

Řízení ve věcech péče o nezletilé jsou v otázkách věci samé rozhodována rozsudkem, přičemž tento by měl být vydán s největším urychlením. Jednotlivá rozhodnutí pak mají svá specifika s tím, že v rozsudku o řízení ve věcech styku s dítětem a v rozsudku o péči o dítě soud musí obecné náležitosti rozsudku doplnit o poučení o možnosti výkonu rozhodnutí a o způsobech jeho provedení, zatímco v řízení o určení výživného je rozsudek předběžně vykonatelný. Soud může rovněž rozhodnout tak, že schválí dohodu rodičů, přičemž proti takovému výroku rozhodnutí je pak vyloučena možnost odvolání jakožto řádného opravného prostředku.

Soudy, jež vedou tato řízení, jsou označovány za soudy opatrovnické, jako takové vedou spis o nezletilém od prvního rozhodnutí ve věci. Změní-li se však poměry

¹⁶⁴ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony, str. 955

¹⁶⁵ § 471 odst. 2 ZŘS

v těch záležitostech, kde je řešen výkon povinností a práv vyplývající z rodičovské odpovědnosti a ve věcech výživného, může soud, za situace podstatné změny okolností,¹⁶⁶ své původní rozhodnutí změnit. *Podle § 163 věty druhé OSŘ platí, že změna rozsudku je přípustná od doby, kdy došlo ke změně poměrů. Změna rozhodnutí o výživném pro děti je však limitována tím, že může být určena pouze za dobu tří let zpětně od zahájení řízení.*¹⁶⁷

4.1.1.2.4.3 Výkon rozhodnutí

Je-li s ohledem na shora popsany proces rozhodnuto opatrovnickým soudem o péči nezletilého respektive o styku s nezletilým, stává se právní mocí tento rozsudek vykonatelný. Výkon těchto rozhodnutí je pak rovněž upraven ZZŘS, a to v ustanoveních § 497 a násl. ZZŘS.

Výkonem rozhodnutí tak mohou být postihnuty nejen rozsudky ve věci samé, ale rovněž vydaná předběžná opatření, kdy jejich výkon zajišťují soudy s příslušnými orgány veřejné moci, a to tak, že je dítě předáno do vhodného prostředí.¹⁶⁸

Obdobně je postupováno i při výkonu rozhodnutí ve věci samé, tedy v záležitostech, kdy existují zvláštní důvody či kdy není plněno rozhodnutí o péči či o úpravě styku s nezletilým. Nejprve dojde ze strany obecného soudu nezletilého k výzvě k dodržování daného rozhodnutí s poučením o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte. K dobrovolnému plnění uložených povinností

¹⁶⁶ Při změně rozsudku podle § 163 odst. 1 o. s. ř. nemůže soud již přezkoumávat správnost původního rozsudku, nýbrž musí se jen zabývat otázkou, zda se podstatně změnily okolnosti, které jsou rozhodující pro výši a další trvání již přisouzených opěťujících se splátek a jak se tato změna projeví při nové úpravě rozsahu nároku na náhradu za ztrátu na budoucím výdělkem. Vyhovuje-li soud návrhu na změnu rozsudku podle § 163 odst. 1 o. s. ř., musí ve výroku rozsudku vyjádřit, že jde o změnu původního rozhodnutí, aby nedošlo k tomu, že by existovaly dva tituly pro výkon rozhodnutí. Je tedy třeba ve výroku rozsudku vyjádřit, že povinnost stanovená původním rozhodnutím se mění nebo zrušuje. In Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. října 1966, Sp. zn. 6 Cz 29/66

¹⁶⁷ Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony, str. 958

může povinného rovněž vyzvat OSPOD, a to na základě žádosti obecného soudu nezletilého.

Nebudou-li tedy povinnosti plněny dobrovolně, soud nařídí výkon rozhodnutí, případně může soud uložit další opatření, jakými jsou první setkání s mediátorem, může stanovit plán navykacího režimu, tedy plán postupného kontaktu dítěte s osobou oprávněnou ke styku, možné je i nařízení realizace styku pod dohledem OSPOD či nařízení setkání s odborníkem z pedopsychologie.

Výkon prostřednictvím ukládání pokut může být realizován i opakovaně, ale jednotlivé pokuty nesmějí přesáhnout částku 50.000,- Kč.

V souvislosti s výkonem rozhodnutí týkajících se péče o nezletilé je rovněž vhodné uvést Instrukci Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí č. j.142/2007-ODS-Org, jež dle svého § 1 *upravuje součinnost soudů, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, zařízení, v nichž se vykonává ústavní a ochranná výchova, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, zdravotnických zařízení a orgánů Policie ČR při výkonu soudních rozhodnutí nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi.*

4.1.1.2.5 Občanský soudní řád

Přestože mají řízení zahrnující problematiku porozvodové péče svou vlastní speciální úpravu v ZZŘS, je třeba zmínit, že určitá ustanovení nalezneme i v obecném předpise procesního práva, tedy OSŘ, jehož ustanovení jsou rovněž aplikovatelná v otázkách porozvodového uspořádání. Vedle institutů, jakými jsou úkony soudů či účastníků, specifika doručování, obecné náležitosti návrhů, jimiž jsou řízení zahajována, či obecná úprava průběhu řízení, jednání či náležitostí rozsudků, jsou zde i instituty, jež se přímo porozvodové péče dotýkají a kterými jsou předběžná opatření upravená v § 74 a násl. OSŘ, když zejména v § 76 OSŘ je explicitně stanovena možnost využít předběžného opatření pro potřeby stanovení povinnosti platit výživné.

4.1.1.2.6 Zákon o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 91/ 2012 Sb, zákon o mezinárodním právu soukromém (dále jen ZMPS) upravuje soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem.¹⁶⁹ Zejména řeší otázku rozhodného práva a v jeho důsledku pravomoc soudů. Oblast rodinného práva je pak upravena v § 53 a násl. ZMPS. § 56 ZMPS zakládá pro české soudy pravomoc ve věcech výživy, výchovy a péče o nezletilé, v případech, má-li nezletilý, o němž je rozhodováno, obvyklý pobyt v České republice, nebo je-li státním občanem České republiky, i když má obvyklý pobyt v cizině.

Mezinárodní pravomoc (mezinárodní soudní příslušnost) pro řízení o vyživovacích povinnostech vůči nezletilým stejně jako pro ostatní druhy vyživovacích povinností je vyčerpávajícím způsobem upravena v nařízení o výživném, které vstoupilo v účinnost ke dni 18. 6. 2011 (a nahradilo tak v rozsahu své působnosti nařízení Brusel I, tedy Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.¹⁷⁰

ZMPS svěřuje pravomoc rovněž českému zastupitelskému úřadu, jenž může převzít péči nad nezletilým státním občanem České republiky, který má obvyklý pobyt v cizině a ke kterému nikdo nevykonává rodičovská práva a povinnosti, a to v rozsahu pravomoci soudu, uznává-li takovou pravomoc stát, v němž má nezletilý obvyklý pobyt. O takovémto převzetí pak český zastupitelský úřad neprodleně informuje Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí.¹⁷¹ V otázkách výživného se použije jako rozhodné

¹⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, č. 91/2012 Dz

¹⁷⁰ Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, str. 290

¹⁷¹ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí byl zřízen ustanovením § 3 ZOSPOD jako OSPOD, Předmětem činnosti je zejména pomoc:

- při vymáhání výživného ze zahraničí a do zahraničí
- při řešení případů tzv. mezinárodních únosů dětí
- při zajištění práva styku
- při mezinárodním osvojení

Dostupné z <http://www.umpod.cz/urad/>

jurisdikční kritérium obvyklý pobyt dítěte.¹⁷² § 56 odst. 3 ZMPS dále českým soudům svěřuje pravomoc v rámci řízení o výživném, v němž je navrhováno zrušení nebo změna rozhodnutí českého soudu a to proti oprávněnému s obvyklým pobytem v cizině. Dle § 56 odst. 4 přísluší českým soudům na návrh povinného s obvyklým pobytem v ČR rozhodovat o změně nebo zrušení vyživovací povinnosti uložené rozhodnutím orgánu cizího státu, jestliže oprávněný nemá obvyklý pobyt ve státě, jehož orgán rozhodnutí vydal.

Mezinárodní pravomoc ve věcech rodičovské zodpovědnosti (včetně výchovy a péče o nezletilé) je primárně upravena v nařízení Brusel II a dále též v Haagské úmluvě o rodičovské zodpovědnosti a ochraně dětí. V řízení týkajícím se péče o nezletilé, tedy shodně s úpravou v Brusel II a Haagské úmluvy, je jurisdikčním kritériem obvyklé bydliště dítěte, avšak v rámci řízení péče o nezletilého pro dobu po rozvodu mohou rozhodnout české soudy o nezletilém, který nemá obvyklý pobyt v České republice, avšak zdržuje se v ní.

Na závěr je třeba uvést, že v souladu s § 58 ZPMS se pravomocná cizí rozhodnutí ve věcech výchovy, výživy a péče o nezletilé a v jiných věcech, které se jich týkají, vydaná ve státě, jehož občanem je dítě cizí státní příslušnosti, nebo v němž má takové dítě obvyklý pobyt a všichni účastníci jsou cizinci, uznávají bez dalšího řízení.

4.1.2 Aktéři porozvodové péče

Ze samé podstaty zvoleného tématu je zřejmé, že neklíčovějšími aktéry porozvodové péče jsou rodiče a děti na straně jedné a soud, jenž o jejich budoucím uspořádání rozhoduje, na straně druhé. Vedle toho je však mnoho dalších institucí, orgánů či osob, jež mohou porozvodové uspořádání zásadním způsobem ovlivnit. Jedná se zejména o OSPOD, znalce, psychology, mediátory, advokáty, ale i různé poradny pro rodiny či mezilidské vztahy.

¹⁷² Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, str. 290

4.1.2.1 Rodič a dítě

*Každé dítě vstupuje do života branami rodiny. Ta stojí na dvou pilířích: matce a otci. Tam, kde jeden chybí, se klenba bortí a životní start je u těchto dětí ohrožen či velmi ztížen.*¹⁷³ Vnímání druhého rodiče jako rovnocenného a pro dítě nutného elementu je předpokladem, že rozvod či rozchod rodičů bude mít na nezletilé dítě co nejmenší dopad. Jenže právní předpisy či odborné publikace míní a život mění. Z rozcházejících se nebo rozvádějících se rodičů se stanou nepřátelé, soudní síň se stává bitevním polem a co dítě? To lze s nadsázkou označit za válečnou kořist. Možná drsné přirovnání, ale mnohé pootevření dveří soudní síně by tomuto tvrzení dalo za pravdu. Dr. Richard Warshak, americký psycholog a odborník na rozvodovou a rodinněprávní tematiku uvádí, že *bojující rodiče jsou tak posedlí snahou prokázat své rodičovské kvality, že si vůbec nevšimnou utrpení svých dětí.*¹⁷⁴

Opačný postoj, kdy se rodiče respektují a vzájemně se vnímají tak, že sice přestali být manželi nebo partnery, ale zůstali rodiči, by měl být vyučován snad již od mateřské školy, neboť takových případů není mnoho. K tomuto pojetí nabádá rodiče i Ústavní soud, který tento postoj rodičů hodnotí jako významné kritérium pro posouzení jejich rodičovských předpokladů a který zhodnotil, že *zájmem dítěte je nepochybně, aby bylo v péči toho z rodičů, který uznává roli a důležitost rodiče druhého v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem.*¹⁷⁵

Osobnost rodiče je klíčovým faktorem, jenž ovlivňuje porozvodovou péči, neboť *dítě ke zdravému vývoji své osobnosti nezbytně potřebuje vzor, výchovu tak má určovat psychicky zdravější rodič.*¹⁷⁶ Za "správného" rodiče tedy můžeme označit osobu citově zralou, stabilního duševního zdraví, bez poruch osobnosti s vysokou odolností vůči stresu, s produktivní orientací, socioekonomicky stabilní, nezávislou, přiměřeně přísnou, vidící své dítě realisticky, rovněž by to měl být rodič zodpovědný, cílevědomý, tvůrčí, kooperativní, se značnou dávkou lidské slušnosti, nadhledu a respektu k právům

¹⁷³ BAKALÁŘ, Eduard, op. cit. str. 9

¹⁷⁴ MATOUŠEK, Oldřich, op.cit. str. 87

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, Sp. zn. I. ÚS 48/04

¹⁷⁶ BAKALÁŘ, Eduard, op. cit. str. 17

druhým a citem pro pravdu, neboť *zraněná ega dospělých velmi cloumají dětskými dušemi*.¹⁷⁷ Rysy osobnosti rodiče jsou mnohdy rozhodujícím faktorem pro posuzování výchovných předpokladů rodičů. Tyto osobností rysy však musí být doprovázeny i zdravou rodičovskou láskou k dítěti a jejími projevy, díky nimž rodiče znají vnitřní svět jejich dítěte, vidí objektivně jeho klady a zápory. Síla této vazby se mezi rodičem a dítětem tvoří od narození nezletilého a je formována především aktivní účastí rodiče na životě nezletilého, ať již čtením pohádek či sdílením zájmů, péčí o potřeby dítěte, jeho doprovodem do školy či k lékaři. V tomto ohledu jsou mnohdy otcové, s ohledem na stereotyp v uspořádání zajištění rodinné domácnosti, zejména z pohledu materiálního zabezpečení, znevýhodněni objektivní nemožností podílet se na těchto aktivitách, což může ovlivnit hodnocení jejich dosavadní péče v možném budoucím soudním sporu.¹⁷⁸ Do této situace jsou však otcové stavěni pouze sociálním prostředím, konvencemi, neboť odborníci hovoří opačně. *Otec není svým vybavením ani z role "mateřského" pečovatele nijak zásadně diskvalifikován. Mnozí dnešní otcové jsou specialisty v péči o dítě a mohou konkurovat nejzručnější matce*.¹⁷⁹

Vedle osobnostních rysů je zásadním určujícím faktorem hodnocení rodičů jejich charakter a morální vlastnosti. Opatrovnický soud může tyto klasifikovat toliko ze spisu a z chování během řízení. Vzhledem k tomu, že se však rodiče snaží v této interakci prezentovat v co nejlepším světle a spíše poukazovat na nedostatky druhého, nezbyvá v určitých případech jiné řešení, než psychologické posouzení, jež odhalí pravou tvář rodičů.

Je nutno si uvědomit, že s porozvodovou péčí se mění i lingvistická spojení týkající se rodiče. Objevují se tak nová příznačná "označení" rodiče.

¹⁷⁷ NOVÁK, Tomáš. 2013, op.cit. str. 42

¹⁷⁸ NOVÁK, Tomáš. 2012, op. cit. str. 16

¹⁷⁹ tamtéž str. 16

4.1.2.1.1 Zavržený rodič

Syndrom zavrženého rodiče poprvé definoval R. A Gardner, americký profesor dětské psychiatrie při zkoumání symptomů, které vykazovaly děti z rozvedených rodin. *O syndromu zavrženého rodiče hovoříme, dojde-li k vypěstování nekompromisně kladného příklonu dítěte k jednomu – tomu hodnému, milovanému – rodiči a současně k nekompromisnímu zavržení rodiče druhého – toho zlého, nenáviděného. Děje se tak v rámci rodičovských sporů o svěření dítěte nebo o styk s dítětem.*¹⁸⁰ *Jde o proces, kdy dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané.*¹⁸¹ Dítě však takovému scénáři začne po čase skutečně věřit.

4.1.2.1.2 Programující rodič

Jakkoliv je R. A. Gardner autorem pojmu zavržený rodič, skutečným tvůrcem tohoto pojmu je sám rodič, který dítě ovlivňuje a vede jej k vypěstování přesvědčení o tom, jak je druhý rodič špatný, přičemž i tento má své odborné termínové označení jako rodič programující. *Programující rodič opakuje nepravdy tak dlouho, dokud si je dítě nevštipí do paměti,*¹⁸² *provádí tak permanentní kampaň shazování druhého rodiče, a to jako projev své nenávisti, přičemž sám se pokládá za oběť a žádnou vinu si nepřipisuje.*¹⁸³ A co vše lze za programování označit? Bránění návštěv zavržovaného rodiče s častou výmluvou na nemoc dítěte, absence prostoru pro styk se zavrženým rodičem s odkazem na nutnost řádu a pravidelnosti zájmového programu, odmítání telefonů od zavrženého rodiče, učení dítěte podvádět, lhát a vylouvat se, mámit od zavrženého rodiče finanční kompenzace, nebo naopak argumentovat tím, že něco nebude koupeno, neboť zavržený rodič na to programujícímu rodiči nedal peníze. Programující rodič mnohdy hledá spojence například v psychologovi, terapeutovi či u jiných odborníků, k nimž dítě dovede, aby ho utvrdili v jeho přesvědčení, jak mu

¹⁸⁰ GARDNER, Richard A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: JAN, 1996, str. 13

¹⁸¹ tamtéž, str. 13

¹⁸² BAKALÁŘ, Eduard, op. cit. str. 42

¹⁸³ MATOUŠEK, Oldřich, op.cit. str. 83

druhý rodič ubližuje. Někteří z programujících rodičů jsou ještě dál a v podobě falešných obvinění z týrání dítěte se zavrženého rodiče snaží maximálně zkompromitovat. Programující rodič se profiluje ještě před vlastním rozvodem, kdy druhému vyhrožuje: "*Jestli nás opustíš, dítě neuvidíš.*"¹⁸⁴ Programující rodič si dítě usurpuje pro sebe a snaží se druhého rodiče degradovat tak, aby i v době, kdy už si nezletilý udělá svůj "obrázek", programujícího rodiče neopustil a nedožadoval se změny výchovy. Toto soustavné programování pak vede k absolutní závislosti dítěte na programujícím rodiči, na straně jedné a naopak ke ztrátě původních pozitivních emocí nezletilého k druhému rodiči, na straně druhé. Výsledek v podobě nenapravitelného porušení rodinných vazeb se pak dá považovat za jedno z nejfatálnějších zprotivení se rodičovské odpovědnosti.

*Přestože je tedy úkolem rodiče, jemuž nebylo nezletilé dítě svěřeno do výchovy, aby uplatňoval při styku s nezletilým dítětem jen pozitivním způsobem svou roli ve výchově dítěte, nikoli snad, aby mařil výsledky řádné výchovy dítěte druhým rodičem; naproti tomu úkolem rodiče, který vychovává nezletilé dítě, je mj., aby se zřetelem k zájmu dítěte na prospěšném styku s druhým rodičem vytvářel příznivé podmínky ke styku tohoto rodiče s nezletilým dítětem, a to hlavně vedením dítěte ke správnému vztahu k tomuto rodiči,*¹⁸⁵ bývá realita značně odlišná.

4.1.2.1.3 Dítě

O právech dítěte, bylo pojednáno již shora v souvislosti s platnou právní úpravou. Odhlédnutím od paragrafů zákonů či článků mezinárodních smluv je třeba vždy vycházet z premisy, že na dítě je nutno nahlížet jako na toho, jenž má právo o sobě rozhodovat, nikoliv pouze jako na předmět sporu, o němž je rozhodováno. Proto je nutné, aby právo dítěte být slyšeno bylo "základním stavebním kamenem" všech rozhodnutí, neboť v rámci tohoto prostoru dítě získává možnost vyslovit svůj názor, sdělit své přání, což je rovněž jeden z klíčových atributů pro rozhodnutí o porozvodové

¹⁸⁴ BAKALÁŘ, Eduard, op. cit. str. 45

¹⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 5. 1967, Sp. zn. 5 Cz 57/67

péči. Dle názoru Výboru pro práva dítěte vyjádřeného v obecné poznámce č. 12 o právu dítěte být slyšen (ze dne 20. 7. 2009, CRC/C/GC/12) je právo být slyšen jedním ze čtyř obecných principů a jednou ze základních hodnot Úmluvy o právech dítěte (§ 2).¹⁸⁶

*Za relevantní důvod pro odepření práva dítěte na slyšení je jistě nutno považovat to, že dítě není schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření, která se ho týkají.*¹⁸⁷

OZ ve svém § 806 definuje věkovou hranici dítěte, dle níž je schopen formulovat svůj názor v otázce osvojení. Tato hranice je pak přejímána i do ostatních řízení týkajících se péče o nezletilé, když v § 867 odst. 2 OZ stanoví, že dítě starší 12-ti let je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit, když je třeba vycházet z toho, že člověk inteligenčně dospívá mezi 11. a 12. rokem života.¹⁸⁸ Přestože tedy OZ určuje jako milník věk 12 let, obecně není stanoven žádný minimální věkový limit pro to, kdy už je dítě schopno formulovat své názory. Naopak všechny státní orgány by vždy měly nejprve předpokládat, že dítě toho schopno je, a tento předpoklad eventuálně teprve poté v konkrétním případě vyvrátit. Například ve věci *Havelka a ostatní proti České republice ESLP* shledal nepřipustným, že stěžovatelé, ačkoli již v dané době dosáhli věku třinácti, dvanácti a jedenácti let, nebyli soudy přímo vyslechnuti v řízení o jejich odebrání do ústavní výchovy (rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2007 č. 23499/06, § 62). Naopak k porušení Úmluvy nedošlo v situaci, kdy před soudem nebylo vyslechnuto pětileté dítě, avšak daný soud se takto rozhodl až po pečlivém uvážení a na základě odborného vyjádření znalce, který se s dítětem několikrát sešel a domníval se, že by jeho osobní slyšení nebylo vhodné (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Sahin proti Německu* ze dne 8. 7. 2003 č. 30943/96).¹⁸⁹ Ústavní soud České republiky rovněž zaujal stanovisko, dle kterého je dosažení 12 let nejzazší možná hranice pro formulování vlastního názoru a přání, neboť *dostatečnou rozumovou a emocionální vyspělost, kdy je už dítě schopné uceleně prezentovat bez větší újmy svůj názor před soudem, je nutné posuzovat případ od případu (nelze například vyloučit, že i devítileté dítě bude natolik rozumově a emocionálně vyspělé na to, aby bylo*

¹⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, Sp. zn. I. ÚS 3304/13 - 2

¹⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2009, Sp. zn. II. ÚS 1945/08

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2009, Sp. zn. II. ÚS 1945/08

¹⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, Sp. zn. I. ÚS 3304/13 - 2

vyslechnuto přímo před soudem), přičemž většina dětí je schopna se vyjádřit ke svému budoucímu výchovnému uspořádání již po dosažení věku 10 let. Po dosažení této věkové hranice je nezbytné, nebrání-li tomu zvlášť významné okolnosti, zjistit přání dítěte přímo před soudem.¹⁹⁰

Přestože lze výše uvedené chápat jako maximálně přínosné, je třeba k pohovoru s nezletilým přistupovat maximálně obezřetně, a to zejména za situace, kdy jeho názor či přání nemusí být tím skutečným "vlastním" názorem. V kontextu výše uvedeného pojednání o programujícím rodiči totiž může být prezentovaný názor dítěte výsledkem ovlivnění, motivace nebo strachu, aby dítě svým přáním neublížilo jednomu nebo druhému rodiči.

K realizaci práva být slyšeno a ke zjištění názoru nezletilého je nejčastěji využíván pohovor s dítětem. Ten ve většině případů vede OSPOD¹⁹¹, minoritně je pak tento pohovor realizován přímo u opatrovnického soudu při samotném jednání. *Rozhovor s dítětem je samozřejmě obtížnou disciplínou, jejíž průběh ovlivňují nejen věk nebo vyspělost, ale i dovednost konkrétních OSPOD,*¹⁹² je tedy nutno vycházet i z poznatků vývojové psychologie dětí.

Rozhovor s dítětem je vhodné realizovat ve známém prostředí, tedy bydlišti, případně škole. Jednání u OSPOD by mělo být, dle teoretických poznatků, spíše výjimečné a vhodnější až u starších dětí. Praxí ovšem zůstává, že pohovor u OSPOD je spíše pravidlem než výjimečností. V úvodu by dítě mělo vždy samo sdělit, zda ví, proč je rozhovor realizován. Přes otázky týkající se zájmů a koníčků nezletilého by měl pracovník OSPOD zjistit zejména to, jak dítě vnímá role obou rodičů, který z rodičů zajišťuje jednotlivé úkony spojené s jeho životem, tedy, kdo ho doprovází do školky či školy, kdo s ním chodí k lékaři, kdo s ním chodí na kroužky. Dítě by nikdy nemělo být pracovníkem OSPOD postaveno do pozice, aby muselo volit, s kterým rodičem chce být. Dotazy pracovníka OSPOD by neměly v dítěti vzbudit dojem, že rozhodnutí záleží jen na dítěti, neboť to nikdy nechce ublížit žádnému z rodičů. Z toho důvodu by měla

¹⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, Sp. zn. I. ÚS 2482/13

¹⁹¹ § 8 odst. 2 ZOSPOD

¹⁹² BRZOBOHATÝ, Robin, Martina CIRBUSOVÁ a Romana ROGALEWICZOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte. Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. Brno: Tribun EU, s.r.o., str. 14

být většina pohovorů provedena bez přítomnosti rodičů, případně i jejich právních zástupců. Význam pohovoru má jinou sílu, je-li realizován v době, kdy spolu rodiče ještě žijí, a jinou, je-li pohovor s dítětem realizován v době, kdy již žije pouze s jedním z rodičů. Výsledek pohovoru je zcela jistě stimulován výchovným přístupem rodiče, s nímž žije.

Dítě může preferovat liberálnějšího, více ochraňujícího, či dokonce rozmazlujícího rodiče, a přání dítěte tak nemusí být vždy v souladu s jeho prospěchem...,¹⁹³ neboť dítě si neuvědomuje nevhodnost, škodlivost či dokonce vysokou rizikovost některých svých přání¹⁹⁴ (touha sledovat pozdní nevhodné televizní pořady, nechodit do školy, odmítání vzít si lék nebo zkoušení konzumace alkoholu či cigaret).

Je otázkou, proč milující rodiče svou zaslepeností staví nezletilého do pozice, kdy musí být vyslýchán či kdy si musí "vybírat" mezi těmi, které miluje, toho, kterého miluje o trochu víc, což s sebou přináší i filozofickou otázku "spravedlnosti" střídavé péče. Lze však uzavřít, že *jestliže ochrana zájmu dítěte je cílem soudního řízení, slyšení dítěte je pak prostředkem k jeho dosažení.*¹⁹⁵

4.1.2.2 Soud

Soudy rozhodující o porozvodové péči jsou v prvním stupni soudy okresní,¹⁹⁶ příslušné dle místa bydliště nezletilého.¹⁹⁷ Zde na opatrovnických úsecích rozhodují skrze samosoudce.¹⁹⁸ Prezidentka Soudcovské unie Daniela Zemanová varuje, že *„mnoho soudních funkcionářů zanedbává otázku, kdo je vhodným soudcem na opatrovnickém úseku,*¹⁹⁹ na toto navazuje Libuše Kantůrková, předsedkyně Sdružení

¹⁹³ MATOUŠEK, Oldřich, op. cit. str. 83

¹⁹⁴ BAKALÁŘ, Eduard, op.cit. str. 69

¹⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu dne 22. 5. 2013, Sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

¹⁹⁶ § 3 ZZŘS

¹⁹⁷ § 4 ZZŘS

¹⁹⁸ § 35 Zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

¹⁹⁹ Zástupci justice: Předsedové soudů podceňují problematiku sporů o děti - Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2016/10/zastupci-justice-predsedove-soudu-podcenuji-problematiku-sporu-o-deti/>

rodinněprávních a opatrovnických soudců a soudkyně Okresního soudu Kolín, dle níž soudí rodinné věci *mladí soudci bez profesních a životních zkušeností. Na agendu jsou také často překládáni soudci, kteří se neosvědčili v civilní nebo trestní agendě s tím, že tady nemají co zkazit, a naopak soudci, kteří se rodinnému právu věnují dlouhodobě, nemají šanci kariérního růstu – zůstávají na okresních soudech, protože na krajských až na výjimky neexistují senáty specializované na opatrovnickou problematiku.*²⁰⁰

Soud by měl ve spolupráci s OSPOD, prostřednictvím kterého získává velmi podstatný rozsah informací o celé rodině, vést řízení tak, aby bylo v co možná nejkratším čase rozhodnuto v nejlepším zájmu nezletilého, přičemž primární by měla být snaha dovést rodiče ke smírnému řešení, jak ukládá § 9 ZŘS, tedy rodiče motivovat k dohodě, vysvětlit jim negativa délky řízení a rovněž jim jako nezávislá autorita mnohdy "rozbit" jejich zkreslené představy, že toto řízení může mít vítěze a že by toto měl být boj.

4.1.2.3 Širší rodina

Širší rodina je rovněž zařazena v podkapitole aktérů porozvodové péče, neboť v případech dětí, které nemohou žít se svými vlastními rodiči, se často ocitají v péči svých příbuzných. Nemohou-li opatrovnické soudy svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, svěřují dítě nejčastěji do péče 3. osoby, jež pochází z okruhu širší rodiny, protože právní úprava osobní péče příbuzného nebo osoby blízké je upřednostněna před péčí cizí osoby.²⁰¹

*Širší rodinné zázemí je pro všestranný rozvoj dítěte a jeho pocit životní jistoty příznivější.*²⁰² Vedle výchovných přínosů rodičů je pro vývoj dítěte nezbytná i jeho interakce s prarodiči a případně se sourozenci rodičů a jejich dětmi, zvláště za situace, kdy tato širší rodina bydlí v přiměřených vzdálenostech. Je-li pak dítě na širší rodinu

²⁰⁰ tamtéž

²⁰¹ § 954 odst. 2 OZ *Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte.*

²⁰² BAKALÁŘ, Eduard, op.cit. str. 23

zvyklé, neboť ta se aktivně zapojuje do jeho života, je rovněž pro porozvodové uspořádání zásadní, aby pro dítě byla zachována kontinuita v těchto vztazích a v prostředí, na něž je zvyklé.

4.1.2.4 Orgán sociálně právní ochrany dětí

Na porozvodové péči se OSPOD může podílet již v předsoudním stádiu, ve kterém může pracovník OSPOD poskytnout rodičům poradenství o možnostech porozvodového uspořádání, či jim být nápomocen při formulaci návrhu na zahájení řízení o úpravě poměrů nezletilého dítěte u příslušného soudu. V následném soudním řízení se OSPOD na porozvodové péči podílí zejména z titulu funkce kolizního opatrovníka. Kolizní opatrovník má pomoci soudu definovat a chránit nejlepší zájem dítěte.²⁰³

Kolizní opatrovník po svém ustanovení kontaktuje rodiče, aby zjistil jejich pohled na věc a při té příležitosti, pokud to věk dítěte dovoluje, zjistil v rámci pohovoru s dítětem i jeho přání a názor.

Rozsah zjišťovaných skutečností je dán zejména postojem rodičů, tedy skutečností zda jsou schopni se dohodnout na zásadních otázkách výchovy a výživy jejich nezletilých dětí. Pokud však rodiče s návrhy druhého nesouhlasí, nebo mají každý zájem o jinou formu péče, pak musí kolizní opatrovník zjistit co nejpodrobnější informace, přičemž z pohovoru by měly vyplynout zejména následující informace:

kdo z rodičů zajišťuje přípravu dítěte do školy a spolupráci se školou,

kdo zajišťuje dohled nad trávením volného času během týdne,

kdo z rodičů a jakým způsobem tráví s dítětem víkendy a prázdniny,

který z rodičů sdílí s dítětem jeho koníčky, resp. jej podporuje v jeho aktivitách,

kdo zajišťuje péči o nemocné dítě či doprovod k lékaři,

²⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, Sp. zn. I. ÚS 3304/13 - 2

jaká je pracovní doba rodičů,

jaké výchovné prostředky každý z rodičů uplatňuje,

kdo zajišťuje základní domácí práce (vaření, úklid, praní, žehlení, nákupy),

kdo vyřizuje další záležitosti (pojištění, přihlášky ke studiu),

jaké jsou představy rodičů o porozvodovém uspořádání v otázce bydlení,

nakolik se u dítěte projevuje narušenost vztahu mezi rodiči,

jaké má dítě kontakty s prarodiči,

zda rodiče dítě seznámili s rozvodem a jakým způsobem to udělali,

jakým způsobem se rodiče podílejí na finančním hospodaření rodiny.²⁰⁴

Zjištěné informace by měl pracovník OSPOD náležitě zanalyzovat, a to i s ohledem na formulace odpovědí, jak se o sobě rodiče navzájem vyjadřují, a to i v kontextu širší rodiny, jak popisují schopnosti a klady toho druhého. Při této činnosti je nutno mít na paměti, že se pracuje s informacemi částečnými, jež mohou být více či méně vědomě upraveny. Výsledek této analýzy spolu s případným místním šetřením v bydlišti či bydlištích rodičů, resp. školy, by měl vést k zjištění výchovných předpokladů každého z rodičů.

Další činnost kolizního opatrovníka je pak odvislá od postojů rodičů. Jsou-li tito schopni shodnout se na formě úpravy poměrů svého nezletilého dítěte, může být kolizní opatrovník nápomocen při uzavření dohody reflektující péči o nezletilého, otázku výživného a úpravu styku toho rodiče, který nebude mít nezletilého v péči. Dohoda však může řešit i nastavení systému komunikace, tedy kdy, a případně jak bude který z rodičů kontaktovat nezletilé v době, kdy je u druhého rodiče. Jak budou rodiče řešit trávení prázdnin či jak bude který z rodičů podporovat nezletilé dítě v kontaktu s druhým rodičem. Takto sepsaná dohoda je však právně nevymahatelná, neboť pro její závaznost je třeba její schválení soudem. Dohoda sepsaná u OSPOD se nemusí omezovat toliko na otázky výchovy, výživy či styku, ale může v ní být řešen i způsob

²⁰⁴ MATOUŠEK, Oldřich, op. cit. str. 77-78

vzájemného poskytování informací, participace na nákladech na nezletilého či další otázky.²⁰⁵

V případě, kdy se rodiče na shora uvedeném neshodnou, zpracuje kolizní opatrovník pro opatrovnický soud zprávu, případně sdělí svá zjištění a své stanovisko do protokolu v rámci soudního jednání. V obou případech by měl zhodnotit výsledky svého šetření a po provedení rozhovoru s matkou, otcem, šetřením v rodině, případně rozhovorem s dítětem a po zhodnocení výchovných schopností každého z rodičů, zhodnocení stálosti prostředí a citových vazeb by měl zformulovat svá doporučení, jaká forma porozvodového uspořádání bude pro nezletilého v jeho nejlepším zájmu, a to především s akcentem na dosavadní péči o dítě. Přesto je však třeba zkonstatovat, že *sebedokonalejší rozsudek je horší než špatný smír, neboť jdete-li k soudu, vzdáváte se možnosti rozhodnout, co je pro děti nejlepší.*²⁰⁶

Není-li kolizní opatrovník s ohledem na postoje rodičů s to formulovat jednoznačný návrh, nebo je rodinná situace velmi složitá, může kolizní opatrovník vznést návrh na zpracování znaleckého posudku, jenž by měl zodpovědět, jaké jsou osobnostní a povahové rysy rodičů, jaké jsou vztahy mezi rodiči a dětmi, jaké výchovné prostředí dítě preferuje, jak jsou kvalitní vztahy s novými partnery rodičů či mnohé další otázky, Detailní rozbor této problematiky znaleckých posudků bude předmětem samostatné podkapitoly.

4.1.2.5 Znalec

V případech, kdy dohoda rodičů není možná, kdy OSPOD vyčerpal všechny jemu zákonem svěřené možnosti a soud není s to z dosavadních důkazů rozhodnout, jaké porozvodové uspořádání je v nejlepším zájmu dítěte, zbývá většinou jako poslední možnost ustanovení znalce z oboru psychologie či pedopsychologie.²⁰⁷ *Znalec se pak*

²⁰⁵ MATOUŠEK, Oldřich, op. cit. str. 75- 105

²⁰⁶ tamtéž, str. 80

²⁰⁷ psychologie dítěte, nauka o duševním vývoji dítěte

*stává součástí systému uplatňování státní moci.*²⁰⁸ Znalcem je ustanovena osoba zapsaná v seznamu znalců, jež jsou vedeny na oddělení znalců a tlumočnicků krajských soudů. Usnesení o určení znalce obdrží od příslušného opatrovnického soudu oba rodiče s tím, že v usnesení jsou již často uvedeny znalecké úkoly, resp. otázky, jež má znalec v rámci svého zkoumání zodpovědět. Existují však i případy, při nichž jsou rodiče vyzváni k případnému naformulování vlastních dotazů pro ustanoveného znalce. Usnesení o určení znalce rovněž obsahuje stanovení lhůty (obvykle 60- 90 dnů), ve které má znalec znalecký posudek zpracovat, a dále je zde poučení o možnosti podat proti usnesení odvolání.

Poté, co znalec obdrží opatrovnický spis, kontaktuje rodiče s návrhem termínu jejich návštěvy. Znalec, s ohledem na informace získané ze spisu, může přizvat i širší rodinu, zhodnotí-li, že i od těchto osob by získal relevantní informace k dotvoření obrazu o posuzované rodině.

Přestože je každý posuzovaný případ individuální, již se ustálily určité "formalizované" dotazy, jimiž si opatrovnický soud zajišťuje relevantní podklad pro své rozhodnutí.

Nejčastěji zadávaným znaleckým úkolem a položenými dotazy jsou:

vyšetření osobnosti obou rodičů,

zjištění výchovných schopností obou rodičů,

zjištění, jaké jsou vztahy / citová vazba rodičů k dítěti a naopak, případně k dalším osobám (sourozenec, prarodiče, noví partneři rodičů),

zjištění vhodného modelu péče i z pohledu preference dítěte,

zjištění, zda je dítě někým ovlivňováno,

*zda nezletilé dítě trpí nějakou psychickou poruchou, resp. neurózou a pokud ano, zda lze stanovit její původ a příčinu.*²⁰⁹

²⁰⁸ MATOUŠEK, Oldřich, op.cit. str. 138

²⁰⁹ MATOUŠEK, Oldřich, op.cit. str. 137

Je na každém znalci, jaké metody zkoumání pro splnění znaleckého úkolu zvolí, většinou je doporučováno, aby šlo o *metody standardizované pro českou populaci*,²¹⁰ přičemž by se mělo jednat o kombinaci metod projektivních, tedy metod *pro zkoumanou osobu neprůhledných, takových, jež znemožňují stylizaci*,²¹¹ a dále *o pozorování, rozhovor a rozbor produktů činnosti*²¹² včetně strukturovaných dotazníků. *Za nekorunovanou, leč "královskou" metodu psychologické diagnostiky se považuje slovní projektivní metoda - Rorschachův test.*²¹³

Vzhledem ke skutečnosti, že znalec pracuje s dětmi různého věku, jsou hojně využívány i částečně projektivní metody jako *naše rodina - test kresby stromů, test kresby lidských postav*.²¹⁴

Vedle znaleckých posudků zadaných soudem se rodiče mnohdy obracejí na soudní znalce se žádostí o zpracování soukromých znaleckých posudků. Jejich prostřednictvím chtějí prokázat "svou pravdu," respektive podpořit svou argumentaci a postoj k věci. Hodnota a objektivita těchto posudků je však často zpochybňována, a to právě tím, že znalec neměl možnost konfrontace s druhým rodičem, a de facto byl tedy omezen pouze na pozorování dítěte s rodičem, jenž byl objednatelem tohoto posudku, a popis vztahu k druhému rodiči získal znalec jen zprostředkovaně. Znalci se s tímto musí ve svých posudcích vypořádat, nejčastěji odkazem, že jsou hodnocena toliko tvrzení a zjištění o jednom z rodičů, a druhý rodič by tak hodnocen být neměl, pokud nebyl jako protistrana požádán o součinnost.²¹⁵

²¹⁰ NOVÁK, Tomáš. 2013, op.cit. str. 16

²¹¹ tamtéž, str. 17

²¹² tamtéž, str. 17

²¹³ NOVÁK, Tomáš. 2012, op.cit. str. 81

²¹⁴ NOVÁK, Tomáš. 2013, op. cit. str. 18

²¹⁵ MATOUŠEK, Oldřich, op.cit. str. 139

4.1.2.6 Pomáhající profese²¹⁶

Vedle základního triangu aktérů porozvodové péče, kterými jsou rodiče, děti a soud, a dále rovněž instituce OSPOD a znalci, mohou porozvodové uspořádání ovlivnit i další subjekty, které nastupují zejména v případech rodičovského konfliktu. Těmi jsou nejčastěji mediátoři, manželské nebo občanské poradny,²¹⁷ jež poskytují sociální služby, či terapeuti nebo psychologové. Vzhledem ke skutečnosti, kdy se však nejčastěji jedná o sociální služby, je tato pomoc založena na dobrovolném klientském základě, jehož prostřednictvím mohou být rodičům či dětem poskytnuty rady, doporučení, avšak nikoliv autoritativní příkazy. Určité neziskové organizace mohou být, v souladu s § 48 ZOSPD, nadány pravomocí k výkonu sociálně právní ochrany dětí a jako takové mohou ukládat povinnosti či uplatňovat jiný výkon veřejné moci, ale děje se tak spíše výjimečně.²¹⁸

4.1.3 Principy porozvodové péče

Zeptáte-li se kohokoliv, kdo se nějakým způsobem zabývá rodinným právem, co je v rodinném právu, respektive v řízení o nezletilém tím nejdůležitějším, odpoví zřejmě jednohlasně, že je to blaho dítěte. Pro porozvodovou péči je tedy tím nejdůležitějším nalézt pro dítě a jeho rodiče takové uspořádání, jež bude v jeho nejlepším zájmu. Rodina je hodnotou, která musí být zákonem zvlášť chráněna.²¹⁹ Rodina není ohraničena ani svatbou ani rozvodem, proto ať už půjde o rodinu nesezdanou, nebo rodinu, jež prošla rozvodem, vždy musí být dodržovány ty nejzásadnější principy neboli nejlepší zájem dítěte. Zodpovědnost za výchovu a vývoj dítěte nesou vždy oba rodiče a ve vztahu k dítěti mají tito rovné postavení. Zásahy do rodinného života ze strany státu připadají v úvahu jen ve výjimečných a zákonem stanovených případech. Dítě

²¹⁶Termín užitý pro pomáhající profese při řešení rodičovského konfliktu
Ing. BRZOBOHATÝ, Robin, a kol., op. cit. str. 39

²¹⁷ § 37 zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách

²¹⁸ BRZOBOHATÝ, Robin a kol., op. cit. str. 40

²¹⁹ § 3 odst. 2 písm. b)

musí být aktivním účastníkem rozhodování o záležitostech, jež se ho týkají.²²⁰ Vzhledem ke skutečnosti, že *rodina v jejím tradičním pojetí je překonána*²²¹ je nutno stále více akcentovat práva dítěte, jeho autonomii, vlastní sebeurčení, což z dítěte činí aktivní subjekt svých práv. Dítě už není vnímáno jako *pasivní objekt aktivit svých rodičů*.²²² V duchu těchto principů je tak nutné zejména v souladu s § 867 OZ ctít, že před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit.

Přestože principů je mnoho a ve své podstatě se prolínají celou touto prací, považuje autorka za nutné analyzovat, zejména ve světle rozhodovací praxe o porozvodovém uspořádání, princip ústřední, a to nejlepší zájem.

4.1.3.1 Nejlepší zájem

*Zájem dítěte není a ani nemůže být přesně definován. Jako neurčitý právní pojem získává svůj obsah právě prostřednictvím interpretace v jednotlivých případech. Zájem dítěte je třeba vždy zjišťovat s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu, nelze jej pojímat jako objektivní kategorii, na kterou je pouze formálně odkazováno.*²²³ I přes výše uvedené se nám však nejen právní předpisy či mezinárodní úmluvy, jak již bylo uváděno shora, ale rovněž judikatura, snaží dávat návod, co by tím nejlepším zájmem mohlo být. Neboť přestože se jedná o právní pojem neurčitý, lze s určitostí konstatovat, že nejlepší zájem je základní princip, určující prvek a korektiv porozvodové péče. Odpověď na otázku, co je nutné při hledání nejlepšího zájmu posuzovat, nám dává nejen judikatura, ale rovněž Výbor pro dětská práva OSN. Ten vydal dne 25. 5. 2013 Obecný komentář k právu dítěte k tomu, aby jeho nejlepší zájem

²²⁰ JÍLEK, Dalibor. Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice. Brno: Česko-britská, 2011, str. 242

²²¹ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty, str. 22

²²² tamtéž str. 31

²²³ HOFMANNOVÁ, Helena. *Vývoj interpretace (nejlepšího) zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu*. Dostupné: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/?vystup=seznam&startPagingPosition=12>

byl primárním hlediskem.²²⁴ Výhodiskem při hledání nejlepšího zájmu dítěte je vždy uvědomění si, že každé dítě je individuum. Vždy tak musí být posuzována specifická podmínka, v nichž se dítě, o němž je rozhodováno, nachází. Rovněž je nutno zohlednit jeho věk, pohlaví, jeho vyspělost, jeho případné fyzické či psychické nedostatky a prostředí, ve kterém žije. Zároveň musí být vždy přihlédnuto k názoru dítěte, jeho identitě. Při hledání nejlepšího zájmu musí být kladen důraz nejen na zachování rodinného prostředí a existujících vztahů, ale především na ochranu, bezpečí a zdraví nezletilého a na respekt k jeho právům.²²⁵

*Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte.*²²⁶

Článek 3 Úmluvy nám nejlepší zájem zakotvil, ale hledání jeho obsahu a konečné hodnocení (posouzení) zájmu nezletilého dítěte, jež je nejvyšším imperativem, přísluší obecnému soudu, v jehož dispozici je i oprávnění k případným korekturám představ a názorům dítěte o tom, co je pro něj v konkrétní věci vhodné, případně respektive obecně prospěšné, a co nikoli.²²⁷

Při analýze vývoje judikatury Ústavního soudu týkající se nejlepšího zájmu dítěte lze spatřovat snahy vypořádat se se stereotypy rozhodování soudů a jiných orgánů veřejné moci zažitými po několik desetiletí. Jde především o modely standardních vztahů mezi rodiči a dětmi a představy o "správné" péči o dítě, které v řadě případů převažují nad skutečnými potřebami dítěte.²²⁸ Není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájem dítěte, který je definován v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Tyto modely, jakkoliv jsou v mnoha případech přínosné a použitelné, nemohou

²²⁴ *Obecný komentář Výboru OSN.* Dostupné: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14&Lang=en.

²²⁵ MATOUŠEK, Oldřich. op.cit. str. 73

²²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, Sp. zn. I. ÚS 1506/13 -2

²²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2010 Sp. zn. III. ÚS 3007/09

²²⁸ HOFMANNOVÁ, Helena. *Vývoj interpretace (nejlepšího) zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu.* Dostupné: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/?vystup=seznam&startPagingPosition=12>

*postihovat situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte. Je proto věcí obecných soudů, aby při zohledňování všech konkrétních okolností daného případu, a z nich vyplývajícího zájmu dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy nebo správními orgány, rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi.*²²⁹

Opatrovnické soudy jsou svým závazkem ctít a aplikovat nejlepší zájem dítěte odkázány k velmi citlivému posouzení všech zjištěných aspektů, a tím jsou povinny k zajištění všech relevantních důkazů. Je zřejmé, že v rámci rozhodování je nutno zohlednit i specifčnosti jednotlivých případů, jakými mohou být kulturní, sociální či náboženské prostředí,²³⁰ z nichž rodina, o jejímž porozvodovém uspořádání bude rozhodováno, pochází, ale zároveň je nutno se vypořádat s tím, že mnohdy zájem dítěte nekoresponduje se zájmy jeho rodičů.

Přestože se na jedné straně opatrovnické soudy snaží aplikovat do svých rozhodnutí mantru nejlepšího zájmu dítěte, na druhou stranu jsou to tytéž soudy, jež mnohdy svými postupy na tento zájem zapomínají. Neboť právě průtahy v řízení, kdy není po dlouhou dobu rozhodnuto o styku s druhým rodičem, jsou velmi častými příčinami rozpadu rodinných vazeb. *Ve věcech rodinných, více než kde jinde, hraje otázka délky řízení klíčovou roli. Základní právo na nerušený rodinný život, jako subjektivní veřejné právo, pak ve shodě s judikaturou ESLP taktéž chrání právo rodiče na přijetí opatření ze strany státních orgánů směřujících k jeho obnovenému soužití s dítětem (viz rozhodnutí ve věci Eriksson proti Švédsku ze dne 22. 6. 1989), a to v co nejkratší době, s ohledem na skutečnost, že prostý běh času může vést k nenapravitelným důsledkům pro vztahy mezi dětmi a rodičem, který s nimi nežije (viz rozhodnutí ve věci Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku ze dne 25. 1. 2000).*²³¹

Opatrovnické soudy se tak musí vypořádat s působením mnoha protichůdných sil. Rodiče, již jsou v opatrovnických řízeních mnohdy zastupováni svými advokáty,

²²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, Sp. zn. II. ÚS 363/03

²³⁰ *Některé tradiční islámské právní školy stanovují pevnou věkovou hranici, do kdy má být dítě svěřeno do péče matky, a po překročení této hranice pracují s různými variantami řešení* In: MATOUŠEK, Oldřich. op.cit., str. 71

²³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2012, Sp. zn. II. ÚS 3765/11

jejichž povinností je hájit zájem klienta a nikoliv dítěte, se dožadují svého práva na úplné zjištění skutkového stavu. Akce protistrany předkládající důkaz, jenž jí v soudní při může přinést výhodu, automaticky vyvolává reakci. Ze sporu se tak může stát souboj znalců či soupeření o "přesvědčivějšího" svědka, což vede k prodlužování řízení. Dvouinstančnost soudního řízení, jakkoliv je odrazem práva na spravedlivý proces, může přispět k situaci, že o porozvodovém uspořádání bude rozhodováno několik let. Přílišná délka řízení je tak považována za *takové pochybení, jež je zcela flagrantním porušením práv všech zúčastněných (tedy otce, matky a nezletilého). Toto pochybení má za následek totální, a možná již nikdy nereparovatelné odloučení otce a dítěte, jakož i zcela zásadní zásah do osobnostní integrity nezletilého.*²³²

Zájem dítěte je považován za privilegované kritérium při rozhodování v otázkách rodinného práva, avšak tento princip není principem jediným, neboť nelze opomíjet ani práva dalších členů rodiny, respektive zákonných zástupců.²³³

4.2 Formy porozvodového uspořádání

*Uspořádat porozvodovou péči o děti je obvykle nejnáročnější a nejdůležitější úkol, před nímž stojí rozvádějící se rodiče.*²³⁴ K tomuto lze doplnit pouze poznámku, že toto je nejtěžším úkolem i pro nesezdané rodiče.

Ať už se však jedná o rozvádějící se, nebo rozcházející se rodiče, všichni mají práva a povinnosti, jež jim vznikají v okamžiku narození jejich dítěte.²³⁵ Soubor těchto rodičovských práv a povinností a jim odpovídajících práv jejich dětí domáhat se řádného plnění těchto rodičovských povinností, je pak v § 858 OZ označen jako rodičovská odpovědnost. Ta zahrnuje péči o dítě, tedy zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochranu dítěte, udržování osobního styku

²³² Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2012, Sp. zn. II. ÚS 3765/11

²³³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007 Sp. zn. II. ÚS 568/06

²³⁴ PAVLÁT, Josef. op.cit. 36

²³⁵ § 856 OZ

s dítětem, zajišťování výchovy a vzdělání dítěte, určení místa jeho bydliště, jeho zastupování a spravování jeho jmění.

Vzhledem ke skutečnosti, že touto rodičovskou odpovědností jsou povinni oba rodiče rovnocenně, vyvstává klíčová otázka, jak může být rodičovská odpovědnost vykonávána v situaci, kdy spolu rodiče již nechtějí žít.

S rozpadem vztahu tak partneři nebo manželé rozdělí movité věci, rozdělí nemovité věci, rozdělí společné peněžité účty, ale jak "rozdělit" nezletilého?

Jestliže tedy zákon svěřuje práva a povinnosti zajistit výchovu dítěte, tedy *rozhodování o dítěti*,²³⁶ oběma rodičům, je na rodičích, pokud byli dosud stejně výchovně způsobilí, aby v duchu své rodičovské odpovědnosti naplnili své primární povinnosti, tedy aby se na další výchově nezletilého dohodli. Jsou to přeci jen oni, kdo znají sami sebe a své dítě nejlépe.

Nesezdaní rodiče mají tu výhodu, že jsou-li schopni se dohodnout, není třeba, aby o úpravě budoucích poměrů jejich společného dítěte rozhodoval soud. Naopak manželé, kteří chtějí být rozvedeni, musí podstoupit samostatné řízení o úpravě poměrů nezletilého, neboť toto je zákonnou podmínkou jejich rozvodu,²³⁷ a to i tehdy, jsou-li rodiče schopni se na budoucím porozvodovém uspořádání dohodnout.

4.2.1 I špatný smír je lepší než dobrý rozsudek²³⁸

Dohodnou-li se rodiče nezletilého na úpravě osobní péče, na vyživovací povinnosti, jsou tyto konsenzy podkladem pro dohodu rodičů, jež může soud svým rozsudkem schválit. Přestože jde o společnou vůli rodičů, i zde musí soud provést

²³⁶ *Rodinné právo*. 2., opr. vyd. Brno: Doplněk, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, str. 197

²³⁷ § 906 odst. 1) OZ

²³⁸ JIRSA, Jaromír. Vyberte si - rychlost, nebo bezpečí.

Dostupné: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2529>.

zjištění skutkového stavu tak, aby schválená dohoda byla v souladu s nejlepším zájmem dítěte.²³⁹

Při určení osobní péče, a to ať už je určena dohodou rodičů, nebo rozsudkem soudu, je třeba vycházet z § 907 OZ, dle něhož rodiče, případně soud mohou volit mezi variantou péče jednoho z rodičů, mezi péčí společnou, nebo péčí střídavou, případně může být dítě svěřeno do péče jiné osoby. Při určení výživného je pak třeba vycházet z ustanovení § 910 a násl. OZ, tedy zejména ze skutečnosti, že rodiče mají vůči svým dětem vyživovací povinnost, jejíž specifika budou blíže rozebrána u jednotlivých variant osobní péče.

4.2.2 Výlučná péče jednoho rodiče

Jak již název napovídá, v tomto porozvodovém uspořádání je nezletilé dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů. *Druhý rodič zůstává i nadále nositelem a vykonavatelem rodičovské odpovědnosti a má právo na styk s dítětem, nebylo-li soudem stanoveno jinak.*²⁴⁰

Nedohodnou-li se rodiče, kterému z nich bude dítě svěřeno, pak je třeba, aby soud, jež vyloučil jiné varianty porozvodového uspořádání, zvolil mezi rodiči toho, jehož péče bude v nejlepším zájmu dítěte. *Kromě pohledu do minula mají být nově zohledněny i faktory budoucí, tj. je třeba zjišťovat, u kterého z rodičů bude dítě lépe zajištěno, a to zdaleka ne jen po stránce hmotné. I tady totiž jde o zájem dítěte na dalším příznivém vývoji.*²⁴¹

Faktory, jež ovlivňují shora uvedenou, dle názoru autorky, "Sofiinu volbu" opatrovnického soudu, kterému z rodičů svěřit jejich dítě, jsou vedle nejlepšího zájmu dítěte zejména osobnost dítěte, výchovné schopnosti rodičů, kontinuita výchovného prostředí, vazby k širší rodině, přičemž se přihlíží k dosavadnímu průběhu rodinného

²³⁹ § 906 odst. 2 OZ

²⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol., 2014, op. cit. str. 1018

²⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník č. 89/2012 Dz k §§ 906-907 OZ

prostředí s akcentem na budoucí možnosti a rovněž s přihlédnutím k respektu druhého rodiče.

Má-li být osobnost dítěte klíčovým faktorem rozhodnutí, pak je třeba doplnit, že tento aspekt je nutno posuzovat toliko v interakci s věkem nezletilého, o němž je rozhodováno, neboť odlišně lze tento faktor určovat v době, kdy je nezletilý v novorozeneckém věku a odlišně, když je ve věku blízkém zletilosti. *Obecné soudy musejí vždy usilovat o to, aby jakýkoliv jejich zásah byl minimalizován, tedy, aby dítě nebylo odtrženo zejména od osob, k nimž má silnou náklonnost a u nichž nachází svůj domov. Cílem opatrovnických soudů by mělo být svěření dítěte do péče osoby, která uznává roli jiných blízkých osob v životě dítěte jakožto unikátního jedince, a aby zásadním vodítkem při hledání nejlepšího zájmu dítěte bylo jeho přání, hodnocené – zejména u dětí v předškolním věku – se zřetelem k jeho rozumové a emocionální vyspělosti.*²⁴²

Výchovné schopnosti rodičů se pak jako vodítko pro rozhodnutí o výhradní péči jeví jako nejzásadnější. *Pod schopností osoby, usilující o svěření dítěte do péče, zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby je nezbytné posuzovat zejména věk, zdravotní stav, materiální zabezpečení, výchovné a intelektuální schopnosti a morální integritu dané osoby a její chování k dítěti, jak je uvedeno v rozsudku ESLP ve věci Lyubenova proti Bulharsku.*²⁴³

Rovněž *kontinuita výchovného prostředí, je nedílnou součástí posouzení, který z rodičů má lepší předpoklady pro péči a výchovu dítěte,*²⁴⁴ neboť přerušeni kontinuity výchovného prostředí může v životě nezletilého vést k dalším traumatům,²⁴⁵ jakými mohou být například odcizení od širší rodiny (prarodičů), ale i přátel, spolužáků, učitelů, zájmových kroužků.

²⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2014, Sp. zn. II. ÚS 1835/14

²⁴³ FOREJTOVÁ, Monika. Otazníky nad presumpcí střídavé péče o nezletilé děti aneb vliv ESLP na judikaturu Ústavního soudu. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2016, č. 1-2, str. 47-53

²⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2015, Sp. zn. II.ÚS 1180/14

²⁴⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 2. 2003, Sp. zn. I. ÚS 297/01

*Vedle kontinuity stojí i perspektiva vývojového prostředí k rozvíjení osobnosti, vloh a schopností dítěte.*²⁴⁶ V rámci rozhodování je třeba rovněž mít na paměti, že nedejde-li k zásadní změně poměrů, může být rozhodnutí ve věci nemněné po několik budoucích let, proto je při rozhodování nutno vzít v úvahu i perspektivu výchovných prostředí jednotlivých rodičů, ať již s vazbou na studium nezletilého či obecně na prostředí pro zdravý a úspěšný vývoj nezletilého.

Který rodič je pro dítě tím lepším? Zřejmě ten, *který uznává roli a důležitost rodiče druhého v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem.*²⁴⁷

4.2.2.1 Právo na styk s druhým rodičem

S rozhodnutím o výlučné péči jednoho rodiče je velmi úzce spjata otázka styku nezletilého s druhým rodičem, neboť je-li to v zájmu nezletilého, pak je prosazováno, že *právem obou rodičů je v zásadě stejnou měrou o dítě pečovat a podílet se na jeho výchově, s čímž koresponduje i právo samotného dítěte na péči obou rodičů, a tudíž je-li rozhodnutím soudu svěřeno do péče jednoho z rodičů, pak by tomuto dítěti mělo být umožněno stýkat se s druhým rodičem v takové míře, aby byl postulát rovné rodičovské péče co nejvíce naplněn.*²⁴⁸ Toto právo vychází ze samé podstaty rodičovství, respektive z práv a povinností rodičů, avšak je modifikováno situací, že rodiče nežijí společně. Právo na styk je pak chápáno jako *právo odvést dítě, resp. vzít dítě na omezenou dobu na místo odlišné od místa jeho obvyklého bydliště.*²⁴⁹ Toto právo musí být vždy prosazováno co nejdůsledněji, neboť *být spolu znamená pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to i přes rozkoly ve vztazích mezi rodiči.*²⁵⁰

V rámci úpravy styku je většinou upravován týdenní režim (například v tomto znění: matka je oprávněna se s nezletilou stýkat každé úterý a čtvrtek 14:00 do 18:00

²⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2015, Sp. zn. II.ÚS 1180/14

²⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, Sp. zn. I. ÚS 48/04

²⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 26.7.2016 Sp. zn. I. ÚS 153/16

²⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, 1995, op. cit. str. 189

²⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2012, Sp. zn. II. ÚS 3765/11

s tím, že dceru do své péče převezme ve školním zařízení a předá zpět do péče otce v místě jeho bydliště).

Dále je upravován režim víkendový (například v tomto znění: otec je oprávněn se s nezletilým stýkat v každém lichém týdnu v roce od pátku od 15:00 hod. do neděle do 17:00 hod. s tím, že syna do své péče převezme v předškolním zařízení a předá zpět do péče matky v místě jejího bydliště). Stanovený pravidelný režim je pak doplňován o úpravu v době prázdnin, vánočních případně jiných svátků či období, tedy vždy tam, kde se rodiče nejsou schopni na styku dohodnout.

4.2.2.2 Výživné

Rodiče mají vůči dětem vyživovací povinnost, jež vzniká u matky narozením, u otce uplatněním jedné ze tří domněnek otcovství a u obou pak osvojením. Vzniká ex lege, a pokud je o ní rozhodováno soudem, rozhodnutí je deklaratorního charakteru.²⁵¹ Princip vyživovací povinnosti vychází ze stavu odkázanosti nezletilého na výživě jeho rodičů. Je-li tak nezletilé dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, je druhý rodič, z titulu své vyživovací povinnosti povinen na výživu nezletilého přispívat, a to k rukám rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče. Výše takového výživného musí odpovídat odůvodněným potřebám dítěte, přičemž toto hledisko ustupuje hledisku stejné životní úrovně dítěte a rodičů. Je-li tak dítě svěřeno do péče jednoho rodiče, vychází výše výživného z věku nezletilého, jeho zdravotního stavu, způsoby přípravy na budoucí povolání, jeho zájmové činnosti, ale především z majetkových možností a schopností druhého rodiče, přičemž nepředloží-li tento rodič řádně své příjmy, aby mohly být náležitě zhodnoceny jeho majetkové poměry, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima.²⁵²

Nezletilý má právo na výživné i tehdy, disponuje-li vlastním majetkem. V určitých případech pak lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor.

²⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, 1995, op. cit. str. 205

²⁵² § 2 zákona 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, *Částka životního minima jednotlivce činí měsíčně 3 410 Kč*

V případech hodných zvláštního zřetele může soud uložit osobě výživou povinné povinnost složit zálohu na výživné splatné v budoucnu, což se stále považuje za majetek povinného a nezletilému přechází výživné do vlastnictví postupně.

Výživné se hradí v pravidelných měsíčních dávkách a není-li stanoveno jinak, pak vždy na měsíc dopředu. Výživné pro dítě lze přiznat i za dobu 3 let předcházejících zahájení soudního řízení.

Rozhodnutí o výživném není definitivní, změní-li se poměry nezletilého, je možné, aby soud své rozhodnutí změnil, dojde-li však tímto ke zrušení nebo snížení výživného za dobu minulou, spotřebované výživné se nevrací.

V případech dlužného výživného se dlouze diskutovalo o nároku na úrok z prodlení z dlužného výživného, přičemž i po přijetí OZ bylo setrváno na dosavadní praxi, že výživné je ze své povahy specifickým rodinněprávním závazkem, a tak *rozhoduje-li soud po 1. 1. 2014 o dlužném výživném pro děti, nelze oprávněnému společně s dlužným výživným přiznat i zákonné úroky z prodlení.*²⁵³ Novela OZ však tento přístup radikálně mění, když od 28. 2. 2017 dle § 921 odst. 2 *po osobě výživou povinné, která je v prodlení s placením výživného, může osoba oprávněná požadovat zaplacení úroku z prodlení.*²⁵⁴

4.2.3 Společná péče

Společná péče byla do právního řádu zakotvena spolu s péčí střídavou v roce 1998 v rámci velké novely²⁵⁵ ZOR. Dle ní soud *ve výjimečných případech, kdy je to v zájmu dítěte, mohl rozhodnout o tzv. střídavé výchově nebo o společné výchově oběma*

²⁵³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 10. 2016, Sp. zn. Cpjn 204/2012

²⁵⁴ zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony

²⁵⁵ zákon č. 91/1998 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

*rodiči, jestliže oba rodiče skýtají záruky, že taková výchova bude plnit svůj účel. Prakticky ve všech případech by mělo jít o schválení dohody rodičů v tomto směru.*²⁵⁶

Dnes lze společnou péči chápat obdobně, tedy tak, že zde není konkrétní rozhodnutí o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů²⁵⁷ a oba tak nadále pečují o jejich nezletilé dítě, jako tomu bylo dosud. Na rozdíl od původní úpravy však OZ stanovuje pro určení společné péče striktní podmínku, kterou je souhlas rodičů. Soud tak o společné péči nemůže rozhodnout svým autoritativním rozhodnutím, jak je tomu možno u ostatních forem péče o nezletilého.

Této formy péče je nejčastěji využíváno za situace, kdy rodiče i po rozvodu bydlí ve společné domácnosti, případně se v této společné domácnosti střídají. Rovněž je možno tento druh péče využít za situace, kdy je dítě blízko věku zletilosti, již nežije s rodiči v rodinné domácnosti, samo se žíví nebo studuje mimo místo svého bydliště, v cizině apod.²⁵⁸

Je neoddiskutovatelné, že každá forma péče vyžaduje, aby spolu rodiče v zájmu nezletilého komunikovali. Tato forma je však na komunikaci jednou z nejnáročnějších, neboť s ohledem na skutečnost, kdy není pevně stanovena pečující osoba a kdy není pevně stanoveno výživné (nebude-li dohodou rodičů schváleno jinak), je třeba, aby se rodiče na těchto podstatných záležitostech shodli. Vzhledem k tomu, že rozpad rodiny je často tak náročný, že komunikace mezi rodiči je téměř nulová či je zásadně omezena, bývá tato forma péče volena v opravdu výjimečných, ojedinělých případech.

4.2.4 Střídavá péče

Této formě porozvodového uspořádání se autorka bude věnovat podrobněji, a to nikoliv z důvodu, že by tento druh péče byl prioritní, jak se může v poslední době zdát,

²⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů, č. 91/1998 Dz

²⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. 2014, op. cit. str. 1018

²⁵⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. 2014, op. cit. str. 1018

ale zejména s ohledem na mediální polemiky, v jejichž rámci je střídavá péče nejen trendovou záležitostí, ale zároveň strategickým argumentem otců při "licitaci" o výši výživného.

Začněme však tím, co se střídavou péčí rozumí. Ani ZOR ani dnes OZ střídavou péčí nedefinují. Je tak třeba vycházet z jejího gramatického výkladu, z něhož je patrné, že jde o takové porozvodové uspořádání, v jehož rámci se rodiče v péči o nezletilého střídají, přičemž frekvence střídání je dána dohodnutým nebo soudem určeným časovým intervalem. Dítě je tak po určité období v péči matky a poté následuje časové období, v jehož rámci je nezletilý v péči otce. Zákon nestanoví žádnou ideální frekvenci střídání a v rozhodnutí je tak nutné přihlídnout nejen k zájmu dítěte, ale rovněž k jeho věku a v neposlední řadě rovněž k individualitě dané rodiny.

4.2.4.1 Výživné

V rámci rozhodnutí, kdy je jako porozvodové uspořádání zvolena forma střídavé péče, pak i zde je opatrovnickým soudem stanovena výše výživného, která je vyměřena oběma pečujícími rodičům. Při této konstrukci se vychází z účelu výživného. Rodič tak hradí druhému rodiči výživné právě za ta období, kdy je nezletilý v péči druhého rodiče. *Povinnost rodiče platit výživné za dobu, kdy má dítě ve své péči, postrádá rozumné opodstatnění, neboť výživné je z povahy věci osobním právem dítěte, přičemž výživné na nezletilé dítě se stanoví zásadně tak, že se platí k rukám osoby, která dítě vychovává (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2008, Spis. zn. 30 Cdo 5171/2007).*²⁵⁹

²⁵⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 10. 2008, Sp. zn. IV. ÚS 1149/08

4.2.4.2 Vzestup střídavé péče

Pro střídavou péči se zdál být přelomový rok 2014, výjimečně nikoliv z důvodu účinnosti OZ, ale zejména s „revolučním“ nálezem Ústavního soudu I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2015, jenž povznesl střídavou péči na piedestal prioritního porozvodového uspořádání. Ústavní soud zde konstatoval, že *v případě rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěřeni dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte právě toto jiné řešení. Obecné soudy tak nemohou střídavou péči vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči.*²⁶⁰

Tudíž přestože zákonodárce s novým soukromoprávním kodexem ani s novým procesním předpisem střídavé péči nepřiznal prioritní postavení, Ústavní soud svým revolučním nálezem udělal ze střídavé péče "favorita" porozvodového uspořádání. Dle něj by tak soud při zkoumání nejlepšího zájmu dítěte měl o střídavé péči přemýšlet jako o první možné variantě, nedohodnou-li se rodiče jinak.

Nejen že Ústavní soud svým nálezem přiznal střídavé péči postavení, na které si před ním nikdo netroufl, když konstatoval, že *v případě rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů,*²⁶¹ ale rovněž nadefinoval pro opatrovnické soudy kritéria, které je nutno vzít při rozhodování o úpravě výchovných poměrů nezletilého v potaz, přičemž se jedná o: *1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující*

²⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, Sp. zn. I. ÚS 2482/13

²⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, Sp. zn. I. ÚS 2482/13

*o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte.*²⁶²

Ústavní soud však nevydal pouze tento nálezn, neboť otázkou střídavé péče se zabýval opakovaně, a to zejména i s ohledem na fakt, že rodiče jako soupeři využívají ve svém „boji o dítě“ veškeré „zbraně“, které jim zákon nabízí. Soudní řízení se proto protahuje a soudce se musí vypořádat se všemi skutečnostmi, překážkami a důkazy a snažit se rozhodnout co nejspravedlivěji. Snad právě proto, že „boj o dítě“ je silnější než kterýkoliv jiný soudní spor, nekončí mnohdy daná věc hned rozhodnutím soudu péče o nezletilé. Rodiče nevzdávají svou představu o porozvodovém výchovném uspořádání a využívají všech dostupných právních nástrojů k ochraně, čímž se případ často dostane až před samotný Ústavní soud.²⁶³

Svou činností posledních let tak nejen, že Ústavní soud dotváří výkladová pravidla, jejichž zákonná úprava chybí, ale zároveň vyvrací do té doby zažité mýty střídavé péče, jakými byla nemožnost střídavé péče u rodičů, jejichž nové bydliště dělí značná vzdálenost, případně nemožnost střídavé péče v případech špatné komunikace rodičů či pro nízký věk nezletilých dětí.

Dle nálezu Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, Spis. zn. I. ÚS 1506/13 *velká vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, není samo o sobě dle názoru Ústavního soudu důvodem, který by a priori vylučoval vhodnost střídavé výchovy nezletilého dítěte. K otázce chybějící komunikace mezi rodiči pak Ústavní soud zaujal pro mnohé překvapivé stanovisko, když konstatoval, že postavil-li odvolací soud své rozhodnutí na premise, že absence kvalifikované komunikace mezi rodiči – tedy neexistence schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem – je (tedy vždy) překážkou střídavé výchovy, tak takto pojatý názor shledává Ústavní soud protiústavním, a to z více důvodů. Při platnosti uvedené premisy by totiž k eliminaci střídavé výchovy stačilo pouze jednostranné, iracionální, svévolné, účelové odmítání kvalifikované komunikace rodiče, který má dítě ve své výlučné péči, s druhým*

²⁶² tamtéž

²⁶³ HUFOVÁ, Adéla. *Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, 2012, č. 21

rodičem.²⁶⁴ Ústavní soud pak naopak ve střídavé péči vidí motiv ke zlepšení chybějící komunikace, *když právě mezi rodiči, kteří ne zcela dobře komunikují, je střídavá péče podnětem a motivací k tomu, aby se snažili spolu co nejvíce kooperovat, střídavá výchova nutí rodiče, který nebyl této formě nakloněn a na jehož straně chybí ochota, k tomu, aby své chování změnil.*²⁶⁵

Nejen Ústavní soud však boří mýty o střídavé péči, rovněž i další odborníci odkrývají fakta, jimž šlo s ohledem na výsledky soudních řízení jen stěží uvěřit. Z prezentace Doc. PhDr. Radka Ptáčka, Ph.D,²⁶⁶ o aplikaci vývojové psychologie v ochraně dětí přednášené na justiční akademii ve dnech 20.10 - 21. 10. 2016,²⁶⁷ je možno dovodit závěr, dle něhož je střídavá péče vhodná již u dětí od 3 let, u nichž je nezbytné právě přespávání o druhého rodiče a střídání ucelených, klidně týdenních intervalů. Těmito závěry z vývojové psychologie je pak vyloučen častý argument rodičů, dle nichž je překážkou střídavé péče s týdenní frekvencí stesk nezletilých z odloučení od druhého rodiče.

Za skutečné překážky střídavé péče pak lze považovat nepřekonaný partnerský konflikt rodičů,²⁶⁸ respektive nepříznivý zdravotní stav dítěte,²⁶⁹ v určitých případech i pracovní doba rodičů.²⁷⁰

Rozhodnutí o střídavé péči po zhodnocení všech kritérií a případných překážek musí být v nejlepším zájmu konkrétního nezletilého, neboť *střídavá péče nemusí být vhodná pro každého*. Rozhodnutí o střídavé péči však není, na rozdíl od péče společné, vázáno na souhlas rodičů. Zváží-li soud s přihlédnutím ke všem relevantním skutečnostem, že střídavá péče je pro konkrétní nezletilé dítě tím nejvhodnějším porozvodovým uspořádáním, tak nesouhlas rodiče s touto zvolenou formou, na daném rozhodnutí ničeho nezmění. *Jakkoli střídavá výchova předpokládá ze strany rodičů především toleranci, společnou vůli a schopnost spolu komunikovat a spolupracovat*

²⁶⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, Sp. zn. I. ÚS 266/10

²⁶⁵ tamtéž

²⁶⁶ docent psychiatrické kliniky, 1. lékařské fakulty, Univerzita Karlova a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze

²⁶⁷ prezentace byla autorce poskytnuta soudkyní Okresního soudu Teplicích Teplice

²⁶⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2003, Sp. zn. II. ÚS 357/02

²⁶⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 4. 2011, Sp. zn. I. ÚS 709/11

²⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, Sp. zn. I. ÚS 266/10

(a zejména nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů), nesmí soud na způsob této výchovy rezignovat už tehdy, kdy jeden z rodičů s tímto způsobem výchovy pro formu nesouhlasí. Je-li pak takový nesouhlas čistě obstrukční, ničím neodůvodněný, resp. postrádá-li ve vztahu k výchově dítěte relevanci, nemůže o něj soud opřít své rozhodnutí.²⁷¹

4.2.4.3 Strategie

Střídavá péče je stejně jako předvolební bonmoty tématem, jež společnost dělí na dva nesmiřitelné tábory, zastánce střídavé péče a její odpůrce. Je tak otázkou, zda se komunita rodičů podrobí celosvětovým idejím, jež jsou proklamovány soudními institucemi, nebo zda každý jednotlivý rodič zůstane na svých stranách barikády a bude bojovat za svou výhradní péči, jež je jeho subjektivním hodnocením vždy lepší než péče opuštěného či opouštějícího druhého rodiče. V úvodu této části byla střídavá péče označena jako prostředek strategie. Znění přelomového nálezu Ústavního soudu pak této strategii, byť zcela jistě neúmyslně, napomohlo. Existuje totiž značná část rodičů, převážně otců, kteří o střídavou péči jako formu výchovy zájem nemají, používají ji však jako formu, skrze niž se snaží vyjednávat o co "nejvýhodnějších" podmínkách, zejména o co nejnižším výživném. *Navrhnu střídavou péči, aby se polekala a souhlasila s širokým stykem...ustoupila od požadavku na vysoké výživné..., ...přistoupila na majetkové vypořádání...*²⁷² Autorka zde nikterak nechce hodnotit pohnutky převážně otců a je přesvědčena, že nejen otcové mají své nečestné strategie, avšak z dále uvedeného průzkumu je zřejmé, že návrh na úpravu střídavé péče přichází ve většině případů jako reakce otce na skutečnost, že matka u soudu podala návrh na úpravu poměrů k nezletilému dítěti tak, aby bylo svěřeno do její péče a otcí aby bylo vyměřeno výživné.

²⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, Sp. zn. III. ÚS 1206/09

²⁷² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Střídavá péče velebená i proklínaná*, Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2016 ČAK, 2015, č. 3

4.2.5 Stabilita péče ve světle Clausula rebus sic stantibus

At' se již rodiče dohodnou nebo o porozvodovém uspořádání rozhodne autoritativně soud, vždy se jedná o dohodu nebo rozhodnutí vycházející z aktuálního stavu, ze zjištěných poměrů, z aktuálního postoje dítěte, či možností a přání rodičů. Výkon rodičovské odpovědnosti trvá od narození dítěte a zaniká nabytím svéprávnosti dítěte. Během těchto 18 let mohou nastat okamžiky, jež mohou mít vliv na péči o dítě. Rozhodnutí o porozvodovém uspořádání tak nemusí být rozhodnutím konečným, nejedná se tak o res judicata, tedy o pravomocně rozhodnutou věc, která by jako překážka řízení nedovolovala o porozvodovém uspořádání znovu rozhodnout. OZ tak v duchu shora uvedeného promítá do svého § 909 OZ zásadu Clausula rebus sic stantibus²⁷³ prostřednictvím níž deklaruje, že *změní-li se poměry, soud změní rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti i bez návrhu.*²⁷⁴

Tato skutečnost je potvrzována i soudní praxí. *Na péči o děti mají zásadně stejné právo oba rodiče. Toto právo je plně naplněno tehdy, pokud každý rodič má možnost o dítě pečovat po stejnou dobu jako rodič druhý. Při posuzování, zda došlo k takové změně poměrů, která by odůvodnila změnu rozhodnutí o péči o děti (o výkonu rodičovské odpovědnosti), je uplatňován obecnými soudy vyšší práh pro změnu rozhodnutí o péči, který je odůvodňován požadavkem na stabilitu výchovného prostředí. Účelem této stability výchovného prostředí však musí být nejlepší zájem dítěte, není to tedy abstraktní princip, který by byl hoden ochrany sám o sobě, ale má být chráněn pouze v souvislosti s tím, zda skutečně je v nejlepším zájmu dítěte.*²⁷⁵

Za podstatnou změnu okolností však může být považována jiný názor (přání) nezletilého. *Změna postoje dítěte ke střídavé péči je změnou poměrů podle § 475 odst.*

²⁷³ Clausula rebus sic stantibus nepatří do pojmového aparátu římského práva. Pravidlo rebus sic stantibus omnis promissio intellegitur (každý slib chápeme jako závazný jen za nezměněných poměrů In: ELIÁŠ, Karel. Clausula rebus sic stantibus (Význam změny okolností pro trvání obligace ex contractu). Obchodněprávní revue. Praha: C.H. Beck 2009, č. 6

²⁷⁴ § 909 OZ

²⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2014, Sp. zn. I. ÚS 3216/13

*1 ZŘS a § 909 OZ, na jejímž základě soud může po zvážení dalších okolností případu změnit původní rozsudek tak, že se dítě svěřuje do výlučné péče jen jednoho z rodičů.*²⁷⁶

4.2.6 Budoucnost porozvodového uspořádání

JUDr. Daniela Kovářová²⁷⁷ ve svém článku *Střídavá péče velebená i proklínaná* shrnuje dnešní situaci takto. *V našich zemích byly a jsou děti soudem nejčastěji svěřovány do výchovy matkám. V minulosti tak soudy činily téměř vždy, v posledních deseti či patnácti letech se však pohled na rodičovskou péči prudce proměnil. Ještě před dvaceti lety střídavá péče neexistovala, děti se svěřovaly matkám a o dítě přišla žena jen zcela výjimečně, pokud soud zjistil, že je narkomanka, ve výkonu trestu nebo dítě sama opustila. Tato jednoduchá a přehledná situace je zjevně historii?*²⁷⁸

Lze však s tímto tvrzením souhlasit? Máme zde statistické ročenky, které mluví skrze svou řeč čísel celkem jasně, máme zde přelomový nález Ústavního soudu, který pasuje střídavou péči do role základní formy porozvodového uspořádání, jež bude ostatními formami toliko doplňována. Jaká tedy bude budoucnost pro děti, kterým rodiče vzali tradiční rodinu, přestože hovořit v dnešní době o tradiční rodině může působit spíše jako přežitek?

*Bere Ústavní soud zpátečku? Zdá se, že ano a zdá se, že velmi rozumně.*²⁷⁹ Přestože Ústavní soud vydal v roce 2014 opakovaně zmiňovaný přelomový nález preferující střídavou péči jako základní porozvodové uspořádání, neznamená to, že z každé ústavní stížnosti volající po střídavé péči bude nález, jenž střídavou péči "protlačí" proti závěrům soudu obecného o výhradní péči jednoho z rodičů.

V nových "popřelomových" rozhodnutích je akcentováno, že obecné *soudy musí nalézt takové řešení, které nebude omezovat právo rodiče zaručené čl. 32 odst. 4 Listiny,*

²⁷⁶ Rozsudek Krajského soudu v Plzni, Sp. zn. 14 Co 354/2015

²⁷⁷ advokátka a předsedkyně redakční rady Rodinných listů

²⁷⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Střídavá péče velebená i proklínaná*. Bulletin advokacie, Praha: ČAK, 2015, č. 3

²⁷⁹ JIRSA, Jaromír. *Střídavá péče – nekonečný příběh (nejen) v podání Ústavního soudu | Právní prostor* Dostupné: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/stridava-pece-nekonecny-pribeh-nejen-v-podani-ustavniho-soudu>

a zájem dítěte typicky vyžaduje (srov. nález Sp. zn. II. ÚS 554/04), aby na jeho výchově participovala nejen matka, ale i otec, jenž se nezastupitelným způsobem podílí na jeho postupně se vyvíjející orientaci v životě.²⁸⁰ Mantrou všeho má být nejlepší zájem, neboť kritériem pro svěřeni dítěte do střídavé výchovy není přání konkrétního rodiče, nýbrž především zájem dětí.²⁸¹

Akcelerace diskuzí nad rodinným právem je poslední dobou více než zřejmá, jen je možná problém, že se diskutuje a diskutuje, avšak jednoznačné závazné vodítko o ideálu porozvodového uspořádání a mechanismus k jeho prosazení chybí.

V září 2016 v rámci projednávání vládního návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony (sněmovní tisk 642) předložila Mgr. Nina Nováková, poslankyně TOP 09, svůj pozměňovací návrh č. 4689, kterým navrhovala novelizovat § 907 OZ následovně: *Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, soud svěří dítě do společné péče obou rodičů. Je-li to prokazatelně v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby, může soud svěřit dítě do střídavé péče nebo do péče jen jednoho rodiče. Soud může v mimořádných případech dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to nezbytné v zájmu dítěte.²⁸²*

Tento svůj návrh odůvodnila především nutností naplnit proklamované postuláty o právu dítěte na péči obou rodičů, přičemž svým návrhem chtěla předřadit jako primární model péče o dítě po rozchodu rodičů péči společnou. *Dítě je rozchodem dvou bytostí, které jsou mu nejbližší, poškozeno vždy.²⁸³ Rodič tím, že se rozejde se svým partnerem, neztrácí povinnost a odpovědnost za následnou výchovu a přiměřený vývoj svého dítěte. Ten vývoj obsahuje vždycky podporu, ale i ochranu před škodlivými vlivy. Tohle všechno nemůže žádný rodič dělat, když není v přiměřeném kontaktu s dítětem tak, aby přímo mohl působit na jeho výchovu, protože na výchovu dítěte nemůžeme v jeho vývoji působit, když ho řádně neznáme, když neznáme jeho radosti, jeho starosti, když nevíme přesně, co dělá. Nejsme schopni třeba rozvíjet jeho talent atd. Čili stručně řečeno nemohu naplnit úkol odpovědnosti za přiměřený vývoj dítěte, když s dítětem*

²⁸⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2014, Sp. zn. III. ÚS 2455/14

²⁸¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 4. 2015, Sp. zn. IV. ÚS 582/15

²⁸² NOVÁKOVÁ, Nina, *Pozměňovací návrh*. Dostupné: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=642&o=7>.

²⁸³ tamtéž

*nejsem v kontaktu. A ten kontakt nesmí být omezen na to, že je mi dítě předáno, jak se často stává, druhý rodič se mnou vůbec nekomunikuje, takže já o tom případně, když je u druhého rodiče, tak slyší o mně to nejhorší. A vlastně než se naváže za krátkou dobu, kdy třeba rodič, kterému není dítě přímo svěřeno do péče, než se naváže potřebný kontakt, tak vlastně na nějaké pozitivní působení na dítě nezbyvá vůbec čas.*²⁸⁴

Pro tento návrh se vyslovilo toliko 25 poslanců z 205 hlasujících, 120 jich bylo proti.²⁸⁵ Co tento výsledek vypovídá o trendech v legislativních úpravách rodinného práva? Zřejmě tento výsledek potvrzuje fakt, že o ideálu, že po rozpadu vztahu rodičů bude dítě vychovááno i nadále oběma, bude ještě dlouho diskutováno, ale na skutečné řešení si bude třeba ještě počkat.

Rodiče společnou péči nepreferují. Ačkoliv jsou rodiče mnohdy laici v oboru práva, v soudních sporech citují svůj katalog práv, která jim poskytují mezinárodní úmluvy, Ústava ČR či Listina základních práv a svobod. Ze soudních síní se tak bude i nadále ozývat... *Mám stejná práva jako ten druhý.* Vypadá to však, že rodič chce mít právo k 50% svého dítěte. Chce s ním trávit 50% času, chce hradit 50% nákladů, ale už zřejmě nechce mít dítě celé a naučit se komunikace s druhým rodičem, jak pro dítě zůstat fungující rodinou i po rozpadu vztahu či manželství. Je třeba si přiznat, že ve sporech o péči o nezletilé je u rodičů dítě až na druhém místě, neboť primárně si skrze toto řízení rodiče vyřizují své účty a přednostně řeší svůj konflikt a po soudu chtějí, aby rozhodl, kdo je tím lepším, kdo je vítězem, tedy kdo je vítězem této jejich války a nikoli kdo je "lepším" rodičem.

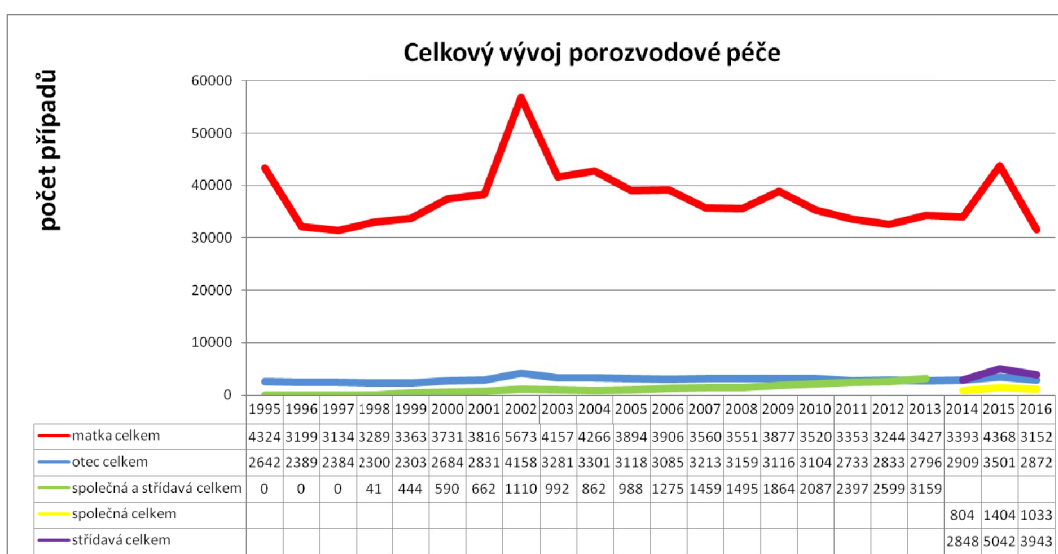
²⁸⁴ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákon. Dostupné <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/049schuz/bqbs/b28702101.htm>.

²⁸⁵ Redakce stridavka.cz. *Jak poslanci zametli se střídavou péčí* [online]. Dostupné: <http://www.stridavka.cz/jak-poslanci-zametli-se-spolecnou-peci.html>.

4.2.7 Modely porozvodové péče v rozhodovací praxi

Právní věta nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, Sp. zn. II. ÚS 363/03 proklamuje, že z ústavněprávního pohledu není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájem dítěte, který je definován v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

Opravdu tedy neexistují pro rodinný život žádné modely? Jak si tedy vysvětlit následující?

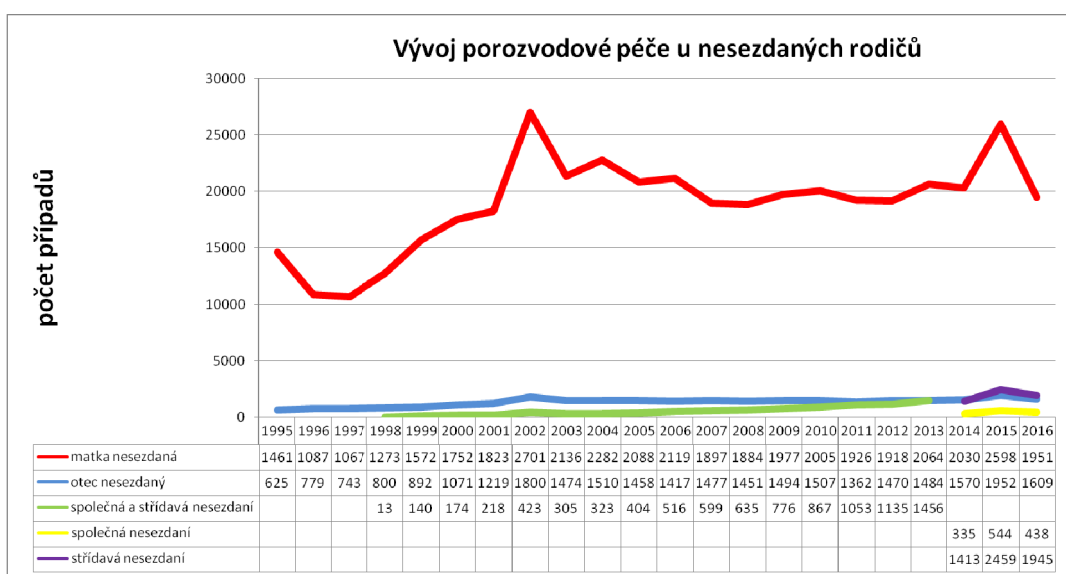
Graf 1

Zdroj: *Vlastní zpracování dat ze Statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti*

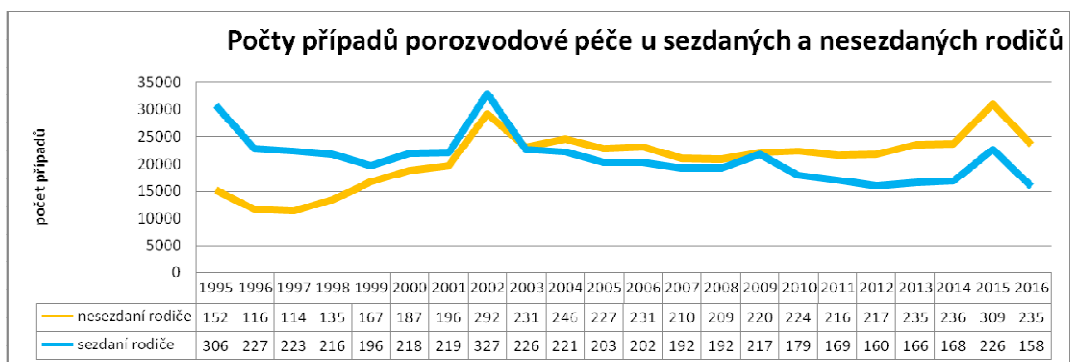
Graf 2

Zdroj: *Vlastní zpracování dat ze Statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti*

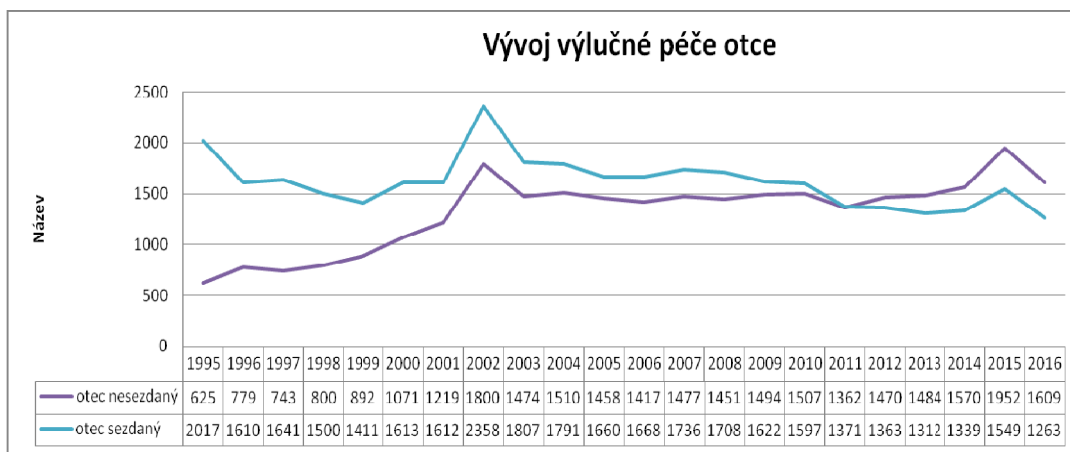
Graf 3

Zdroj: *Vlastní zpracování dat ze Statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti*

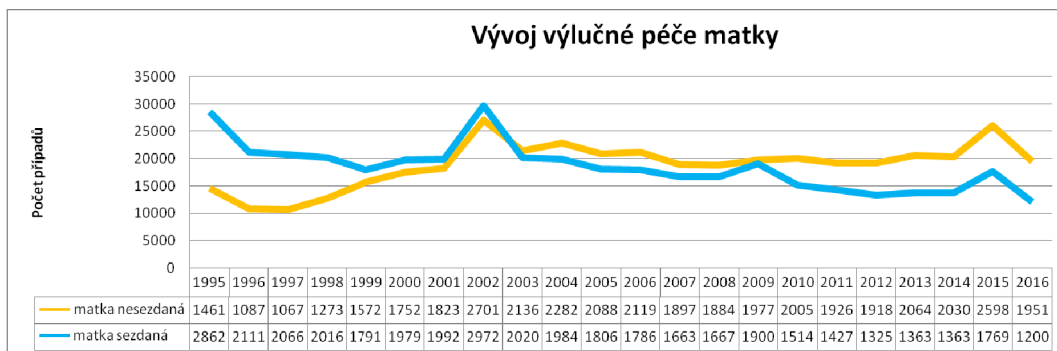
Graf 4

Zdroj: *Vlastní zpracování dat ze Statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti*

Graf 5

Zdroj: *Vlastní zpracování dat ze Statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti*

Graf 6

Zdroj: *Vlastní zpracování dat Statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti*

Tato "grafická část" byla uvozena řečnickou otázkou: Opravdu tedy neexistují pro rodinný život žádné modely? Jaká odpověď bude nejužitečnější? Možná opět řečnická otázka: Je zapotřebí vůbec odpovídat, když čísla hovoří jasně?

Modely porozvodové péče byly, jsou a zřejmě i budou, neboť jsou zažité, jsou více či méně neměnné, a přestože Ústavní soud "hlásá" opak a nepriviléguje jednoho nebo druhého z rodičů jakožto rodiče, jemuž bývá dítě automaticky svěřeno, praxe a hlavně "čísla" mluví jinak.

Přestože poslední roky sílí hlasy otců na prosazení jejich práv, přestože Unie otců vznikla již v roce 1988²⁸⁶ a dnes je následována mnohými dalšími iniciativami (Kde jsi, táto²⁸⁷, Táto, jak na to²⁸⁸), stále je varianta porozvodového uspořádání, v níž je dítě svěřeno do výlučné péče matky, variantou dominantní, neboť otcí je dítě svěřeno maximálně v 5% až 8%. A tak přestože už je střídavá péče v našem právním řádu zakotvena několik let, je stále *pod tlakem společenských předsudků zarputile odmítána a výlučná péče je z důvodu zažité praxe upřednostňována.*²⁸⁹

²⁸⁶ Redakce Unie otců — otcové za práva dětí [online]. Dostupné: <http://www.unie-otcu.cz/unie-otcu.html>

²⁸⁷ Redakce Kde jsi táto? Dostupné: <http://www.kdejsitato.cz/>

²⁸⁸ Redakce Táto, jak na to. Dostupné: <http://tatojaknato.webnode.cz/>.

²⁸⁹ HUFOVÁ, Adéla. *Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, 2012, č. 21

Ze shora uvedených výsledků, jež vycházejí ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti²⁹⁰ je však možno vypořádat i další "trendy" porozvodového uspořádání.

V prvních letech, jež podléhala statistickým evidencím, dominovala rozhodnutí o péči nezletilého v rámci rozsudků o rozvodu. Určení péče u nesezdaných rodičů bylo v polovičním zastoupení, což je zřejmé například z výsledků z let 1995. Počet případů nesezdaných rodičů byl řešen 16 357 krát, zatímco rozhodnutí o péči ve spojení s rozhodnutím o rozvodu bylo řešeno v 30 786 případech. Naopak poslední roky ukazují na vývoj zcela opačný, v roce 2014 bylo projednáno 24 063 případů péče nesezdaných rodičů, vedle pouhých 16 695 případů, jež souvisely s rozvodem manželství. Tato situace je shodná jak v případech, kdy jsou nezletilí svěřováni do výlučné péče matky, tak otce.

Odpověď na tento společenský převrat dává prof. JUDr. Milana Hrušáková CSc., bývalá děkanka Právnické fakulty v Olomouci, *manželství je ochrannou institucí pro slabšího, tedy typicky pro ženu s malými dětmi, zatímco nesezdané soužití je prosto povinnosti a bohužel také odpovědnosti. Proto tak láká, proto tak přitahuje.*²⁹¹

Novela ZOR z roku 1998, jak o ní bylo hovořeno ve 3. kapitole této práce, zavedla do statistických ročenek novou položku, a to počet případů, v nichž je nezletilé dítě svěřeno do péče společné či střídavé. Tato rozhodnutí si svou cestu hledala velmi pomalu, když v prvním roce byl tento institut využit v 0,01% případů, konkrétně ve 13 případech z 14 133 projednávaných. Po pěti letech, kdy byly opatrovnické soudy oprávněni rozhodovat o péči společné či střídavé se počet případů, kdy bylo této varianty porozvodového uspořádání využito, ustálil na 2%. S posledními lety však tento novodobý model vzrůstá, když de facto obsadil stříbrnou příčku trendovosti porozvodového uspořádání, a stal se po dominantní variantě, v níž je dítě svěřeno do péče matky, druhou nejfrekventovanější, i když je otázkou, zda 8 - 10% případů, lze hodnotit jako frekventované zastoupení.

²⁹⁰ Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

²⁹¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina v českém právu.*

Dostupné: www.brainteam.cz/file.php?nid=14624&oid=5272722

Na tyto výsledky statistických ročenek by si autorka dovolila navázat svou vlastní analýzou, kterou se snažila objasnit, jaký dopad měl přelomový náleží Ústavního soudu o prioritnosti střídavé péče do rozhodovací praxe soudů v řízeních péče o nezletilé.

Autorka se tedy prostřednictvím žádostí ve smyslu zákona 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, obrátila na okresní soudy v Ústeckém kraji, konkrétně na Okresní soud v Chomutově, Okresní soud v Litoměřicích, Okresní soud v Lounech, Okresní soud v Mostě, Okresní soud v Teplicích a Okresní soud v Ústí nad Labem, tedy na soudy, kde autorka práce nejčastěji z pozice advokáta zastupuje své klienty v rámci řízení péče o nezletilé a kde měla ze znalosti místních poměrů rámcovou představu o tom, zda se s revolučním nálezem Ústavního soudu, jímž byla favorizována střídavá péče jako nejvhodnější porozvodový model uspořádání péče o nezletilé, změnila rozhodovací praxi soudů.

Autorka žádala o informace, kolik jednostranných návrhů na svěřením nezletilých do střídavé péče bylo u osloveného soudu podáno v letech 2014, 2015 a 2016 a kolika takovým žádostem bylo v dotčených letech vyhověno.

Autorka obdržela odpovědi ze všech oslovených soudů a dovolila by si tak představit výsledky svých zjištění.

4.2.7.1 Okresní soud v Chomutově

U Okresního soudu v Chomutově bylo v roce 2014 podáno 11 jednostranných návrhů na střídavou péči k nezletilému dítěti, v 10 případech byla soudem schválena v průběhu řízení uzavřená dohoda. Pouze v 1 případě druhý rodič se střídavou péčí ani po proběhnutém soudním řízení a provedení všech důkazů nesouhlasil, soud ji však i přes tento nesouhlas stanovil. Z rozsudku vyplývá, že se otec nezletilé domáhal svým návrhem vydání rozsudku, jímž by byla nezletilá svěřena do střídavé péče, neboť ta je fakticky od rozpadu společné domácnosti praktikována a s matkou jsou schopni se domluvit na všech podstatných záležitostech týkajících se nezletilé. Matka se střídavou

pěčí nesouhlasila, navrhovala svou výhradní péči s odůvodněním, že dcera je neposlušná a roztěkaná a u otce má mnohem volnější výchovu než u matky a komunikace s otcem je velmi složitá. Kolizní opatrovník ve věci navrhoval střídavou péči, neboť péče obou rodičů nebyla nikterak zpochybněna, a to ani po dotazech u ošetřujícího lékaře nezletilé a u třídního učitele, a navíc za situace, kdy střídavá péče již byla před soudním rozhodnutím de facto praktikována. Soud se s těmito závěry ztotožnil a uzavřel věc s tím, že s přihlédnutím k věku a potřebám nezletilé a s ohledem na skutečnost, že péče obou rodičů nebyla nikým zpochybněna, nezletilá je na režim střídání zvyklá, je v nejlepším zájmu nezletilé její svěření do střídavé péče obou rodičů s týdenním cyklem střídání.²⁹²

V roce 2015 pak bylo u Okresního soudu v Chomutově podáno 6 jednostranných návrhů na střídavou péči k nezletilému, kdy ve všech případech nakonec došlo v průběhu jednání ke schválení uzavřené dohody.

V roce 2016 pak byl podán toliko 1 jednostranný návrh na střídavou péči, přičemž i v tomto případě došlo ke schválení uzavřené dohody.

4.2.7.2 Okresní soud v Litoměřicích

U Okresního soudu v Litoměřicích byly v roce 2014 podány 4 jednostranné návrhy na střídavou péči k nezletilému dítěti, avšak v tomto roce nebylo vydáno žádné pravomocné rozhodnutí o jednostranném návrhu na střídavou péči, pouze byly schváleny dohody o střídavé péči.

V roce 2015 pak byly tyto návrhy podány v 9 případech, přičemž v 5 případech bylo o návrhu na střídavou péči pravomocně rozhodnuto.

V prvním rozsudku bylo řízení zahájeno k návrhu matky na úpravu poměrů nezletilého, kdy navrhovala svěřit nezletilého do své péče a otci určit výživné, jehož výši ponechala na úvaze soudu. Otec na tento návrh reagoval svým protinávhrhem na

²⁹² Rozsudek Okresního soudu v Chomutově Č.j: 13 Nc 77/2014-48

svěření nezletilého do střídavé péče. V průběhu řízení provedl opatrovník pohovor s nezletilým a technikou dvou domečků zjistil, že nezletilému se u maminky i tatínka líbí, že mají stejné domečky, v obou se mu líbí a chce bydlet u obou rodičů. Matka rozporovala, že by syn takovéto přání projevil, a navrhovala zpracování znaleckého posudku, čemuž soud vyhověl. Ze znaleckého posudku pak bylo zjištěno, že vztah nezletilého k oběma rodičům je vřelý. Oba rodiče má nezletilý rád stejnou měrou. Dle znalkyně však nebyl nezletilý schopen zaujmout "vlastní" názor. Znalkyně měla za to, že nezletilý před matkou nevyjadřuje své skutečné přání, ale spíše snahu mamince neublížit. Znalkyně neshledala pro výchovu nezletilého vhodnější prostředí u žádného z rodičů a nenašla žádnou skutečnost, jež by vylučovala střídavou péči.

Soud tak po posouzení všech zjištění dospěl k názoru, že oba rodiče jsou způsobilí nezletilého vychovávat, na jeho výchově mají oba zájem a svěření do střídavé péče je tak v zájmu nezletilého, neboť tím budou lépe zajištěny jeho potřeby. Nezletilý tímto způsobem v podstatě nepřijde ani o jednoho z rodičů a může od obou čerpat to, co druhý nenabízí. Soud ve svém rozsudku rovněž odkázal na nálezy Ústavního soudu I. ÚS1506/13 s I. ÚS 3216/13, s tím, že dle nich je zájmem dítěte, aby bylo především v péči obou rodičů, jsou-li oba schopní a způsobilí dítě vychovávat.²⁹³

V druhém případě pak bylo řízení rovněž zahájeno návrhem matky na úpravu poměru nezletilého, kdy navrhovala svěřit nezletilého do své péče a otci určit výživné. Otec na tento návrh reagoval svým protinávrhem na svěření nezletilého do střídavé péče. Po provedeném dokazování soud konstatoval, že u obou rodičů jsou vytvořena vhodná prostředí pro zdárný vývoj nezletilého. Rodiče se již po rozpadu vztahu v péči o syna střídali, což pozitivně vnímal i nezletilý, jenž se vyjádřil, že by si přál, aby to takto fungovalo i dále.

Tyto skutečnosti byly pro soud stěžejní, a to i s odkazem na nálezy Ústavního soudu III. ÚS 650/14 či III. ÚS 1206/09, na základě čehož soud konstatoval, že v tomto případě je střídavá péče pro nezletilého v jeho nejlepším zájmu.²⁹⁴

²⁹³ Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích Č.j: 23 Nc 1646/2013-54

²⁹⁴ Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích Č.j: 11 Nc 1546/2012-93

Rovněž další řízení bylo zahájeno k návrhu matky na svěřeni nezletilého do její péče a otcí stanovení výživné, s čímž otec nesouhlasil, a podal návrh na svěřeni nezletilého do střídavé péče s odkazem na to, že tento model je mezi rodiče již praktikován, což stvrdil svým doporučením i opatrovník. Matka tento typ péče odmítala, neboť nechtěla, aby se nezletilý neustále stěhoval. Soud však s ohledem na zjištění, že oba rodiče jsou schopni péči o nezletilého zajistit, mají vytvořeno vhodné zázemí a nezletilý se střídáním nemá žádný problém, rozhodl vyhovět návrhu otce na střídavou péči, neboť oba rodiče mají právo se na péči o nezletilého podílet, přičemž ta by dle soudu mohla být realizovatelná přinejmenším do nástupu nezletilého do základní školy.²⁹⁵

Totožné schéma návrhu na zahájení řízení matkou o svěřeni nezletilé do její péče a protinávrhu otce na péči střídavou se opakovala i v dalším případě. Opatrovník se v tomto případě rovněž přiklonil k návrhu otce, neboť nezjistil překážky, jež by bránily střídavé péči vyhovět. Soud po provedeném dokazování zhodnotil, že oba rodiče disponují výchovnými předpoklady pro řádné zajištění výchovy nezletilé. S ohledem na směnný provoz matky se navíc střídavá péče jeví jako nejvhodnější, péče o nezletilou by nemusela být v době jejího pracovního vyčerpání suplována prarodiči ze strany matky. S ohledem na nepravidelnost směn však nebyl v tomto případě určen cyklus střídání s tím, že soud zkonstatoval, že se na tomto budou rodiče muset, zejména s ohledem na směny matky, dohodnout.²⁹⁶

Posledním případem roku 2015, v němž bylo vyhověno návrhu na střídavou péči, bylo řízení zahájené k návrhu matky, jež se domáhala své výlučné péče, úpravy styku a výživného, na což otec reagoval návrhem na střídavou péči. Matka namítala, že je to výlučně ona, kdo do života nezletilého vnáší řád, pravidelnost a odpovědnost k plnění povinností, zatímco otec připravuje pro nezletilého pestrý program, zapojil nezletilého do hraní amatérského divadla, což s sebou nese i večerní představení, čímž je pravidelnost spacího režimu nezletilého silně narušena a dle matky otec nezletilého přetěžuje, neumí nezletilému podat léky, vyprat prádlo. Otec toto popíral, uváděl, že matka jako herečka přenechává péči o nezletilého svým rodičům a že již za doby jejich

²⁹⁵ Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích Č.j: 11 Nc 1589/2014-32

²⁹⁶ Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích Č.j: 11 Nc 1541/2014-21

společného soužití to byl spíše otec, kdo péči o nezletilého zajišťoval. Soud zkonstatoval, že provedeným dokazováním je zřejmé, že oba rodiče jsou způsobilí nezletilého vychovávat, oba mají o tuto výchovu zájem a střídavá výchova je dle soudu v zájmu nezletilého, neboť tím budou lépe zajištěny jeho potřeby, čímž jsou dle soudu splněna kritéria daná nálezy soudu Ústavního.²⁹⁷

Matka nezletilého proti rozsudku podala včasné odvolání. Krajský soud po přezkoumání napadaného rozsudku potvrdil, že sdílí skutkový stav zjištěný okresním soudem, doplnil skutková zjištění o aktuální údaje a následně zkonstatoval, že bylo prokázáno, že oba rodiče jsou způsobilí nezletilého vychovávat a mají skutečný zájem zajistit pro syna maximum po stránce materiální, citové i mravní. Nezletilý má vytvořený citový vztah k oběma rodičům. Po těchto zjištěních krajský soud rozsudek okresního soudu potvrdil s tím, že změnil toliko výroky týkající se dlužného vzájemného výživného.²⁹⁸

V roce 2016 pak bylo dle sdělení Okresního soudu v Litoměřicích podáno 7 návrhů na střídavou péči, přičemž vyhověno bylo dvěma.

V prvním případě bylo řízení zahájeno návrhem matky, jež se domáhala svěřeni nezletilého do své péče a určení výživného. Otec na tento návrh reagoval vyjádřením, jež bylo svým obsahem považováno za protinávrh, v něm se otec domáhal své výlučné péče, přičemž při nařízeném jednání tento návrh upravil na péči střídavou, k níž se přikláněl rovněž opatrovník. Matka se střídavou péčí nesouhlasila a navrhovala zpracování znaleckého posudku ke zjištění, jaká péče je pro nezletilého vhodná. Tento důkaz soud zamítl, neboť se matka domáhala, aby se znalec vyjadřoval k otázce právní, k jejímuž zodpovězení je v rámci volného hodnocení důkazů povolán výlučně soud. Matka sice konstatovala, že je otec schopen péči o syna zajistit, ale vzhledem k tomu, že bydlí ve stejném městě a matka ve styku otci vždy vyhoví, není nutno takový model péče diktovat soudem. Navíc pokud by měl být nezletilý s otcem celý týden, mělo by toto, dle tvrzení matky, negativní dopad na jeho psychiku. Matka předložila důkaz zprávou psychologa, jenž měl u nezletilého posoudit "grimasování", přičemž v úvodu

²⁹⁷ Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích Č.j: 23 Nc 1518/2013-43

²⁹⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem Č.j: 13 Co 648/2013-90

zprávy bylo zdůrazněno, že tato zpráva je vypracována výlučně na základě údajů poskytnutých matkou, bez účasti otce. Ze zprávy vyplynulo, že nezletilý by si přál být v péči obou rodičů, ale že ví, že to tak maminka nechce a říká mu, jak to bude u tatínka špatné. Psycholožka u nezletilého zpozorovala rozvoj tikových projevů, jež přisuzuje špatné komunikaci rodičů. Soud zkonstatoval, že oba rodiče mají zájem o nezletilého pečovat, mají ho rádi a péče obou se jeví jako řádná. Oba mají zajištěny materiální podmínky pro vývoj nezletilého. Soud tak s odvoláním na konstantní judikaturu Ústavního soudu, konkrétně s odkazem na nález III. ÚS 650/14, I. ÚS 48/04 a III. ÚS 1206/09, dospěl k závěru, že střídavá péče je v zájmu nezletilého, a to i přes fakticky neurovnané vztahy rodičů.²⁹⁹

I druhý projednávaný případ byl zahájen k návrhu matky, jež se domáhala své výhradní péče a otcí stanovení výživného, s čímž otec nesouhlasil a požadoval svěřeni nezletilý do péče střídavé, což doporučoval rovněž opatrovník, a to především za situace, kdy má nezletilá odklad školní docházky a má tak prostor, stejně jako matka, se na tuto změnu adaptovat. Nezletilá u pohovoru s opatrovníkem nejprve uvedla, že maminka i tatínek jí říkali, aby řekla, že chce zůstat s nimi, ona by chtěla zůstat u tatínka, u tatínka má totiž kamarádky, za maminkou by jezdila, když by se jí stýskalo. Soud ve věci nechal zpracovat znalecký posudek, v němž bylo zjištěno, že hodnocení emočních vazeb není u nezletilé věrohodné, a to pro její nízký věk, ale rovněž vysokou ovlivnitelnost, žádného z rodičů však významněji nepreferuje, avšak obliba prostředí u otce, v němž rovněž vyrůstala, je zesílena pozitivními vrstevnickými vztahy. Bylo potvrzeno, že rodiče, zejména otec, nezletilou ovlivňují ve vztahu k vnímání druhého rodiče. Bylo zjištěno, že rodiče mají odlišné výchovné metody, přístup matky je důslednější, orientovaný na povinnosti, zatímco přístup otce je spíše liberálnější a mnohdy nezletilou materiálně motivuje. Matka se snaží nezletilou otcí odcizovat, neboť vyžaduje, aby jejímu současnému manželovi říkali tati. Znalec se přikláněl k péči střídavé.

Soud se se závěry znalce ztotožnil, když zhodnotil pozitivní vztah nezletilý k oběma rodičům, kdy tito mají zájem o nezletilou pečovat. I přes odlišnější výchovné přístupy mají oba rodiče dané předpoklady pro výchovu nezletilý. Je otázkou, zda tento

²⁹⁹ Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích Č.j: 27 Nc 1696/2014-74

model bude realizovatelný i v době školní docházky, a to s ohledem na značnou vzdálenost bydliště rodičů.³⁰⁰

4.2.7.3 Okresní soud v Lounech

U okresního soudu v Lounech bylo v roce 2014 podáno 18 návrhů na střídavou péči s tím, že 5 z nich bylo vyhověno, v ostatních případech byla schválena uzavřená dohoda, případně byl nezletilý svěřen do péče jednoho rodiče. Z rozsudků, jimiž bylo vyhověno střídavé péči, je možné odvodit následující.

V prvním rozsudku bylo řízení zahájeno na návrh matky, jež se domáhala svěřením nezletilé do své péče a stanovením výživného pro otce. Otec na tento návrh reagoval svým návrhem na svěřením nezletilé do střídavé péče, neboť střídavá péče je u nich praktikována od ukončení společného soužití. Nezletilé tento způsob péče vyhovuje a je takto spokojená. Vychovatelské schopnosti otce ani matky nejsou sníženy, oba jsou způsobilí nezletilou vychovávat a o výchovu nezletilé mají zájem, když dbají i na pravidelný kontakt s druhým rodičem, a tudíž je v nejlepším zájmu nezletilé její svěřením do střídavé péče.³⁰¹

V dalším případě bylo rozsudkem rozhodnuto o svěřením nezletilých do péče matky, čímž bylo vyhověno jejímu návrhu přesto, že se otec domáhal střídavé péče. V tomto případě nezletilé uvedly, že když chtějí být u matky, jsou u matky, když u otce jsou u otce a takto jim to vyhovuje. V řízení byl zhotoven znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví dětské psychiatrie a klinické psychologie. U otce bylo konstatováno, že sice jsou jeho schopnosti k zajištění běžných záležitostí dostačující, ale ve srovnání s matkou mu chybí zažití denního stereotypu v péči o děti. V některých situacích se projevuje pasivně, spoléhá na okolí a má tendence k vyhýbavému chování. Nezletilé jsou ve vztahu k otci vřelé, ale odmítají prozatím akceptovat rozpad rodiny, snaží se, aby neublížily ani jednomu z rodičů. Soud vycházel ze zjištění, že vztahy mezi rodiči jsou vážně narušeny, oba rodiče mají sice dobré vychovatelské schopnosti, ale

³⁰⁰ Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích Č.j: 11 Nc 1545/2013-101

³⁰¹ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 8 Nc 140/2013-25

otec není aktuálně dostatečně připraven na možnost převzetí dětí do péče, neboť o péči se dělí se svými rodiči, prarodiči nezletilých, kteří zajišťují péči o nezletilé v době, když otec pracuje. Navíc otec s matkou nedostatečně komunikuje. Rodiče mají nejednotný výchovný postup, což přináší neshody, konflikty. Rodiče nejsou dohodnuti, v jakých časových intervalech by se děti střídaly. Matka dětem poskytuje zažité rodinné zvyklosti. Soud tak uzavřel, že střídavá péče by nezajistila lépe potřeby nezletilých.³⁰² Otec proti tomuto rozsudku podal odvolání ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem, který napadený rozsudek změnil tak, že nezletilé svěřil do střídavé péče. V průběhu odvolacího jednání změnila matka nezletilých svůj původní postoj, kdy střídavou péči odmítala, a nově souhlasila se změnou původního rozsudku tak, že nezletilé budou svěřené do střídavé péče rodičů. Matka své stanovisko přehodnotila na základě přání nezletilých, jež tento způsob péče preferovaly.³⁰³

V dalším řízení se otec domáhal svým návrhem svěření nezletilých do jeho výlučné péče, v průběhu jednání však tento návrh změnil na péči střídavou. Matka navrhovala, aby byl návrh otce zamítnut, když dřívějším rozsudkem upravené poměry nezletilých, tedy jejich svěření do péče matky, plně odpovídaly potřebám nezletilých. Otec vycházel ve svém návrhu ze skutečnosti, že se jedná o přání dětí, které by chtěly střídavou péči, navíc otec uváděl, že v péči matky se nezletilé zhoršily ve škole, což by otec chtěl změnit a prospěch nezletilých zlepšit. Matka toto rozporovala s tím, že to jsou zdravotní potíže (specifická porucha učení - dyslexie), jež ovlivňují prospěch nezletilých, a že se jim matka maximálně věnuje, na rozdíl od otce, který nenavštěvuje školu, nedoprovází nezletilé k lékaři, nechává je dělat, co chtějí. Soud však neshledal, že by nastala kvalifikovaná změna poměrů, na jejímž základě by bylo nutné změnit dosavadní rozsudek. Soud sice hodnotil, že nezletilé vyslovily přání žít střídavě s matkou a s otcem s týdenním intervalem střídání, ale s ohledem na poruchy v učení, které si vyžadují zvláštní přístup, jenž dosud vždy zajišťovala matka, zatímco otec v oblasti vzdělávání žádnou iniciativu nevyvíjel, soud návrh otce zamítl.³⁰⁴

³⁰² Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 8 Nc 156/2010

³⁰³ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem Č.j: 13 Co 81/2014-199

³⁰⁴ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 0 P 329/2010-243

Otec proti tomuto rozsudku podal odvolání ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem, který napadený rozsudek změnil tak, že byly nezletilé svěřeny do střídavé péče rodičů. Matka v rámci odvolacího řízení setrvala na svém stanovisku. Odvolací soud shledal v daném řízení změnu poměrů, které odůvodňují změnu dosavadního rozhodnutí. Oba rodiče mají dle odvolacího soudu stejné podmínky a předpoklady pro další výchovu nezletilých s tím, že střídavá výchova nezletilých je zcela jistě v jejich zájmu. Poslední rozhodnutí ve věci bylo více než 3 roky staré, nezletilé se přiblížily věku blízkému zletilosti a za této situace je nutno brát v potaz jejich názor, když tyto si střídavou péči přejí. Odvolací soud nikterak nezpochybnil dosavadní řádnou péči matky, ale dle názoru krajského soudu je ve vyšším věku dětí nutno respektovat jejich názor, zároveň však apeloval na otce, aby se vedle volnočasových aktivit s nezletilými věnoval i jejich řádné přípravě na budoucí povolání.³⁰⁵

V dalším řízení bylo rozhodováno na základě návrhu otce, jenž měl nezletilou svěřenou ve své výlučné péče, o zvýšení výživného. Matka na tento návrh reagovala návrhem na zahájení řízení o změnu výchovy a navrhla svěřením nezletilé do střídavé péče. Nezletilá v průběhu řízení však uvedla, že se postupem doby zlepšily její vztahy s matkou, se kterou měla na počátku velké rozepře, matka by ji chtěla vynahradiť čas, který ztratily, a proto by nezletilá souhlasila s návrhem matky na střídavou péči. Soud za této situace dospěl k názoru, že nastala podstatná změna v poměrech, které odůvodňují změnu výchovy, a že střídavá péče je v nejlepším zájmu nezletilé.³⁰⁶

V posledním případě, jenž byl v roce 2014 rozhodnut ve věci střídavé péče, bylo v řízení zahájeném na návrh otce, jímž se domáhal změny výchovy namísto původního rozhodnutí, jímž byla nezletilá svěřena do výlučné péče matky, se nyní otec domáhal střídavé péče. Vzhledem k útlému věku nezletilé bylo zkoumáno, zda se již zlepšila velmi špatná komunikace rodičů. Matka měla za to, že otec nezletilou vůči matce v době styku popouzí. Nezletilá se dle matky od otce vracela drzá, odsekávala a nechtěla s matkou mluvit. Otec argumentoval, že je schopen zajistit péči o nezletilou stejně jako matka, chtěl by být angažován do jejího života, podílel by se na rozhodování o jejím zdraví, jejích aktivitách. Otec navrhoval i poradnu pro něho a matku, aby se

³⁰⁵ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem Č.j: 13 Co 472/2013

³⁰⁶ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 0 P 119/2012-61

jejich komunikace zlepšila. Soud dospěl k názoru, že nastala podstatná změna v poměrech, které odůvodňují změnu výchovy, a že střídavá péče je v nejlepším zájmu nezletilých, kdy oba rodiče mohou nezletilých předat své vychovatelské schopnosti.³⁰⁷

Matka tento rozsudek napadla odvoláním a navrhla, aby Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudek zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení, argumentovala zejména vzdáleností bydliště otce, jež je 25 km od předškolního zařízení, jež navštěvuje nezletilá. Odvolací soud se ztotožnil se zjištěnými závěry okresního soudu, tedy že oba rodiče mají stejné podmínky a předpoklady pro další výchovu nezletilých, kdy mají oba právo podílet se stejnou měrou na výchově nezletilých, a napadený rozsudek potvrdil.³⁰⁸

V roce 2015 bylo rozhodováno v 15 případech o střídavé péči, přičemž 4 jednostranným návrhům bylo vyhověno.

V prvním případě se jednalo o řízení, jež bylo zahájeno na návrh matky, jež se domáhala svěřeni nezletilých do střídavé péče, k čemuž se přikláněl i kolizní opatrovník. Otec na tento návrh reagoval návrhem na svěřeni nezletilých do své výlučné péče. Otec se střídavou péčí nesouhlasil, neboť měl za to, že matka i její současný partner užívají drogy. Nezletilí se vyjádřili, že se jim u tatínka líbí, a to přestože kolizní opatrovník šetřením v bydlišti otce zjistil, že užívaný byt je značně zanedbaný. Nezletilí uvedli, že k mamince moc nechodí a ani nechtějí, protože jim maminka nic nekupuje, nemá peníze, mají ji vyhodit z bytu, když ještě bydleli spolu, kopala do nich. Maminka má kamaráda, se kterým kouří trávu. I tatínek jim říkal, že maminka bere drogy. Opatrovník ve své zprávě upozorňoval na možné negativní ovlivňování otcem proti matce. Zároveň bylo konstatováno, že podezření z nepřiměřeného trestání ze strany matky nebylo v trestním řízení prokázáno. Soud zkonstatoval, že výchovné předpoklady obou rodičů jsou totožné, oba jsou schopni adekvátní péče, není vhodné, aby nezletilí byli otcem separováni od matky. Soud tak došel k názoru, že v nejlepším zájmu nezletilých je jejich svěřeni do střídavé péče rodičů.³⁰⁹

³⁰⁷ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 0 P 276/2010-221

³⁰⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem Č.j: 13 Co 634/2013

³⁰⁹ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 6 Nc 52/2014-136

V dalším případě bylo rozhodováno na základě návrhu matky na svěřeni nezletilého do své péče a stanovení výživného. Otec na toto reagoval svým návrhem na svěřeni do střídavé péče. Otec byl s nezletilým na rodičovské dovolené, od útlého věku s ním má velmi blízký vztah. Otec je schopen zajistit potřeby nezletilého. Ve věci byl vypracován znalecký posudek, v němž znalci uzavřeli, že je nezletilý stabilní jak u matky, tak u otce, nachází se v období zvládnuté separace od matky, kdy se zvyšuje důležitost role otce. Je schopen akceptovat rozdílné výchovné přístupy. Oba rodiče mají volnější styl výchovy. Přestože jsou tedy vztahy matky a otce spíše negativní, jsou schopni o potřebách nezletilého společně komunikovat. Nezletilý je schopen adaptovat se na formu střídavé péče. Soud závěry znaleckého posudku převzal a plně se s nimi ztotožnil, toto porozvodové uspořádání vyhodnotil jako nejlepší v zájmu dítěte.³¹⁰

Další rozhodnutý případ byl zahájen na návrh matky, jímž se domáhala svěřeni nezletilé do své péče a určení výživného. Otec na toto reagoval návrhem na svěřeni nezletilé do střídavé péče. Kolizní opatrovník navrhoval svěřeni nezletilé do péče matky. Matka po rozpadu vztahu otci ve styku bránila. Styk byl realizován jen po předjednání termínů s OSPOD, matka argumentovala vyšetřením u psychologa, dle kterého trpí nezletilá akutním stresem z rozchodu rodičů. Matka se s nezletilou odstěhovala do jiného města, a to bez předchozího projednání s otcem. Ten na nezletilé viděl, že tím trpí, neboť tím byla vytržena ze sociálního prostředí svých blízkých i vrstevníků. Otec je ochoten o všem komunikovat, matka se komunikaci brání. Soud odeslal rodiče na mediace, jichž se později účastnil pouze otec. Mediátorka ve své zprávě uvedla, že matka na zlepšení komunikace odmítá pracovat. Následně došlo k setkání celé rodiny včetně nezletilé za účasti opatrovníka. Matka se při tomto sezení chovala regresivně, bránila komunikaci nezletilé s otcem, nezletilou si usurpovala pro sebe, šeptala jí do ucha. Rovněž byl řešen odklad nezletilé do ZŠ, s čímž otec dle doporučení MŠ souhlasil. Matka bez důvodu odklad odmítla a odmítla i další takové sezení. Ve věci tak byl zpracován znalecký posudek. Znalec se vyjádřil k výchovným předpokladům rodičů, jež hodnotil jako velmi dobré na obou stranách, avšak rodiče nejsou skrze problémy v komunikaci schopni vytvořit rodinou koalici. Nezletilá upřednostňuje výchovné prostředí otce. Matka roli otce zlehčuje. Znalec se přiklonil ke

³¹⁰ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 6 Nc 79/2013-150

střídavé péči. Soud tyto závěry přijal a střídavou péči vyhodnotil jako nejlepší v zájmu dítěte.³¹¹

Matka nezletilé se proti tomuto rozsudku odvolala ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem. Odvolací soud sdílel skutkový stav zjištěný okresním soudem. Doplnil zjištění o aktuální údaje a došel ke shodnému závěru, že je střídavá péče v nejlepším zájmu nezletilé. Rozsudek okresního soudu tak potvrdil.

V posledním rozhodnutí roku 2015 pak bylo zahájeno řízení na návrh matky. Domáhala se svěřeni nezletilé do své péče a stanovení výživného pro otce, k čemuž se přikláněl rovněž opatrovník. Otec s návrhem nesouhlasil a navrhl svěřeni do střídavé péče. Soud dospěl po provedeném dokazování k názoru, že oba rodiče mají shodné výchovatské předpoklady, oba jsou schopni zabezpečit nezletilé její řádnou výchovu. Nezletilá má však lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje u matky, na jejíž výchovné prostředí je více citově vázána a zvyklá. Soud rovněž vycházel z toho, že nezletilá byla útlého věku, a matka je tak vhodněji biologicky vybavena k tomu dát nezletilé vhodnější výchovné impulsy.³¹²

Otec se proti tomuto rozhodnutí odvolal ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem, který napadaný rozsudek změnil tak, že nezletilou svěřil do střídavé péče obou rodičů. Matka s odvoláním nesouhlasila s tím, že bydliště rodičů jsou vzdálena více než 100 km. Navíc spolu rodiče nekomunikují. Krajský soud dovodil, že oba rodiče jsou schopni zajistit řádnou péči o nezletilou, ta navštěvuje MŠ v obou městech, v nichž rodiče bydlí. Soud konstatoval, že jsou splněny všechny podmínky pro svěřeni nezletilé do střídavé péče a takové rozhodnutí považuje krajský soud za nejlepší v zájmu dítěte. Rodiče spolu sice nejsou schopni spolu komunikovat, ale i tak bude střídavá péče v zájmu nezletilé, neboť tím budou lépe zajištěny její potřeby.³¹³

V roce 2016 pak bylo u Okresního soudu v Lounech rozhodováno o střídavé péči ve 25 případech, přičemž v 6 rozhodnutích bylo vyhověno jednostrannému návrhu.

³¹¹ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 8 Nc 143/2012-191

³¹² Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 8 Nc 161/2013-25

³¹³ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem Č.j: 13 Co 642/2014-71

V prvním případě se jednalo o řízení zahájené návrhem otce na svěření nezletilého do jeho výlučné péče, neboť se o nezletilého stará výlučně on, na návrh otce pak matka reagovala návrhem na péči střídavou, kdy uváděla, že otec matce odmítá nezletilého dávat. Po svědeckých výpovědích širší rodiny a zprávě kolizního opatrovníka, že oba rodiče mají vhodné podmínky pro péči o nezletilého, se soud přiklonil k rozhodnutí o střídavé péči, neboť měl za prokázané, že k péči rodičů nebyly zjištěny negativní poznatky, oba rodiče mají dostatečné materiální zázemí a tím, že bude nezletilý ve střídavé péči, bude moci být prohlubován vztah nezletilého k oběma rodičům.³¹⁴

Rovněž v dalším případě bylo řízení zahájené návrhem otce na svěření nezletilého do jeho výlučné péče, načež matka reagovala návrhem na péči střídavou, ke které se přiklonil i opatrovník. Přestože se rodiče v péči fakticky střídali, upřednostňoval otec výlučnou péči zejména s ohledem na komunikační problémy rodičů a rovněž s přihlédnutím k informacím od nezletilého, z nichž otec vyhodnotil, že matka jeho zanedbává. Soud se po provedeném dokazování přiklonil k rozhodnutí o střídavé péči, když vycházel z premisy, že na péči nezletilého by se měli oba rodiče podílet rovnoměrně s tím, že na péči o nezletilého mají rodiče stejné právo a střídavá péče jim toto právo naplní. Navíc nezletilý je na ni fakticky navykklý a vzájemná neschopnost komunikace rodičů nad tímto nemůže převýšit.

I další řízení zahájené návrhem otce na svěření nezletilého do jeho výlučné péče, přičemž tento návrh byl v průběhu řízení upraven na péči střídavou. Ani s jednou alternativou matka nesouhlasila. Otec argumentoval tím, že se jedná o přání nezletilé. Navíc má obavy z tělesných trestů, když nezletilou konfrontoval s tím, od čeho má po těle modřiny, ta reagovala tak, že ji matka i její přítel "mlátí". Šetřením opatrovníka ani zprávami lékařky nebylo fyzické trestání prokázáno, avšak nezletilá při pohovoru s kolizním opatrovníkem uvedla, že někdy trestána je. Nezletilá není rozhodnutá, jestli by se chtěla mezi rodiči střídat, spíše by si přála, aby byli opět spolu. Má velmi silné vazby k prarodičům z otcovy strany a u nich by rovněž ráda trávila čas. Uvedla rovněž, že s otcem má lepší vztah než s matkou. Při opakovaném pohovoru pak nezletilá sama navrhovala střídavou péči. Soud po provedeném dokazování zhodnotil, že nezletilá má

³¹⁴ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 6 Nc 2/2015-25

k oběma rodičům dobrý vztah a svěření do střídavé péče tak nejlépe zajistí zachování rodinných vazeb s oběma rodiči.³¹⁵

Další řízení bylo zahájeno návrhem matky na zvýšení výživného, na které otec reagoval návrhem na svěření do střídavé péče s tím, že tak činí na přání nezletilé. S nezletilou provedl kolizní opatrovník pohovor, jenž potvrdil, že jejím přáním je se u rodičů střídat s tím, že sama navrhla, jak by jí střídání vyhovovalo. Soud tak uzavřel, že rovnoměrná péče obou rodičů je v zájmu nezletilé, když změnou původního rozhodnutí nedojde k narušení stability jejího prostředí s ohledem na skutečnost, že bude navštěvovat stejnou školu, bude mít stejný okruh vrstevníků a zároveň jí bude umožněn styk s širší rodinou. Nesouhlas matky nemůže být překážkou střídavé péče, neboť postrádá argumenty v zájmu nezletilé. Matka tak byla poučena, že by jako rodič měla v zájmu dítěte poskytnout výchovný prostor i druhému rodiči.³¹⁶

V dalším řízení, jež bylo zahájeno k návrhu otce o svěření nezletilého do střídavé péče, matka rovněž se střídavou péčí nesouhlasila s ohledem na zdravotní postižení syna s tím, že by otec nebyl schopen péči o nezletilého zajistit. Nezletilý se vyjádřil, že by se mu střídání líbilo, ale tak po dvou dnech, neboť kdyby to bylo déle, asi by se mu stýskalo. Ve věci byl vypracován znalecký posudek, jenž se zaměřil na zhodnocení osobnosti rodičů. Otec v tomto zkoumání vycházel jako dominantní a stabilní osobnost projevující vůči nezletilému vřelost a empatii. Matka jako osoba rovněž stabilní, jež však má sklon upřednostňovat vlastní motivy. Znalec následně doporučil střídavou péči s cyklem střídání 3-4 dnů a po zadaptování v týdenním intervalu. Matka navrhovala zpracování revizního posudku s tím, že nezletilý je příliš malý, aby se přihlíželo k jeho přání, a navíc namítala, že střídavá péče bude mít negativní vliv na jeho zdravotní stav. Soud tak uzavřel, že právu dítěte, aby bylo vychováváno oběma rodiči, odpovídá i právo každého z rodičů vychovávat své dítě. Zároveň soud argumentoval, že participační práva dítěte, tedy práva být informováno, slyšeno a sdělit svá přání, nemohou být absolutní, neboť by tím byla přenášena odpovědnost za rozhodnutí na dítě, což je nepřípustné. Zájem na právu nezletilého na

³¹⁵ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 0 P 155/2013-70

³¹⁶ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 0 P 221/2007-181

rovnocennou péči obou rodičů převážil nad zájmem dosavadní stability výchovného prostředí.³¹⁷

Poslední řízení bylo zahájeno návrhem matky na úpravu styku nezletilých s otcem, kdy otec na to reagoval svým návrhem na úpravu styku, přičemž poté matka připojila návrh na zvýšení výživného, otec reagoval návrhem na snížení výživného a následným návrhem na svěřeni nezletilých do jeho výlučné péče. Otec argumentoval, že nezletilý X po podstoupení chemoterapie a následné transplantaci kostní dřeně je silně citově vázán na otce, jenž mu byl v tomto období oporou, odchody z otcovy domácnosti jsou u obou nezletilých doprovázeny pláčem, kdy opakovaně vyslovují přání, aby mohli zůstat v prostředí, kde to mají rádi (na venkově) u otce. Otec rovněž uváděl, že matku vyzýval k práci s odborníky pro zlepšení komunikace, ta však toto odmítá. Kolizní opatrovník navrhoval otcův návrh na jeho výlučnou péči i snížení výživného zamítnout a výživné naopak zvýšit. V průběhu řízení však nezletilý X zemřel a pro celou rodinu byla tato situace velmi komplikovaná, navíc za situace, kdy operaci kostní dřeně musel podstoupit i druhý nezletilý Y. Rodiče tak mají k nezletilému Y silnou citovou vazbu, umocněnou smrtí jeho bratra. Ve věci byl zpracován znalecký posudek, v němž byla zhodnocena osobnost otce i matky s tím, že oba rodiče mají předpoklady nezletilého Y vychovávat, avšak u matky je tato schopnost snížena s tím, že má sklony k hromadění napětí, jež mohou vyústit v krátkodobou poruchu duševní rovnováhy, kdy se hůře než otec vyrovnává s těžkou životní situací i na úkor péče o druhého syna a zároveň je vedena snahou nechat si jediného syna "pro sebe". Soud tak po uvážení všech skutečností uzavřel, že otec je lepším vychovatelem za situace, kdy je v zájmu nezletilého, aby úspěšně zahájil povinnou školní docházku, po tuto dobu tak svěřil nezletilého do péče otce (cca na dobu jednoho roku), kde se nezletilý lépe vyrovná nejen s životními událostmi, ale toto rozhodnutí umožní i matce naleznout prostor pro vlastní vypořádání se situací bez vlivu na nezletilého Y, přičemž matce stanovil, jak je oprávněna se s nezletilým vídat a vyměřil ji na tuto dobu výživné. Počínaje zahájením povinné školní docházky však svěřil soud nezletilého do střídavé

³¹⁷ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 0 P 188/2010-523

péče, neboť tím budou lépe zajištěny jeho potřeby s tím, že na ně soud apeloval, aby dbali na spolupráci a vzájemnou komunikaci o záležitostech nezletilého.³¹⁸

Proti tomuto rozhodnutí se odvolala nejen matka, ale i kolizní opatrovník, když tento namítal, že dočasné svěřeni do výlučné péče otce je v rozporu s přáním nezletilého. Matka pak argumentovala tím, že dosud měla nezletilého ve své péči a jeho svěřeni do péče otce i následná střídavá péče by mohly závažně narušit jeho zdravý a úspěšný vývoj s tím, že výsledky znaleckého posudku mohly být ovlivněny i tragickou událostí v rodině. Odvolací soud po provedeném dokazování rozhodoval v době, kdy už byla realizována péče střídavá, a tak potvrdil rozsudek soudu prvního stupně s tím, že je v zájmu nezletilého, aby vyrůstal v péči obou rodičů, když toto odráží i přání nezletilého.³¹⁹

4.2.7.4 Okresní soud v Mostě

V roce 2014 bylo u Okresního soudu v Mostě podáno 16 návrhů ohledně střídavé péče, přičemž 12 bylo podáno jako jednostranných. Z těchto jednostranných nebylo do doby zpracování žádosti autorky práce vyhověno žádnému z těchto návrhů, v 1 případě není dosud rozhodnuto, 3 návrhy byly u jednání schváleny jako dohody rodičů a 6 návrhů bylo zastaveno, 2 návrhy byly postoupeny místně příslušným soudům.

V roce 2015 bylo podáno 26 návrhů týkajících se střídavé péče, z toho bylo 20 podáno jako jednostranných. Z těchto jednostranných bylo do doby zpracování žádosti vyhověno 3 návrhům, přičemž další 2 řízení nejsou pravomocně skončena. 8 návrhů bylo zastaveno, 5 návrhů bylo u jednání schváleno jako dohoda rodičů a ve 2 případech byly návrhy v průběhu jednání změněny na svěřeni do výchovy matky.

V roce 2016 pak bylo podáno 30 návrhů na střídavou péči, přičemž 24 bylo podáno jako jednostranné. V době zpracování bylo prozatím vyhověno 1 návrhu,

³¹⁸ Rozsudek Okresního soudu v Lounech Č.j: 8 Nc 169/2012-244

³¹⁹ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem Č.j: 13 Co 591/2015 - 314

8 řízení není pravomocně skončeno, 7 návrhů bylo zastaveno, 5 návrhů bylo u jednání schváleno jako dohoda, 2 návrhy byly postoupeny místně příslušnému soudu a 1 návrh byl změněn na úpravu styku.

Ze 17 usnesení o zastavení řízení, jež byla autorce práce jako anonymizovaná rozhodnutí poskytnuta spolu s odpovědí na žádost, lze dovodit, že ve většině případů (13) bylo řízení zahájeno na návrh otce, jenž se domáhal střídavé péče, v 6 případech vzal otec svůj návrh zpět po pohovoru nezletilých u kolizního opatrovníka, v 1 případě vzal otec svůj návrh zpět po výsledcích znaleckého posudku, v němž došel znalec k závěru, že střídavá péče je nevhodná, ve zbylých řízeních pak byl návrh vzat zpět před jednáním. Ve 4 případech žádala o střídavou péči matka, i tady ve všech případech před jednáním vzala svůj návrh zpět.

V jednom případě došlo k zamítnutí návrhu otce na svěřeni nezletilého do střídavé péče s odůvodněním, že rozsudek, kterým byl nezletilý před půl rokem svěřen do péče matky, odporuje nálezu Ústavního soudu I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, kdy závěry tohoto nálezu otec vnímá jako důvod ke změně, protože dle nálezu má na střídavou péči právo. Po provedeném dokazování byl návrh otce zamítnut s tím, že s ohledem na velmi krátkou dobu, jež uplynula od posledního rozhodnutí ve věci, nemohlo dojít k tak zásadním změnám poměrů, jež by odůvodňovaly změnu výchovy. Dále soud udává, že samotný nálezu Ústavního soudu není argumentem pro automatické rozhodnutí o střídavé péči, neboť přestože Ústavní soud přijal závěr, že by střídavá péče měla být pravidlem, stanovil rovněž, že by pravidlem měla být pouze tehdy, jsou-li splněny veškeré zákonné podmínky, když při posuzování nejlepšího zájmu dítěte nelze paušalizovat každý případ do určitého schématu, a střídavá péče tak nemůže být paušálně využívána jako forma „spravedlivého“ rozdělení péče o dítě. To navíc za situace, kdy u odvolacího řízení k předcházejícímu rozhodnutí nezletilý ve věku 8 let před odvolacím senátem pronesl své přání nebýt svěřen do střídavé péče a zůstat v péči maminky.³²⁰

Co se týká rozsudků, jimiž byly schváleny dohody rodičů o střídavé péči, šlo o řízení zahájené návrhem matek na zvýšení výživného, přičemž otcové na toto

³²⁰ Rozsudek Okresního soudu v Mostě Č.j: 18 P 127/2014-751

reagovali návrhem na střídavou péči. Následně byly v důsledku přání nezletilých uzavřeny mezi rodiči dohody.

V 1 případě otec svůj původní návrh na svěřeni nezletilé změnil na návrh na rozšíření styku.

Ve zbylých 3 případech pak bylo rozhodnuto o střídavé péči, i když byl de facto v průběhu řízení tento postup odsouhlasen i druhým rodičem, avšak nebyla schválena toliko dohoda.

V prvním případě se otec domáhal změny výchovy formou střídavé péče, matka s tímto návrhem nesouhlasila. Po provedeném pohovoru kolizního opatrovníka, při kterém nezletilá vyjádřila své přání, aby žila týden u matky a týden u otce, došlo nakonec ke kompromisu, který však nebyl schválen dohodou, nýbrž vyhověním návrhu otce s tím, že tento je v nelepším zájmu nezletilé.³²¹

V druhém případě bylo řízení rovněž zahájeno na návrh otce s tím, že střídavá péče je po rozpadu společné domácnosti mezi rodiči již praktikována a nezletilému tato vyhovuje. Soud tak v nejlepším zájmu nezletilého návrhu vyhověl, když se k tomuto přiklonil i kolizní opatrovník.³²²

V posledním případě se pak rovněž otec domáhal svěřeni nezletilých do střídavé péče, matka s tímto souhlasila, když respektovala zejména přání nezletilých, avšak nesouhlasila s navrhovanou výší výživného.³²³

4.2.7.5 Okresní soud v Ústí nad Labem

V roce 2014 bylo u Okresního soudu v Ústí nad Labem podáno celkem 6 jednostranných návrhů na střídavou péči, přičemž v 5 případech soud návrhům nevyhověl a v posledním pak došlo ke schválení dohody rodičů.

³²¹ Rozsudek Okresního soudu v Mostě Č.j: 18 P 79/2014-78

³²² Rozsudek Okresního soudu v Mostě Č.j: 21 Nc 3612/2016-31

³²³ Rozsudek Okresního soudu v Mostě Č.j: 18 P 30/2015-190

V roce 2015 pak bylo podáno 10 jednostranných návrhů na střídavou péči, přičemž soud vyhověl toliko jednomu. Jednalo se o řízení zahájené na návrh otce, kterým se domáhal svěřeni nezletilých do střídavé péče. Matka s návrhem otce nesouhlasila, zejména z důvodu, že od otce nezletilých odešla, protože na děti křičel, bezdůvodně je bil a kvůli tomu dochází s nezletilými k psychologovi. Otec tyto důvody popřel. Nezletilý X vyslovil při pohovoru s kolizním opatrovníkem přání zůstat v péči matky, nezletilá Y si naopak střídavou péči přála. Ve věci byl vypracován znalecký posudek, který potvrdil, že nezletilá Y má silnější citové vazby k otci, nezletilý Y k matce. Rovněž bylo zjištěno, že oba rodiče jsou způsobilí k výchově dětí, avšak u matky byla zjištěna manipulace s dětmi, která se před dětmi o otci vyjadřuje velmi negativně. Znalce konstatovala, že jsou obě děti schopné se na střídavou péči aklimatizovat, avšak u nezletilého X by střídavá péče byla v rozporu s jeho přáním. Poté byli nezletilí vyslechnuti ještě u soudu, kdy i zde nezletilý X zopakoval, že se s otcem chce stýkat toliko jedenkrát za 14 dní o víkend, protože mu maminka říká, že kdyby byli ve střídavé péči, tatínek by se k němu choval jako dřív a křičel na něho. Nezletilá Y při výslechu sdělila, že ani ona už nechce střídavou péči, neboť by tím byli rozdělení s bráškou.

Po provedeném dokazování soud vyhodnotil určitou podobu střídavé péče rodičů jako nejvhodnější porozvodové uspořádání v nejlepším zájmu nezletilých s tím, že v péči otce budou nezletilí vždy v lichém týdnu od středy do neděle, jinak budou v péči matky. Soud dospěl k názoru, že není v zájmu sourozenců, aby byli rozdělení a aby jejich péče tak byla upravena rozdílně.³²⁴

V roce 2016 bylo u Okresního soudu v Ústí nad Labem podáno 7 jednostranných návrhů na střídavou péči, ani jednomu z návrhů soud nevyhověl.

³²⁴ Rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Labem Č.j: 20 P 171/2009-609

4.2.7.6 Okresní soud v Teplicích

V roce 2014 bylo podáno 16 návrhů na střídavou péči, přičemž o jednom nebylo dosud rozhodnuto, v 7 sedmi případech byla uzavřena dohoda, ve 2 případech byl návrh zamítnut a v 5 případech bylo řízení zastaveno. Pouze v 1 případě bylo návrhu vyhověno.

Tento jediný případ byl zahájen návrhem otce, jenž se domáhal změny dříve vydaného rozhodnutí tak, aby byl nezletilý svěřen do střídavé výchovy rodičů, s čímž matka nesouhlasila. Nezletilý se při pohovoru s opatrovníkem vyjádřil, že jej ze školy vyzvedává babička, neboť matka přichází z práce pozdě, babička se s nezletilým i učí a že u otce je velmi rád. Soud provedl pohovor s nezletilým před soudem, v němž nezletilý výslovně uvedl, že by si přál, aby mohl být týden u otce a týden u matky, a rovněž, že otec je pro nezletilého vzorema tráví u něj čas rád. Soud zhodnotil, že oba rodiče jsou schopni zajistit výchovu nezletilého, nezletilý sám vyslovil přání, jak by mělo být o jeho péči rozhodnuto, a takovéto rozhodnutí bude v nejlepším zájmu nezletilého.³²⁵

V roce 2015 bylo podáno 12 návrhů na střídavou péči, přičemž o 1 nebylo dosud rozhodnuto, ve 4 případech byla uzavřena dohoda, ve 2 případech byl návrh zamítnut a ve 3 případech bylo řízení zastaveno. Ve 2 případech pak bylo návrhu vyhověno.

I zde bylo v prvním případě řízení zahájeno k návrhu otce na změnu úpravy poměrů nezletilých, kdy otec žádal změnu z výlučné péče matky na péči střídavou. Matka s tímto návrhem nesouhlasila s tím, že nezletilým dosavadní úprava vyhovuje, což otec rozporoval s tím, že samy nezletilé jej požádaly, aby u něj mohly trávit stejně času jako u matky, a k podání návrhu jej motivovalo především přání dcer. Nezletilé toto přání potvrdily i při výslechu u soudu s tím, že se budou mezi rodiči střídat, avšak v kratších než týdenních intervalech, aby se jim nestýskalo. Soud zhodnotil, že výchovné předpoklady obou rodičů jsou řádné, oba jsou schopni zajistit potřeby dětí

³²⁵ Rozsudek Okresního soudu v Teplicích Č.j: 14 Nc 1403/2012-78

a rozhodl tak, že nezletilé byly svěřeny do střídavé péči rodičů, a to s pětidenním cyklem u otce a osmidenním cyklem u matky.³²⁶

V druhém případě pak bylo řízení zahájeno na návrh matky, jež se domáhala svěřeni nezletilého do střídavé péče, tu v průběhu řízení změnila na svou péči výlučnou. Otec s návrhem na střídavou péči souhlasil, s výlučnou péčí matky pak nikoliv. Střídavou péči pak doporučil i opatrovník. Soud po provedeném dokazování nezjistil negativní poznatky o výchově ani u jednoho z rodičů. Nezletilý se u kolizního opatrovníka přikláněl k péči střídavé, neboť má oba rodiče rád a chce být s oběma. Soud toto uspořádání zhodnotil jako nejvhodnější v zájmu nezletilého.³²⁷

V roce 2016 bylo podáno 15 návrhů na střídavou péči, přičemž o 7 nebylo dosud rozhodnuto, ve čtyřech případech byla uzavřena dohoda, ve dvou případech byl návrh zamítnut a ve dvou případech bylo řízení zastaveno. Ve dvou případech pak bylo návrhu vyhověno.

První řízení bylo zahájeno k návrhu matky, jež se domáhala výhradní péče a určení výživného. S tímto otec nesouhlasil a domáhal se svým návrhem péče střídavé, jež matka rezolutně odmítala a považovala ji s ohledem na nízký věk nezletilého za nemístnou, a to rovněž s přihlédnutím k časové vytíženosti otce. Matka však k péči otce neměla žádných výhrad, neboť ten o něho pečoval již v kojeneckém věku. Soud zkoumal, zda jsou splněna všechna kritéria, jež jsou z hlediska střídavé péče judikaturou Ústavního soudu definována (I. ÚS 2482/13) a po provedeném zkoumání tato považoval za naplněná. Rozhodnutí o střídavé péči pak soud považoval za vhodné i s ohledem na zájem nezletilého, přičemž tyto závěry soud opřel i o poznatky získané na odborných seminářích z oblasti vývojové psychologie, konkrétně z přednášek soudního znalce Doc. PhDr. Radka Ptáčka, Ph.D.³²⁸

Druhé řízení pak bylo zahájeno k návrhu otce, jenž se domáhal úpravy poměrů nezletilého s tím, že žádal jeho svěřeni do střídavé péče s týdenním cyklem střídání, neboť na tento režim je nezletilý navyklý od rozpadu společné domácnosti rodičů. Po

³²⁶ Rozsudek Okresního soudu v Teplicích Č.j: 15 P 164/2010-429

³²⁷ Rozsudek Okresního soudu v Teplicích Č.j: 15 P 321/2015-67

³²⁸ Rozsudek Okresního soudu v Teplicích Č.j: 14 Nc 1210/2016-62

provedeném dokazování bylo zjištěno, že oba rodiče mají stabilní bytové i výdělkové poměry a dělí se o náklady na potřeby dítěte. Rodiče jsou schopni se v zájmu nezletilého dohodnout. Každý mu dává ze sebe to, co charakterizuje jeho komplexní osobnost, a v tomto se rodiče doplňují.³²⁹

4.2.8 Analýza opatrovnických rozsudků

Z výše uvedených zjištění je zřejmé, že existují určité rozdíly týkající se trendovosti rozhodování o střídavé péči napříč jednotlivými okresními soudy. Zatímco u Okresního soudu v Litoměřicích bylo za sledované období vyhověno 35% z podaných návrhů na střídavou péči, u Okresního soudu v Ústí nad Labem je pouze 4% šance na vyhovění návrhu na střídavou péči. I u ostatních soudů pak tyto procentuální výsledky oscilují na opačných pólech škály úspěšnosti. U Okresního soudu v Lounech bylo vyhověno 26% návrhů, u Okresního soudu v Teplicích pak byla úspěšnost návrhu na střídavou péči 11%. U Okresního soudu v Mostě je šance na vyhovění návrhu 7% a u Okresního soud v Chomutově pak 6%.

Z 33 řízení, ve kterých bylo rozhodnuto na základě jednostranného návrhu na střídavou péči, bylo 45% zahájeno na návrh otce a 55 % návrhů bylo reakcí na předchozí návrh matky, jímž se domáhala svěřeni do výlučné péče a určení výživného, čímž se de facto potvrzují slova o taktice otců, kteří se ke střídavé péči uchylují až poté, kdy je řízení zahájeno návrhem matky.

Žádné řízení však nebylo zahájeno na návrh matky, která by sama o sobě střídavou péči navrhovala.

Z výše uvedeného je zřejmé, že určité soudy jsou střídavé péči nakloněny více a některé méně, na tyto výsledky je však třeba nahlížet v kontextu celkového nápadu daného řízení, z něhož budou výstupy zcela odlišné.

³²⁹ Rozsudek Okresního soudu v Teplicích Č.j: 14 Nc 1425/2015-32

V roce 2014 bylo v Severočeském kraji podáno ve věci péče soudu o nezletilé celkem 20 427 návrhů. U Okresního soudu v Litoměřicích se jednalo o 2 261 návrhů. Vrátime-li se ke shora prezentovanému výsledku (vyhovění návrhu na střídavou péči ve 35 % případů), je třeba konstatovat, že tento se jeví jako zavádějící, neboť z celkového počtu 2 261 návrhů byly pouhé 4, jež se domáhaly jednostranného určení střídavé péče. A tento trend je obdobný i u dalších sledovaných okresních soudů. Z 2 147 návrhů u Okresního soudu v Mostě bylo pouhých 12, jimiž se navrhovatel domáhal svěřeni nezletilého do střídavé péče. U Okresního soudu v Chomutově byla situace obdobná, kdy z 1 982 návrhů bylo 11 jednostranných o svěřeni do střídavé péče. U Okresního soudu v Lounech byl podán jednostranný návrh na střídavou péči v 18 případech z celkových 1 231. U Okresního soudu v Ústí nad Labem byl podán jednostranný návrh na střídavou péči v 6 případech z celkových 2 647 a u Okresního soudu v Teplicích byl podán jednostranný návrh na střídavou péči v 16 případech z celkových 2 057.

Rok 2015 poskytuje totožné výsledky, když u Okresního soudu v Litoměřicích bylo podáno 2 021 návrhů, z čehož 9 směřovalo k střídavé péči. U Okresního soudu v Mostě se 20 navrhovatelů z 1975 domáhalo svěřeni nezletilého do střídavé péče. U Okresního soudu v Chomutově byla situace obdobná, kdy z 2 127 návrhů bylo 6 směřujících k střídavé péči. U Okresního soudu v Lounech byl podán jednostranný návrh na střídavou péči v 15 případech z celkových 1 320. U Okresního soudu v Ústí nad Labem byl podán jednostranný návrh na střídavou péči v 10 případech z celkových 2 661 a u Okresního soudu v Teplicích byl podán jednostranný návrh na střídavou péči v 12 případech z celkových 2 174.

Závěr

U dětí nevidomých nacházíme zdržení vývoje. U dětí vyrůstajících od začátku „ bez lásky mateřské,“ což znamená bez citového vztahu dospělých k nim, nacházíme však narušení přirozeného sledu dějů.

Zdeněk Matějček

V úvodu této práce se autorka zabývala otázkou postavení rodinného práva. Spekulovala nad jeho důležitostí v komparaci s právem fúzí a akvizic, transakčním poradenstvím, či právem telekomunikací a médií, a to i v kontextu jeho vymizení z celojustiční soutěže "Právník roku". S rokem 2017 se však kategorie rodinného práva do této soutěže vrátila a JUDr. Daniela Kovářová byla vyhlášena právníkem roku v oboru rodinného práva.

Možná i tato skutečnost potvrzuje význam rodinného práva, rodiny a jejich proměn v čase. Svět se mění a společnost a rodina s ním. Znamenají však tyto změny, že je dnešní rodina v krizi? Ano, muži častěji zůstávají na rodičovských dovolených, stejnopohlavní páry vychovávají děti a ženy mnohdy upřednostňují kariéru před rodinou, a to přestože mají mít dle volebního programu TOP 09 právo na obojí.³³⁰ Je však toto krize?

Rodina je, dle autorky (i po napsání této práce) kotvou a přístavem dnešní doby. Rodina není v krizi, jen se v postmoderním světě změnil pohled na to, co je vlastně rodinou. Pojem sice zůstal, avšak obsah už změnil svůj význam. České právo však na změnu zdá se nereaguje, neboť jeho právní úprava je stále konzervativní ignorujíc například, že polovina společnosti žije nesezdaně.³³¹ Rodinné právo tak má před sebou ještě dlouhou cestu, při níž nejen, že bude muset nalézt svou novou podobu, jež bude reflektovat současný společenský stav, ale bude se muset vypořádat i s tím, že každý *člověk má právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny.*³³² Zůstává však otázkou,

³³⁰ Žena má právo na rodinu i kariéru

<https://www.top09.cz/volby/2017-poslanecka-snemovna/zena-ma-pravo-na-rodinu-i-karieru-23032.html>

³³¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina v českém právu.*

Dostupné: www.brainteam.cz/file.php?nid=14624&oid=5272722

³³² § 3 odst.1 OZ

které štěstí má být v případech porozvodové péče vítězem? Zda to vlastní či zda to rodinné? Rozpad rodiny je mnohdy prvním okamžikem, kdy se rodiče začínají zajímat o rodinné právo v jeho normativním smyslu. Konstituje-li nám právní řád premisu, že štěstí je náš zákonný nárok, otvírá tak v případech porozvodového uspořádání kolbiště pro střet protichůdných "Štěstěn".

V dnešní době se lidé příliš dovolávají svých práv, ale již zapomínají na své povinnosti. Rodiče mají právo se rozejít, mají právo hledat své štěstí u jiného partnera, ale jejich rodičovské povinnosti tím nekončí, nebo by alespoň neměly.

Je rodič schopen oprostít se v duchu své rodičovské lásky od ustálených předsudků a být jen milujícím rodičem, jež akceptuje jakýkoliv výrok soudu, bude-li odůvodněn tím, že je v nejlepším zájmu jeho dítěte? Je soudce, byť si autorka nikterak nedovolí zpochybňovat jeho autoritu a nezávislost, ten, jenž má být nadán pravomocí rozhodovat o tom, co je nejlepší pro děti těch, jež před ním stojí v soudní síni? V tomto nelze než se ztotožnit s pochybností vyslovenou JUDr. Danielou Kovářovou, *je vůbec právo dobrým nástrojem k regulaci tak subtilních vztahů, jakým je láska anebo rodina.*³³³

Otázky hledání spravedlivého porozvodového uspořádání, příčin vysoké rozvodovosti, budou, dle názoru autorky, i nadále předmětem emotivních až kontroverzních diskuzí. Lidé budou stále uzavírat manželství, budovat rodiny, budou se stále rozvádět a vždy se najdou tací, jež budou o své děti vést "soudní bitvy". Je tak otázkou, zda by zdokonalení zákona a nalezení jeho ideální podoby přimělo dospělé, aby k té životní události, kdy se jejich život rozděluje a je třeba rozhodnout o jejich společném dítěti, přistupovali s pokorou, nadhledem a nezapomněli na motto, dle něhož jsou děti odrazem v zrcadle svých rodičů. Proto by se rodiče měli chovat tak, aby se nemuseli stydět se do tohoto zrcadla podívat. Soud není schopen léčit vztahy mezi lidmi, a pokud se rodiče k soudu s touto nadějí upínají, bývají zklamaní, neboť zjistí, že jsou to vždy a jen oni, kdo jsou schopni rodinné šrámy zacelit.

³³³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. Bulletin advokacie. 2015, č. 3, s. 44-48

Přestože si tato práce nekladla za cíl naléznout lék na nefunkčnost rodiny, ani jak dnešní společnost vyléčit z rozvodové horečky, je třeba se zamyslet nad slovy JUDr. Horké, soudkyně Obvodního soudu pro Prahu 9, jež pronesla v rámci konference Rodina v českém právu. *Aktuální příčiny rozvodovosti, tak jak je vnímám ze své rozhodovací praxe, jsou neschopnost společné komunikace, dostupnost rozvodu a jeho zneužívání při banálních problémech a zveličování výchovných neshod.*³³⁴ Nemohla by tak být lékem na rozvod obligatorní povinnost každého z rodičů vedle návštěv třídních schůzek či preventivních lékařských prohlídek i návštěvy manželské či rodinné poradny? Neměla by jim tato manželská či rodinná poradna vystavit rovněž vysvědčení, jež by reflektovalo jejich schopnost komunikace, jejich schopnost hledání rodičovských kompromisů? Autorka si uvědomuje utopičnost této ideji, ale není již opravdu čas o rodinu více pečovat a více ji podporovat, ať již má jakoukoliv podobu?

Snahou této práce bylo zejména vysvětlit možnosti fungování rodiny poté, co byla vystavena "pandemii" dnešní doby, tedy rozvodům. OZ rodině vymezuje možnosti porozvodového fungování vcelku stroze. Toliko v jediném paragrafu vyjmenovává výlučnou, střídavou a společnou péči jakožto jediný prostor, v jehož mantinelech musí rozvedení či rozejití partneři naléznout budoucí upořádání svých rodinných poměrů. Proto cílem této práce bylo vedle představení současných možností porozvodové péče ve světle současné právní úpravy, i zhodnocení trendů v porozvodovém uspořádání, a to především analýzou statistických dat v kontextu s aktuální judikaturou Ústavního soudu, jež vystavěl střídavé péči piedestal ve formách porozvodového uspořádání.

Zda tato práce zbořila mýty o tom, že dítě po rozvodu patří matce, či zda tento mýtus proměnila v tvrdou realitu? Zda je o porozvodové péči rozhodováno výlučně ve spojitosti s rozvodem, či zda se zvyšuje počet případů, kdy je rozhodováno o nezletilých nesezdaných rodičů?

Vezmeme-li v úvahu, že je matematika, respektive statistika, vědou objektivní, pak je nutno objektivně zhodnotit, že stoupá počet řízení, v nichž je rozhodováno o nezletilých, jejichž rodiče jsou nesezdaní. V letech 1995 - 2003 převažovala soudní rozhodnutí pro případ rozvodu. Od roku 2003 však stoupá počet případů, kdy je

³³⁴ zapsáno autorkou při účasti na konferenci Rodina v Českém právu

rozhodováno o nezletilých nesezdaných rodičů, z čehož můžeme dovodit mimo jiné trend, kdy stoupá počet rodin, v nichž rodiče nevstupují do manželského svazku.

Z výsledků je rovněž zřejmé, že dominoval a dominuje stav, kdy jsou nezletilí svěřováni do výlučné péče matky, přestože tato rozhodnutí mají klesající tendenci, prozatím neexistoval rok, kdy počet případů, v němž jsou nezletilí svěřováni do péče matky klesl pod 80%. Vedle nadvlády výlučné péče matky je třeba rovněž uvést, že postupem doby se zvyšovaly počty případů, v nichž byl nezletilý svěřen do péče otce, a to z původních 3,8% (v roce 1995) až na 7,2 % (v roce 2002), kdy od tohoto okamžiku si toto porozvodové uspořádání drží téměř konstantní „úspěšnost“. Zároveň lze konstatovat, že zatímco v letech 1995 - 2012 byli nezletilí svěřováni spíše rozvádějícím se otcům, od roku 2013 se tato situace mění a jsou to nesezdaní otcové, jež mají procentuálně vyšší úspěšnost v případech jejich výlučné péče.

Vývoj společné a střídavé péče lze rozdělit na dvě období. Na období od roku 1998 do 2013, tedy od roku kdy byla střídavá a společná péče zavedena do ZOR a kdy byly tyto dvě formy porozvodového uspořádání evidovány společně a na období od roku 2014, kdy byla zavedena samostatná evidence pro tyto dva porozvodové modely.

V prvních letech dosahovala společná a střídavá péče minimální úspěšnosti nepřesahující 2 %. Postupem doby, zejména od roku 2003 se však tyto formy uspořádání stávaly frekventovanějšími, když v roce 2011 dokonce tato péče převážila nad výlučnou péčí otců, což může s jistou mírou nadsázky potvrzovat i slova anonymního soudce okresního soudu, dle něhož *jde o to, že otcové ty děti nechtějí, ani o ně nežadají?*³³⁵ Od roku 2014 už je zřejmé, že to byla střídavá péče, jež tuto dominanci akcelerovala, neboť po zavedení samostatných statistik bylo zřejmé, že střídavá péče se stává po výlučné péči matky nejrozšířenější formou porozvodového uspořádání, zatímco péče společná, je ve všech zákonem presumovaných porozvodových modelů využívána nejméně.

³³⁵ DUDOVÁ, Radka, Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Sociologický ústav AV ČR, 2007, str. 87

Výsledky vlastní analýzy provedené samotnou autorkou, při níž byly zkoumány trendy v rozhodovací praxi jednotlivých okresních soudů Ústeckého kraje, odkrývají odlišné přístupy jednotlivých okresních soudů k fenoménu poslední doby, střídavé péči. Ukazují, že návrhy otců na střídavou péči jsou spíše než návrhem na budoucí uspořádání poměrů nezletilého represivním opatřením, neboť se ve velké míře případů jedná o protireakci na předchozí návrh matky na zvýšení výživného.

Po zhodnocení všech výsledků a získaných informací se autorka dovoluje odklonit od trendového názoru, že střídavá péče je jako nejspravedlivější řešení tím nejideálnějším porozvodovým modelem, neboť dle jejích závěrů žádný ideální model neexistuje. Neboť fungovat může vždy jen takové porozvodové či porozchodové upořádání, v němž se budou rodiče vzájemně respektovat a v němž budou respektovat přání a zájmy svého dítěte, a to ať už bude v rozsudku tato forma péče nazvaná jakkoliv.

Ideálem justice má být spravedlivost. V otázce podoby porozvodové péči, respektive komu z rodičů má být dítě svěřeno, lze však o spravedlivosti hovořit jen stěží. Nezbyvá proto než doufat, že rozhodnutí o porozvodovém uspořádání si budou klást za cíl být taková, aby jejich dopad na budoucí život nezletilých byl co nejméně negativní a aby v jejich důsledku rodiče přijala následující desatero:

1. jen tam, kde rodiče nezapomenou, že i přesto že jejich dítě převážně bydlí jen u jednoho z nich, je dítětem obou rodičů...
2. jen tam, kde spolu budou rodiče mluvit a nebudou dělat z dítěte prostředníka...
3. jen tam, kde nebudou toho druhého rodiče před dítětem očerňovat a nebudou dítě podrobovat výslechům o novém životě druhého rodiče...
4. jen tam, kde nebudou smutní, když dítě odchází za svým druhým rodičem, neboť budou respektovat, že dítě má rádo oba rodiče a nemůže se roztrhnout na dva kusy jenom proto, že rodiče jejich rodinu na dva kusy roztrhli...
5. jen tam, kde budou rodiče respektovat to, že dítě mívá dvě babičky a dva dědečky...
6. jen tam, kdy budou respektovat dobu, kdy má být dítě s druhým rodičem...
7. jen tam, kde si rodiče nebudou nezletilého předávat jako balík u dveří...

8. jen tam, kde nebudou děti vyprávět věci, kterým ještě nemůže rozumět...

9. jen tam, kde rodiče nebudou soutěžit, kdo dítě více rozmazlí, kdo mu dá víc...

10. jen tam, kde rodiče ponechají v životě dítěte nejvíc věcí tak, jak bývaly....

jen tam je možno i po rozpadu rodiny naleznout "nové" rodinné štěstí a splnit tím to, co si děti přejí nejvíc, neboť toto desatero bylo vytvořeno z přání dětí, jež prošly soudními válkami svých rodičů.³³⁶

A jakou úlohu v tomto tady hraje Ústavní soud? JUDr. Eliška Wágnerová, Ph.D., emeritní soudkyně Ústavního soudu, si již ve svém článku z roku 2007 kladla otázku: "*Je Ústavní soud opravdu jen negativním zákonodárcem?*"³³⁷ na niž reagoval Doc. JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D., soudce Nejvyššího správního soudu, že *koncept ÚS jako negativního zákonodárce samozřejmě dost dobře nevystihuje podstatu věci, protože ÚS i vydáním negativní normy obvykle něco pozitivně normuje.*³³⁸

Když tedy ústavní soud vydal v této práci opakovaně citovaný náleží I. ÚS 2482/13, kterým povýšil model střídavé péče nad ostatní modely porozvodového uspořádání, dalo se očekávat, že síla tohoto nálezu změní rozhodovací praxi okresních soudů, že bude pozitivně normovat budoucí porozvodové rozsudky. Avšak ze zjištěných výsledků je zřejmé, že realita ze soudních síní hovoří jinak. Čas od času je medializován případ, kdy se zejména otec domáhá střídavé péče a možná i díky tomuto nálezu uspěje, ale pravomocná rozhodnutí mají jiného favorita, a tím je péče matky. Střídavá péče i přes mediální pozornost, která je jí věnována, zůstává okrajovější variantou porozvodového uspořádání a ani průlomový náleží ústavního soudu na tomto nic nezmění, tedy alespoň prozatím. Snad se alespoň změní postoje rodičů, jež začnou více naslouchat tomu, co si děti přejí, neboť pak nebude zapotřebí tolik rozsudků.

³³⁶RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě. Praha: Magistrát hlavního města Prahy, 2010, str. 5-7*

³³⁷WAGNEROVÁ, Eliška. *Je Ústavní soud opravdu jen negativním zákonodárcem.* Dostupné: <http://jinepravo.blogspot.cz/2007/11/je-stavn-soud-opravdu-jen-negativnm.html>.

³³⁸KÜHN, Zdeněk. Dostupné: <http://jinepravo.blogspot.cz/2007/11/je-stavn-soud-opravdu-jen-negativnm.html>.

Seznam literatury a judikatury

Seznam použité literatury

BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2

BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0150-2

BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7

BRZOBOHATÝ, Robin, Martina CIRBUSOVÁ a Romana ROGALEWICZOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte. Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-263-1010-5

DUDOVÁ, Radka. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. Sociologické disertace. ISBN 978-80-7330-136-1

DUDOVÁ, Radka, Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Sociologický ústav AV ČR, 2007. Sociologické studie. ISBN 978-80-7330-124-8

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1. Díl první: Obecná část, Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3

GARDNER, Richard A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: JAN, 1996. ISBN 80-85529-22-X

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1

HORSKÁ, Pavla a Antoine MARÈS, ed. *Česko-francouzský dialog o dějinách evropské rodiny*. Praha: CEFRES, 2001. Cahiers du CEFRES. ISBN 80-86311-05-8

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1113-0

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-552-7

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 2., opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2706-1

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. O rodinném právu. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, HULMÁK, Milan, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PSUTKA, Jindřich, SIEGLOVÁ, Zuzana, SEDLÁK, Petr, WESTPHALOVÁ, Lenka, KAPITÁN, Zdeněk, KOŽIAK, Jaromír, ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ ML., Milana. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-09

JÍLEK, Dalibor. *Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice*. Brno: Česko-britská, 2011. ISBN 978-80-260-0377-9

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6

MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3

NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-900-7

NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9

RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-182-2

RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C. H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7

Rodinné právo. 2., opr. vyd. Brno: Doplněk, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1113-0

RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě*. Praha: Magistrát hlavního města Prahy, 2010.+ ISBN 978-80-254-8250-6

ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8

ŠMÍD, David. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*. Praha: Sondy, 2014. Paragrafy do kapsy. ISBN 978-80-86846-55-2

ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-448-9

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4

Zákon o mediaci: komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-458-2

Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. V Praze: C. H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7

Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-528-2

Časopisecké články

Rodinné listy: měsíčník pro právo, politiku, ekonomiku a kulturu, Praha: Karel Havlíček
- Havlíček Brain Team, 7-8/2014. ISSN 1805-0824

Rodinné listy: měsíčník pro právo, politiku, ekonomiku a kulturu, Praha: Karel Havlíček
- Havlíček Brain Team, 12/2016. ISSN 1805-0824

PAVLÁT, Josef. *Porozvodové uspořádání*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2012,
č. 11, ISSN 1210-6348

FOREJTOVÁ, Monika. *Otazníky nad presumpcí střídavé péče o nezletilé děti aneb vliv
ESLP na judikaturu Ústavního soudu*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2016, č. 1-2,
ISSN 1210-6348

HUFOVÁ, Adéla. *Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu*. Právní rozhledy. Praha:
C .H. Beck, 2012, č. 21, ISSN 1210-6410

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Střídavá péče velebená i proklínaná*, Bulletin advokacie. Praha:
ČAK, 2016 ČAK, 2015, č. 3, ISSN 1210-6348

ELIÁŠ, Karel. *Clausula rebus sic stantibus (Význam změny okolností pro trvání
obligace ex contractu)*. Obchodněprávní revue. Praha: C. H. Beck 2009, č. 6, ISSN
1803-6554

ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě
rozchodu a rozvodu rodičů*. Právní rozhledy. 2016, č. 1, ISSN 1210-6410

Seznam právních předpisů a nařízení

Císařský patent č. 946/1811 Sb., zák. soud., obecný zákoník občanský - Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch

Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva Č.j.: 142/2007-ODS-Org

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, 32003R2201)

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, 32009R0004)

Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Zákon č. 11/1918 Sb. z. a. o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 447/1919 Sb., kterým se snižuje věk nezletilosti

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

Zákon č. 265/1949, zákon o právu rodinném

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině

Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině

Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony

Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu 93/1963 Sb., zákon o rodině, č. 93/1963 Dz

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, č. 292/2013 Dz

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník č. 89/2012 Dz

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, č. 91/2012 Dz

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů, č. 91/1998 Dz

Judikatura

Rozhodnutí Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, Sp. zn. II. ÚS 363/03

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, Sp. zn. I. ÚS 48/04

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, Sp. zn. II. ÚS 568/06

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2009, Sp. zn. II. ÚS 1945/08

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, Sp. zn. III. ÚS 1206/09

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, Sp. zn. I. ÚS 266/10

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2010 Sp. zn. III. ÚS 3007/09

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2012, Sp. zn. II. ÚS 3765/11

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, Sp. zn. I. ÚS 3304/13 - 2

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, Sp. zn. I. ÚS 2482/13

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2014, Sp. zn. II. ÚS 1835/14

Nález Ústavního soudu ze dne 25.9 2014, Sp. zn. I. ÚS 3216/13

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2015, Sp. zn. II. ÚS 1180/14

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2016 Sp. zn. I. ÚS 153/16

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 2. 2003, Sp. zn. I. ÚS 297/01

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2003, Sp. zn. II. ÚS 357/02

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 10. 2008, Sp.zn. IV. ÚS 1149/08

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 4. 2011, Sp. zn. I. ÚS 709/11

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2014, Sp. zn. III. ÚS 2455/14

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 4. 2015, Sp. zn. IV. ÚS 582/15

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2008 Sp. zn. 26 Cdo 1407/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 16. 2. 1958, Sp. zn. Cz 386/58

Rozsudku Nejvyššího soudu ČSR ze dne 22. 5. 1958, Sp. zn. Cz 198/59

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne z 15. 4. 1958, Sp.zn. CZ 37/58

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. 10. 1966, Sp. zn. 6 Cz 29/66

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 5. 1967, Sp. zn. 5 Cz 57/67

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR z 23. 12. 1974, Sp. zn. 1 Cz 85/74

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR a SR ze dne 21. 8.1992, Sp. zn. 2 Cdo 10/92

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 10. 2016, Sp. zn. Cpjn 204/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR dne 22. 5. 2013, Sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ESLP č. 63627/00 ze dne 29. 6. 2004 ve věci „Voleský proti České republice“

Rozsudek ESLP č. 7550/04 ze dne 18. 6. 2006 ve věci „Reslová proti České republice“

Rozsudky krajských a okresních soudů

Rozsudek Krajského soudu v Plzni č.j.: 14 Co 354/2015

Rozsudek Okresního soudu v Teplicích č.j.: 14 Nc 1425/2015-32

Rozsudek Okresního soudu v Teplicích č.j.: 15 P 321/2015-67

Rozsudek Okresního soudu v Teplicích č.j.: 14 Nc 1210/2016-62

Rozsudek Okresního soudu v Teplicích č.j.: 14 Nc 1403/2012-78

Rozsudek Okresního soudu v Teplicích č.j.: 15 P 164/2010-429

Rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Labem č.j.: 20 P 171/2009-609

Rozsudek Okresního soudu v Mostě č.j.: 18 P 79/2014-78

Rozsudek Okresního soudu v Mostě č.j.: 21 Nc 3612/2016-31

Rozsudek Okresního soudu v Mostě č.j.: 18 P 30/2015-190

Rozsudek Okresního soudu v Mostě č.j.: 18 P 127/2014-751

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 8 Nc 169/2012-244

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č.j.: 13 Co 591/2015 - 314

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 0 P 188/2010-523

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 0 P 155/2013-70

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 0 P 221/2007-181

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 6 Nc 2/2015-25

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 8 Nc 143/2012-191

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 8 Nc 161/2013-25

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č.j.: 13 Co 642/2014-71

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 6 Nc 52/2014-136

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 6 Nc 79/2013-150

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 0 P 276/2010-221

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č.j.: 13 Co 634/2013

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 0 P 329/2010-243

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č.j.: 13 Co 472/2013

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 0 P 119/2012-61

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 8 Nc 156/2010

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č.j.: 13 Co 81/2014-199

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č.j.: 11 Nc 1545/2013-101

Rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j.: 8 Nc 140/2013-25

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č.j.: 27 Nc 1696/2014-74

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č.j.: 23 Nc 1518/2013-43

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č.j.: 13 Co 648/2013-90

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích ze dne č.j.: 11 Nc 1546/2012-93

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č.j.: 11 Nc 1589/2014-32

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č.j.: 11 Nc 1541/2014-21

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č.j.: 11 Nc 1546/2012-93

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č.j.: 11 Nc 1589/2014-32

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č.j.: 11 Nc 1541/2014-21

Rozsudek Okresního soudu v Chomutově č.j.: 13 Nc 77/2014-48

Internetové zdroje

BŮŽEK, Antonín. *Století dítěte a práva dítěte* [online]. Dostupné z: <http://dcicz.org/userfiles/file/sdpc.pdf>, [cit. 14. 3. 2017]

Commission on European Family Law [online]. Dostupné z: <http://ceflonline.net/> [cit. 27. 5. 2017]

Deklarace práv dítěte [online]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>. [cit. 16. 3. 2017]

Dětem běží čas jinak. Přesto se spory o ně vlečou, rozhodují mladí a nezkušení soudci; Zástupci justice: Předsedové soudů podceňují problematiku sporů o děti [online]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/f069f297c2422c1bc12576ac0045940f/f53f5660f393a1d0c12580520028e11c?OpenDocument. [cit. 1. 3. 2017]

Geneva Declaration of the Rights of the Child of 1924 [online]. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>, [cit. 14. 3. 2017]

HOFMANNOVÁ, Helena. *Vývoj interpretace (nejlepšího) zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu* [online]. Dostupné z: <http://www.pravonadestvi.cz/dokumenty/?vystup=seznam&startPagingPosition=12> [cit. 27. 5. 2017]

Institut projektového řízení, a.s. *Analýza zahraničních úprav mimosoudních dohod o péči ve vybraných zemích Evropské unie i právních systémů mimo Evropskou unii*. Dostupné z: <http://www.pravonadestvi.cz/files/files/projekty/cz04/1-ANALYZA-ZAHRANICNICH-UPRAV-MIMOSOUDNICH-DOHOD---FINAL.pdf>. [cit. 27. 5. 2017]

JIRSA, Jaromír. *Vyberte si - rychlost, nebo bezpečí* [online]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2529>. [cit. 3. 6. 2017]

JIRSA, Jaromír. *Střídavá péče – nekonečný příběh (nejen) v podání Ústavního soudu | Právní prostor* [online]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/stridava-pece-nekonecny-pribeh-nejen-v-podani-ustavniho-soudu>. [cit. 10. 6. 2017]

KORNEL, Martin. *Dohody rodičů při rozvodu nebo separaci a nezletilé dítě*. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Martin%20Kornel%20_879_.pdf [cit. 7. 3. 2017]

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina v českém právu*. Dostupné z: www.brainteam.cz/file.php?nid=14624&oid=5272722. [cit. 1. 2. 2017]

KÜHN, Zdeněk. [online]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2007/11/je-stavn-soud-opravdu-jen-negativnm.html> [cit. 10. 6. 2017]

NOVÁKOVÁ, Nina, *Pozměňovací návrh* [online]. Dostupné z: <http://www.pSpis.cz/sqw/historie.sqw?t=642&o=7>. [cit. 7. 6. 2017]

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony [online]. Dostupné z: <http://www.pSpis.cz/eknih/2013ps/stenprot/049schuz/bqbs/b28702101.htm>. [cit. 8. 6. 2017]

Norimberské zákony. Dostupné z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Norimberske_zakony.pdf. [cit. 11. 3. 2017]

Obecný komentář Výboru OSN [online]. Dostupné z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14&Lang=en. [cit. 3. 6. 2017]

Ochrana práv a dětí v konfliktu se zákonem v mezinárodněprávních dokumentech

[online]. Dostupné z: <https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%C5%BEenevsk%C3%A1+deklarace+pr%C3%A1v+d%C3%ADt%C4%9Bte+1924>). [cit. 14. 3. 2017]

Redakce Kde jsi, táto? *Nový občanský zákoník* [online]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/pravo-a-spravedlnost/novy-obcansky-zakonik-2014.html>. [cit. 22. 2. 2017]

Redakce stridavka.cz. *Jak poslanci zametli se střídavou péčí* [online]. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/jak-poslanci-zametli-se-spolecnou-peci.html>. [cit. 8. 6. 2017]

Redakce Unie otců — otcové za práva dětí [online]. Dostupné z: <http://www.unie-otcu.cz/unie-otcu.html>. [cit. 10. 6. 2017]

Redakce Kde jsi, táto? [online]. Dostupné: <http://www.kdejsitato.cz/>. [cit. 10. 6. 2017]

Redakce Táto, jak na to? [online]. Dostupné z: <http://tatojaknato.webnode.cz/>. [cit. 10. 6. 2017]

Statistické ročenky Ministerstva spravedlnosti [online]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html> [cit. 10. 6. 2017]

TYL, Jiří. *Soudní praxe porozvodové péče o děti* [online]. Dostupné z: <http://babinet.cz/clanek-1875-soudni-praxe-porozvodove-pecce-o-deti.html>, [cit. 1. 3. 2017]

United nations human rights [online]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org>. [cit. 3. 6. 2017]

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí [online]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz> [cit. 1. 6. 2017]

Všeobecná deklarace lidských práv. Dostupné z: http://www.nssoud.cz/zakony/deklarace_prava.pdf. [cit. 14. 3. 2017]

WAGNEROVÁ, Eliška. *Je Ústavní soud opravdu jen negativním zákonodárcem?* | [online]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2007/11/je-stavn-soud-opravdu-jen-negativnm.html>. [cit. 10. 6. 2017]

Zástupci justice: Předsedové soudů podceňují problematiku sporů o děti - Česká justice [online]. Dostupné: <http://www.ceska-justice.cz/2016/10/zastupci-justice-predsedove-soudu-podcenuji-problematiku-sporu-o-deti/>. [cit. 1. 6. 2017]

Žena má právo na rodinu i kariéru [online]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/volby/2017-poslanecka-snemovna/zena-ma-pravo-na-rodinu-i-karieru-23032.htm> [cit. 1. 10. 2017]

Právní systémy

ASPI

BECK-ON LINE

CODEXIS

Abstrakt, klíčová slova

Abstrakt - Porozvodová péče o děti v ČR

Rigorózní práce se zabývá problematikou porozvodové péče v České republice, tedy procedurou, jež vyústí v uspořádání rodinných poměrů mezi rodiči a dětmi po jejich rozvodu či rozchodu. Přes historický exkurz a přes hledání definice pojmu porozvodové péče bylo nutno podstatou část práce věnovat rozvodu samotnému, neboť nejen, že zvolená forma rozvodu (rozvod sporný, rozvod nesporný) zásadně ovlivňuje budoucí rodinné uspořádání, zároveň je to právě rozvod, jež je příčinou i následkem porozvodové péče.

Stěžejní část práce je věnována současné úpravě porozvodového uspořádání. Komplexní pojetí této problematiky si vyžádalo seznámení se nejen s vnitrostátní, evropskou a mezinárodní úpravou a rovněž s dalšími aktéry tohoto procesu, neboť do úpravy vztahu mezi rodičem a dítětem nevstupuje toliko soud, ale i další instituce jakými je OSPOD, znalci, širší rodina...

Porozvodová péče může být realizována ve svých zákonných modelech. Soud je tak v otázce úpravy poměrů mezi rodiči a nezletilým oprávněn rozhodnout v souladu s nejlepším zájmem dítěte pouze o výlučné péči jednoho rodiče, o péči střídavé či péče společné. Každá s sebou přináší své výhody a nevýhody, každá má svou vlastní historii a každá má svou vlastní budoucnost, jež je dána společenskými trendy, a to nejen v otázce péče samotné, ale zároveň i v otázkách s péčí spojených, jakými jsou problematika výživného či problematika styku s druhým rodičem.

Jedním z nejaktuálnějších trendů je vzestup střídavé péče, upřednostňované Ústavním soudem České republiky a požadované zejména ze strany otců. Zdá se však, že dramatickost tohoto vzestupu je dána spíše mediální atraktivitou než faktickým stavem, kdy analýzou statistických ročenek Ministerstva vnitra a následně vlastní analýzou opatrovnických rozsudků okresních soudů v Ústeckém kraji bylo potvrzeno,

že porozvodové péči vévodí a dominuje výlučná péče matky, zatímco ostatní formy jsou spíše okrajové.

Tato práce nenašla nejspravedlivější porozvodové uspořádání, ale akcentovala to, že při jejím hledání je nutno naslouchat těm, o kterých je rozhodováno, dětem a tomu co si přejí.

Název práce v anglickém jazyce

Post-Divorce Child care in the Czech Republic

Abstrakt Post-Divorce Child Care in the Czech Republic

The rigorous thesis discusses the topic of post-divorce care in the Czech Republik, i.e. the procedure, which results in the arrangement of family relationships between parents and children after their divorce or separation. Through the historical excursion and through the search for the definition of the concept of post-divorce care, essence of the work has to be focused on the divorce itself, because it is not only that the chosen form of divorce (contested divorce and uncontested divorce) fundamentally affects the future family arrangement, at the same time, it is divorce, which is a cause and a consequence of post-divorce care.

The main part of the thesis is devoted to the current modification of post-divorce arrangement. The author of the work had to get acquainted not only with the national, European and international laws, but also with other members in this process, since the regulation of the relationship between the parent and the child is not only about a court, but also other institutions such as OSPOD, experts, a wider family ...

Post-divorce care can be implemented within legal models. In the matter of adjustment to relationships between the parents and the minor, the court is entitled to decide, in accordance with the best interests of the child, in favour of the exclusive care of one parent, of the alternating care or common care. Each type of care represents its own advantages and disadvantages, each has its own history and each has its own future, which is determined by social trends, not only in the matter of care itself, but also in related care issues such as nutrition or issues of contact with the other parent.

One of the most recent trends is the rise of alternating care, which is preferred by the Constitutional Court of the Czech Republic and required in particular by the fathers. However, it seems that the drama of this rise is given more media attraction than the actual situation, when analyzing the statistical yearbooks of the Ministry of Interior and subsequently own analysis of the custody judgments of the district courts in the Ústí nad Labem region, it was confirmed that post-divorce care is dominated by and dominates the exclusive care of the mother, while the other forms are rather marginal.

This thesis has not found the fairest post-divorce arrangement, but stressed that while pursuing it, it is necessary to listen to those who are directly impacted, the children and what they hope for.

Klíčová slova/ Key words

porozvodová péče	post-divorce care
rozvod	divorce
výlučná péče	exclusive care
společná péče	common care
střídavá péče	alternating care